

Geachte gemeenteraadsleden,

Ik stuur u de zienswijze van de Stichting Windmolens N57 Nee! op de concept-RES Rotterdam-Den Haag en de Energieverkenning Voorne-Putten (een concept-aanbod voor de RES). Deze zienswijze is eerder verstuurd aan de gemeenten op Voorne-Putten en Waterschap Hollandse Delta.

Doel zienswijze

Ik weet dat een zienswijze of bezwaar op een concept eigenlijk niet mogelijk is, maar in de concept RES, die onlangs aan u is voorgelegd, gaat het om een dusdanig complexe, gevoelige materie, welke vergaande gevolgen heeft voor de leef-en woonomgeving van uw kiezers. Daarnaast bent u op dit dossier als raad door het Rijk buitenspel gezet als bevoegd gezag. Immers dat is het college van Burgemeester en Wethouders, dat bovendien ondersteuning heeft van ambtenaren om zaken uit te zoeken. U als gemeenteraad heeft deze steun niet. En dit dossier is machtig in alle vormen die u maar kunt bedenken. Om die reden hoop ik u met de ingediende zienswijze te kunnen ondersteunen, waardoor u deze ook kunt opvatten als een appèl.

Wanneer de colleges, die bevoegd zijn op dit dossier, in het najaar over de RES een besluit nemen, heeft u hopelijk al een proces doorgemaakt van afwegingen om te komen tot moties. Mijn schrijven zou daarom in het najaar als een soort mosterd na de maaltijd zijn.

Het grootste probleem is het niet serieus betrekken van burgers bij deze grootste verbouwing van Nederland. De zienswijze omvat het buitenspel zetten van burgers en gemeenteraden in de RES-procedure, mijn zorgen over de doorzettingsmacht van het Rijk op dit dossier, mijn opvatting over de invulling van de RES met wind-en zonneparken en gevaar voor de volksgezondheid door laagfrequent geluid door windturbines. Een alternatief plan is in de zienswijze van de Energieverkenning opgenomen, dat wel bijdraagt aan het klimaatakkoord en de burger niet op hoge kosten jaagt.

Moties en informatieplicht college

U krijgt de mogelijkheid om u gevoelen te doen blijken middels het indienen van moties. Een concept RES kent een aantal open einden die voordat het een definitief stuk is, in het belang van uw kiezers beantwoord moeten zijn. Om te komen tot een goede kwaliteit van uw moties en van de RES, heb ik de zienswijze voor u geschreven zodat u kritische vragen kunt stellen aan het college. Indien het nodig blijkt te zijn geef ik u het advies om het instrument van inlichtingenplicht van het college van B&W in te zetten als uw vragen onbeantwoord blijven om te komen tot een goede kwaliteit van de RES.

Met vriendelijke groet,

Aan het College van B&W en de gemeenteraad van
Hellevoetsluis, Westvoorne, Brielle en Nissewaard

Onderwerp: Concept RES Rotterdam-Den Haag

Hellevoetsluis, 14 juni 2020

Geacht College en Geachte Raadsleden,

Als voorzitter van de Stichting Windmolens N57 Nee! dien ik een zienswijze in op de Concept Regionale Energie Strategie (verder te noemen Concept RES). Eerder heb ik namens de Stichting Windmolens N57 Nee! een zienswijze op de Energieverkenning Voorne Putten ingediend. U wordt verzocht om deze reeds ingediende zienswijze eveneens te betrekken op de Concept RES, omdat de Energieverkenning met concept-aanbod een onderdeel daarvan is. Ik behoud mij het recht voor dit aan te vullen en verder te formaliseren. U kunt dit schrijven meerledig opvatten, als appèl, zienswijze of bezwaar (in eerste aanleg, met nadere gronden later aan te vullen).

Bij de verschillende raadscommissies op Voorne-Putten staat de Concept Regionale Energiestrategie Rotterdam-Den Haag (RES) voor de maand juni op de agenda. Als commissie mag u hierover in discussie en de raad adviseren zijn wensen en bedenkingen middels moties over te brengen aan het college van burgemeester en wethouders over het Concept Regionale Energiestrategie regio Rotterdam – Den Haag. Het betreft hier de grootste verbouwing van Nederland ooit, inclusief uw gemeente.

De opdracht in de Concept RES is te komen tot een betrouwbaar, betaalbaar, veilig en schoon energiesysteem met de gezamenlijk ambitie om 2,8 – 3,2 TWh zonne- en windenergie te realiseren in de regio als bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh tot 2030.

Energieperspectief 2050

Met deze zienswijze wil ik enkele punten uit deze Concept RES die mij opgevallen zijn met u delen en voor u aanscherpen. De onderlegger voor deze Concept RES is het Energieperspectief 2050, die in september 2019 aan u is voorgelegd en heeft u vast niet allen meer voor de geest. Daarin is de gekozen basis voor de Concept RES van een betrouwbaar, betaalbaar, veilig en schoon energiesysteem in aanvang omschreven. Ik ga hier nader op in zodat u een goede afweging kunt maken.

Algemene reactie

Allereerst merk ik op dat zowel de Energieverkenning Voorne-Putten en de Concept RES een gedegen inzet door wethouders en andere betrokkenen laten zien om een goed stuk werk af te leveren. Je zou er zomaar mee in kunnen stemmen. Immers in opdracht van het Rijk om waar mogelijk zonne- en windparken te plaatsen zijn de locaties netjes op kaart gezet, het aantal te leveren TJ en TWh voor Voorne-Putten en de RES is in totaal bekend, de warmtevisie is in kaart gebracht, er komen in de loop der tijd 300.000 banen bij en tot slot wordt onze gezondheid door de verminderde uitstoot er beter van. Het is te mooi om waar te zijn. En dat is het ook.

Doorzettingsmacht

In die zienswijze op de Energieverkenning en gehouden inspraak bij de commissies ben ik ingegaan op de doorzettingsmacht van het Rijk die zij heeft vanuit de Crisis- en Herstelwet

en de Rijkscoördinatieregeling. Reden waarom de bijgevoegde kaartjes van potentiële zonne- en windparklocaties in de bijlage van de Energieverkenning Voorne Putten zijn gezien als een bron van zorg, ondanks de toezegging van de wethouders dat het midden gebied op Voorne-Putten vrij zou blijven.

Als de energieverkenning Voorne Putten eenmaal is ingeleverd heeft het Rijk een kaart met alle potentiële gebieden op Voorne Putten ter beschikking gekregen. Daar staan dus ook zonne- en windlocaties op in het middengebied.

Overigens merk ik op dat de kaartjes in de digitale versie van de Concept RES niet goed te lezen zijn. Globaal is te zien dat de windenergie inderdaad gesitueerd is aan de noordrand van Voorne Putten, maar het gehele midden gebied staat vol geprojecteerd met zonnevelden.

Daarnaast zal blijken dat de vrijwillige samenwerking met het Rijk om te komen tot een RES een wankelende basis kent. Ook al lijkt het erop dat de vrijwillige samenwerking de maatstaf is (zoals genormeerd door de Wet gemeenschappelijke regelingen), het gehele ingezette proces vanuit het Rijk tot gemeenten kenmerkt zich door een sterk sturend karakter dat ook schuurt met de criteria gesteld in het verdrag van Aarhus. Net als bij eerdere samenwerkingsverbanden, de GHOR, de Veiligheids-regio en de RUD, die aanvankelijk vrijwillig waren, is de verwachting dat in geval van de RES de samenwerking ook niet vrijwillig zal blijven. De wetgever kan deze vrijblijvende samenwerking achteraf juridisch formaliseren en aanvullen door een *lex specialis*. Deze *lex specialis* zal bevoegdheden van de decentrale overheden overdragen aan de nieuwe samenwerkingsverbanden – de RES-regio's. Zoals bekend vermindert dat de sturingsmogelijkheden van volksvertegenwoordigers en bestuurders van de decentrale overheden, zeker als het Rijk ook nog dwingende normen en doelen gaat toevoegen aan de verplicht vrijwillige samenwerking. Verzet van de Raad van State en de Eerste Kamer heeft in het verleden niet geholpen. Het verwijderen van de bijlage in de Energieverkenning Voorne Putten is een voorschot op deze toekomst.

Dwang vanuit het Rijk

Professor Elzinga heeft ook gekeken naar andere processen waarmee het Rijk taken bij decentrale overheden heeft neergelegd: er blijkt sprake te zijn van verplichte vrijwilligheid en zeker niet van vrijblijvendheid. Dit uit zich in het dreigen met ministeriële aanwijzingen indien bepaald decentrale overheden weigeren vrijwillig mee te werken op de wijze waarop het Rijk dat heeft bepaald.

Zijn conclusie: 'Op het regionale niveau functioneren geen bestuurlijke organen die direct democratisch gelegitimeerd zijn en dat impliceert dat deze figuur voor vakdepartementen interessant is. In naam blijft er een koppeling aan gemeente, provincie en waterschap, in de praktijk is er een hoge mate van nationale sturing.' Het Rijk zal proberen EU-boetes door te zetten naar gemeenten, andere decentrale overheden én gemeenschappelijke regelingen. Hierdoor is een democratische tekortkoming gerealiseerd die zijn weerga niet kent.

De Crisis- en herstelwet (CHW) vervalt in 2021 en wordt onderdeel van de nieuwe Omgevingswet. De recent gewijzigde CHW kent een aantal stappen, zoals het opstellen van een structuurvisie waarmee allerlei (lagere) overheden moeten instemmen en die een plaatselijke MER uitsluit als ook een aantal relevante wetgevingen omzeilt (zoals de wet geluidhinder, warmtewet en wet lucht-verontreiniging). Ook kunnen projectontwikkelaars om verkorte procedures verzoeken en dat is mogelijk omdat door de wijzigingen in de CHW projecten versneld, maar bijvoorbeeld over een langere looptijd, uitgevoerd kunnen worden.

De CHW biedt mogelijkheden om burgers en decentrale overheden buitenspel te zetten, ik noem twee voorbeelden, waarbij in de eerste een gemeente buitenspel is gezet en in het tweede voorbeeld burgers de dupe kunnen worden:

1. De Raad van State heeft de beroepen van de gemeentebesturen van Urk en Lemsterland tegen het Rijksinpassingsplan 'Windenergie langs de dijken van de

Noordoostpolder' niet ontvankelijk verklaard. Het plan valt onder de CHW. Daarom hadden de gemeenten Urk en Lemsterland niet de mogelijkheid om beroep in te stellen tegen het Rijksinpassingsplan en de vergunning.

2. Inzake de Warmtevisie kan een Nederlandse woningeigenaar, die al op aardgas is aangesloten op grond van de Gaswet zijn aansluiting behouden. Alleen voor nieuwbouw wordt sinds 1 juli 2018 een uitzondering gemaakt. Dit gasrecht zal op termijn worden vervangen door een 'warm-terecht', maar dat moet eerst nog door de Tweede en Eerste Kamer worden bekrachtigd. De gewijzigde CHW biedt gemeentes de mogelijkheid om bij wijze van experiment af te wijken van de Gaswet, waardoor gasaansluitingen in een bepaald gebied verplicht kunnen worden afgekoppeld. Daar is een wijziging van het Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet voor nodig. Dat traject vergt wel de nodige tijd omdat het ontwerpbesluit ook nog moet worden voorgelegd aan de beide Kamers en aan de Afdeling advisering van de Raad van State. De onsympathieke term 'gasklevers' om burgers te duiden die niet de wens hebben om van het gas af te gaan heeft inmiddels zijn intrede gedaan.

Er zijn meer voorbeelden waarbij de Crisis- en herstelwet en ook de Rijks- (en provinciale) coördinatieregeling (een aanwijzing door de minister) gebruikt zijn om grootschalige windparken door het Rijk, tegen de wil van de burgers en gemeenten en zonder overleg met en besluitvorming door gemeenteraden door te drukken. Zoals bij de Veenkoloniën, waar ook adviesbureau Pondera net als bij de Energieverkenning de overheid op dit dossier heeft geadviseerd. Het Rijk krijgt hierbij hulp van de provincie en door het Rijk mede gesubsidieerde organisaties zoals IPO, VNG en Unie van Waterschappen. Het gevaar bestaat dat wanneer de 35 TWh niet wordt gehaald de in de bijlage van de Energieverkenning opgenomen kaartjes met alle potentiële zonne- en windlocaties, eenvoudig door het Rijk kunnen worden beoordeeld als concept-aanbod voor nadere uitwerking.

Afsluitend, teken ik nogmaals aan dat alle dwingende sturing des te meer opmerkelijk is, aangezien het Klimaatakkoord niet besluitvormend door het parlement is behandeld, noch akkoord is bevonden door Milieudefensie, FNV en Greenpeace. Deze democratische tekortkomingen zijn schadelijk voor onze democratie, de lokale autonomie en ze ondergraven het draagvlak voor het energie- en klimaatbeleid.

Aanbeveling

Het is dan ook aan te bevelen dat gemeenten zelf bottom-up hun eigen haalbare doelen vaststellen, met inbreng vanuit de gemeenteraad en burgers, anders bent u puur een uitvoeringsloket van het Rijk en geadviseerd door een partij die eveneens commerciële belangen heeft bij het creëren van zonne- en windlocaties. . Het is vooral belangrijk om tegenwicht te organiseren en aan het roer te blijven staan: door het creëren van draagvlak, het afwegen van belangen, niet alleen de inpassing in het landschap maar ook de gevolgen voor het welzijn en de gezondheid van uw gemeentebewoners, wekt u vertrouwen en blijft u juist dichtbij deze burgers die u vertegenwoordigt.

Verdrag van Aarhus

Verdrag van Aarhus

Het verdrag van Aarhus bepaalt dat om recht te kunnen doen gelden en deze plicht te kunnen vervullen, burgers toegang tot informatie, recht op inspraak in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden moeten hebben. In dit verband is erkend dat burgers bijstand nodig kunnen hebben om hun rechten uit te oefenen. Het Verdrag van Aarhus bepaalt ook:

- reële invloed, zeggenschap van het eerste moment planproces (ook voorstadium) op basis van volledige en volwaardige informatie aan de burger. Zij moeten van alle consequenties op de hoogte gesteld worden. De informatie moet actueel zijn, nauwkeurig en vergelijkbaar.

- de toestand van de gezondheid en veiligheid van de mens, met inbegrip van de verontreiniging van de voedselketen, indien van toepassing, de levensomstandigheden van de mens, waardevolle cultuurgebieden en bouwwerken, voor zover zij worden of kunnen worden aangetast door de bedoelde toestand van elementen van het milieu of, via deze elementen, door de bedoelde factoren, maatregelen of activiteiten.

Burgerparticipatieproces

Aan burgers is onvoldoende ruimte gegeven om te participeren in het proces dat de Concept RES moet ondersteunen. Zij hebben onvoldoende gebruik kunnen maken van hun recht van inspraak op de besluitvorming, in plaats daarvan is gebruik gemaakt van een enquête met sturende vragen en slechts uitleg over de plannen. De avonden gehouden ten aanzien van de ontwikkeling van de Warmtevisie zijn niet anders verlopen. Ook daar is opgemerkt dat er te sturend werd opgetreden naar een oplossing in de vorm van warmtenetten en geothermie.

Voorafgaand aan het *proces burgerparticipatie* is onvoldoende aandacht besteed aan reële invloed, zeggenschap van het eerste moment planproces (ook voorstadium) op basis van volledige en volwaardige informatie aan de burger. Zij zijn onvoldoende van alle consequenties op de hoogte gesteld. De informatie moet daarbij actueel zijn, nauwkeurig en vergelijkbaar. In het geval van het Concept RES is alleen uitgegaan van het willen plaatsen van wind- en zonneparken.

Informeren over alle consequenties

In de Concept RES is onvoldoende aandacht besteed aan alle consequenties die dit concept-aanbod heeft op de toestand van de gezondheid en veiligheid van de mens, met inbegrip van de verontreiniging van de voedselketen, indien van toepassing, de levensomstandigheden van de mens, waardevolle cultuurgebieden en bouwwerken, voor zover zij worden of kunnen worden aangetast door de bedoelde toestand van elementen van het milieu of, via deze elementen, door de bedoelde factoren, maatregelen of activiteiten.

‘Als basis een betrouwbaar, betaalbaar, veilig en schoon energiesysteem’

Betrouwbaar

Door te kiezen voor zonne- en windparken worden we afhankelijk van de grillen van het weer, dat pieken en dalen in de energievoorziening veroorzaakt. Zonder er nader op in te gaan, omdat daar al veel over is gezegd, is het een feit dat zonne- en windparken geen consistente bronnen zijn om een betrouwbaar elektriciteitssysteem op te bouwen, zoals we dat nu gewend zijn. Een teveel aan energie binnen deze systemen kan niet worden opgeslagen, daar bestaan geen batterijen voor, en energiedalen dragen er toe bij dat fossiel gestookte centrales (gas en kolen) moeten blijven bijdraaien om tijdig te kunnen bijschakelen om het systeem betrouwbaar te houden. Allerlei constructies zijn noodzakelijk om het systeem van alleen zonne- en windenergie stabiel te krijgen, maar die zijn nog lang niet voor handen.

Praktijkvoorbeeld Veenkolonies , proeftuin van onze toekomst?

In de zienswijze Energieverkenning is niet ingegaan op de situatie in de Veenkoloniën, maar doe ik nu wel. Het is namelijk een vooruitgeschoven praktijksituatie die zomaar hier zou kunnen ontstaan.

Door middel van de Rijkscoördinatieregeling heeft het Rijk er bij de Veenkoloniën 45 windturbines doorgedrukt, ondanks verzet gemeenten en omwonenden. De bouw hiervan is recent begonnen. Op een gebied van ongeveer 10 bij 10 kilometer inclusief bewoning en bedrijvigheid vindt de volgende ontwikkeling plaats: een vertienvoudiging van de stikstoffabriek, 160 hectare zonnepanelen, 45 windturbines van 210 meter hoog, 8

ondergrondse gascavernes, 2 waterstofcavernes, 1 hele grote vergister en daar komt nu ook het ondergronds opslaan van perslucht bij. De belasting op het landschap om uiteindelijk te komen tot een betrouwbaar energiesysteem houdt in de Veenkoloniën in ieder geval niet op en is megalomaan. Groningen lijkt een soort proeftuin voor Nederland.

In het Energieperspectief 2050 vindt u op bladzijde 34 allerlei vormen van energieopslag die op dit moment beschikbaar zijn. De maatregelen zoals deze bij de Veenkoloniën nu worden toegepast zijn duidelijk herkenbaar. Kleine uitstap. Nissewaard heeft binnenkort ook lege gasvelden en wordt daardoor mogelijk interessant als onderdeel van het energiesysteem van de toekomst.

Haast zelden goed

Feit is dat door het Rijk gekozen is voor een inferieur energiesysteem van zonne- en windparken met pieken en dalen, gebrek aan opslag en waarvoor in de toekomst allerlei lapmiddelen nodig zijn om er iets van te maken. Haast is zelden goed. Zo ook de haast waarmee van het gas afgegaan moet worden, er zijn al verschillende voorbeelden van mislukte projecten in wijken die van het gas af moesten en waarbij met succes bewoners dit hebben aangevochten. Bovendien wordt er door de haast te weinig ruimte geboden aan of in het geheel niet gekeken naar beschikbare alternatieven. Zo ontbreekt een valide onderbouwing waarom kernenergie geen optie is, alleen dat het voor 2030 te lang duurt. De ontwikkeling en plaatsing van een centrale duurt gemiddeld 10 jaar, het is nu 2020. Frankrijk is in zijn geheel hierop overgestapt en heeft voldoende betrouwbare, betaalbare stroom. Het concept heeft zich daar bewezen.

Een afweging van de optie Blue Energy ontbreekt eveneens, terwijl hier voldoende scheiding tussen zoet en zout water beschikbaar is in de regio. Een proefopstelling die al geruime tijd draait bij de Afsluitdijk. Een argument dat dit nog in de kinderschoenen staat is niet valide. Zeker niet als gelet wordt op de keuze voor aardwarmte in de Concept RES, waarvan een project in Vierpolders nog steeds in de kinderschoenen staat en niet voldoet.

Bij de ontwikkeling van dit project is uitgegaan dat de aardwarmte voldoende was om de deelnemende kassen in Brielle gedurende het gehele jaar zonder gas op temperatuur te stoken. Gedurende dat het project nu operationeel is krijgen de tuinders de kassen in de herfst, winter en voorjaar niet voldoende warm gestookt met aardwarmte. Zij moeten volop gas bijstoken in die periode om de kassen op de gewenste temperatuur te houden. Daarom ligt er nu een verzoek voor een biomassacentrale in Brielle-Vierpolders te bouwen om de kassen gedurende de maanden oktober tot en met maart van warmte te voorzien in plaats van gas. Van biomassa weten we nu ruimschoots dat het niet schoon is en grootschalige ontbossing veroorzaakt. Ook de milieubewegingen keren zich tegen het gebruik van biomassa.

Aardwarmte, biomassa, wind- en zon niet betrouwbaar

Zowel aardwarmte als biomassa vormen een basis voor de warmtetransitie waar deze Concept RES ook over gaat. De onzekerheid van het gebruik van aardwarmte in de praktijk en de discussie die nu gaande is met betrekking tot het gebruik van biomassa dragen er toe bij dat deze elementen in de Concept RES als basis evenals de basis in de vorm van wind- en zonne-energie niet betrouwbaar zijn. Om deze systemen betrouwbaar te maken liggen grote onvoorziene kosten in het verschiet. Daardoor kunnen vraagtekens gezet worden bij de betaalbaarheid van de in de Concept RES opgenomen maatregelen.

Betaalbaar

Het gekozen systeem is verre van betaalbaar.

Kosten Concept RES

De investeringen bedragen 1 miljoen euro per 3,5 TJ is te lezen op bladzijde 22 van het Energieperspectief 2050. Met dit gegeven kan gerekend worden:

1 TWh = 3600 TJ. Omgerekend betekent dit, dat 1 TWh meer dan 1 miljard kost.

In de Concept RES wordt uitgegaan van het aanbieden van 3,2 – 2,8 TWh vanuit de regio om de doelstelling van het Rijk van 35 TWh te halen. Dit vergt aan investeringen binnen de RES 3,3 tot 2,9 miljard euro.

Raming investeringskosten niet compleet

Het Energieperspectief 2050 stelt echter dat het niet mogelijk is om alle investeringskosten mee te nemen in de berekening, zoals bijvoorbeeld investeringen in netinfrastructuur en opslag. Het grootste probleem bij het toepassen van zonne- en windparken voor het bouwen van een betrouwbaar systeem, is het ontbreken van opslag. Heden zijn kleine batterijen van Tesla al te duur in aanschaf voor de burger om energie op te slaan, is Lithium zeldzamer aan het worden en grootschalige batterijen nemen heel veel ruimte in beslag (10.000 batterijen van 50 kg leveren samen 45 Mw, goed voor korte tijd elektriciteit voor 4500 huizen) . Dit is maar een kleine opsomming waarvan de investeringen niet te overzien zijn evenals de financiële gevolgen op burgers daarvan. Het financiële effect van de RES is dus onvoorspelbaar. Gaat u thuis ook zo met uw financiële planning om en zegt u ja tegen een aannemer die u een blanco cheque geeft? Het lijkt mij niet verstandig.

Kosten voor burgers vallen onvoorspelbaar hoger uit

Het PBL heeft een rapport uitgebracht waaruit zou blijken dat alleen al de kosten van het energieakkoord uit 2013 uitkomen op 52 miljard euro. Volgens Instituut CLINTEL zouden de kosten zelfs meer dan 100 miljard zijn. Linksom of rechtsom het is meer dan de 13 miljard die minister Kamp jaren geleden opvoerde. Subsidies en belastingen worden door het PBL niet meegerekend in de kosten, omdat ze worden beschouwd als 'herverdeling van geld tussen partijen in de samenleving'. Zo kan er dus bijvoorbeeld meer dan 11 miljard euro aan subsidie worden verbrand in biomassacentrales, zonder dat dit onder de kosten van klimaatbeleid wordt geschaard.

Geld dat door energiebelasting door burgers wordt opgebracht en later wordt uitgekeerd als subsidie aan wind, zon en slechts incidenteel aan andere projecten blijft dus buiten de kostenberekening.

Kosten Concept-RES voor burgers moeten in beeld

Het is daarom in het belang van burgers dat de investeringen en overige kosten in kaart worden gebracht. Dit ontbreekt in de Concept RES. Ook het Verdrag van Aarhus vraagt om een kosten baten analyse om alle consequenties goed in kaart te brengen voor burgers. Dat het hier een strategie betreft is geen argument om niet met een kosten baten analyse te komen, immers de betaalbaarheid bepaald tevens de haalbaarheid. Burgers kun je niet opzadelen met een grote financiële last of onzekerheid hierover. Hetgeen nu al gaande is ten aanzien van de woningisolatie. Daar komen de kosten van de RES - naast die van het eerdere Energieakkoord - nog een keer voor de burger bij. Doordat gekozen is om subsidies en energiebelasting niet mee te nemen in de kostenberekening weet u dus niet waar u voor gaat met deze Concept-RES en hoe u dit straks bij verzwaring van de lasten aan de burger moet uitleggen.

Werkgelegenheid

Naast investeringskosten levert de Concept RES werkgelegenheid op. Wel 300.000 banen tot 2050 staat er in het Energieperspectief 2050. Hoe tot dit aantal is gekomen, wordt niet nader onderbouwd. Het aantal van 300.000 banen is in de context van het klimaatakkoord wel zeer opvallend. Waar een TNO-onderzoek concludeert dat het klimaatakkoord voor Nederland 39.000 tot 72.000 extra banen gaat opleveren, blijkt zelfs dit iets te optimistisch. Naar aanleiding van een gegrond verklaarde klacht heeft TNO zijn onderzoeksamenvatting nu aangepast: op lange termijn blijkt het werkgelegenheidseffect zo goed als nul. Hierdoor wordt voor onderbouwing van de Concept RES een te groot positief effect op de werkgelegenheid voorgehouden dat bovendien niet nader is onderbouwd.

Er is ook geen rekening gehouden met het feit dat ook banen verloren zullen gaan. Immers elke euro die overheid en burgers aan het klimaat uitgeven, kan niet worden besteed aan onderwijs, een vakantie of een nieuwe keuken. Ook dat scheelt werkgelegenheid. Banenverlies brengt kosten met zich mee voor de samenleving. Ook deze kosten dienen verwerkt te worden in de vraag hoe betaalbaar het systeem in de toekomst is.

Als specifiek wordt gekeken waar de meeste zonne- en windparken zullen worden aangelegd dan is dat in het agrarisch gebied. Boeren die verleid worden voor plaatsing zonne- en of windparken op hun land zullen overwegen te stoppen. Achter een werkende boer zit nog een wereld van ondersteunende en gerelateerde arbeid. Onvoldoende is aangegeven welk effect de Concept RES heeft op het verlies van deze banen. Een boer of loonwerker is niet opeens een duurzaamheidsadviseur. Ook dit verlies aan banen dient verwerkt te worden in de vraag hoe betaalbaar het systeem in de toekomst is.

Waarde van grond verandert

Grondgebonden zonneparken dekken grote stukken bodem af, waardoor licht wordt weggehouden en de bodem lokaal droger wordt. De verwachting is dat hierdoor de vegetatiegroei en het ontstaan van organische stof afnemen, waardoor er minder voedsel beschikbaar komt voor het bodemleven. De metingen van studenten van Wageningen Universiteit bij vier zonneparken bevestigen deze hypothese.

Conclusie: De impact op het landschap wanneer zonnevelden worden aangelegd op jonge zeeklei is dus groot, niet alleen visueel maar bodem technisch. Gesteld kan worden dat al het leven onder de grond onder de zonnepanelen onherstelbaar verdord en de natuur onherstelbaar beschadigd. De aangegeven investering om biodiversiteit aan te brengen is daarom onvoldoende ter compensatie van de schade die de zonnepanelen aan de bodem toebrengen. Voor de compensatie zou meer een relatie moeten worden gelegd met de grote van het zonneveld, de schade die daaronder wordt aangericht aan de bodem en de daarmee gemoeide noodzakelijke compensatie aan biodiversiteit. De Energieverkenning Voorne Putten en de Concept RES legt deze relatie niet en toont niet aan dat er gezocht zal worden naar een zekere balans in de geboden compensatie voor de aangerichte schade. Om de bodemschade te voorkomen dient eerst gezocht te worden naar alternatieven in de vorm van zon op daken, geluidswallen, rond windturbines etc. Dat in de Energieverkenning wordt gemeld dat de gebieden die gevoelig zijn voor verzilting als eerst in aanmerking komen, doet daar niet aan af. Ook hier treedt bodemschade op. Deze schade is niet meegenomen in de investeringen en berekening kosten.

Veilig

Aspect Volksgezondheid

Windturbines vormen een ernstig gezondheidsrisico voor mensen. Daarmee veroorzaken zij veel onrust onder omwonenden. De Wereld Gezondheidsorganisatie WHO rapporteerde in 2018 het effect van geluid op gezondheid en bestempelde opnieuw omgevingsgeluid als een belangrijk gezondheidsrisico: gebrek aan slaap verhoogt het risico op hoge bloeddruk en hartinfarcten. Nieuw hierin was de onderkenning van het risico van hele grote windturbines. Al in 2006 gaf de Franse gezondheidsraad het advies een minimumafstand van 1500 meter aan te houden. De raad eiste invoering per direct. In Nederland wordt een afstand van 400 meter aangehouden en met eventueel mitigerende maatregelen voldoen ze dan aan wet- en regelgeving ten aanzien van geluid en slagschaduw. De windturbines worden steeds hoger maar de geldende normen zijn daar niet op aangepast. Vijf windturbines met een tiphoogte van 220 meter (toekomstig park Rijnenburg) mogen op een afstand van 400 meter tot woningen staan. Nederland hanteert de soepelste normen in Europa: in Duitsland en Denemarken staan turbines op een afstand van respectievelijk 900 en 1000 meter. De huidige normen sluiten overlast door windparken niet uit. Het zal u inmiddels bekend zijn dat het windpark Geervliet-Heenvliet al jaren geluidhinder veroorzaakt. De huidige regelgeving, waarbij minder dan 400 meter afstand tot een woning pas als overlast gevend

wordt ervaren, heeft de gemeenten op Voorne-Putten in de Energieverkenning er niet van weerhouden om aan deze afstand te morrelen. Bij voorkeur wordt in de Energieverkenning de afstand tot de woning teruggebracht tot 200 meter. Met de huidige regelgeving van 400 meter tot een woning meldt het RIVM dat 2% (zeer ernstige mate) tot 10% van omwonenden van windturbines ernstige hinder ervaart door laagfrequent geluid (LFG). Zij doen die uitspraak op basis van verschillende studies. Het is het daarom niet te hopen dat deze kortere afstand tot norm wordt verheven, omdat het steeds duidelijker wordt dat plaatsing van windturbines bemoeilijkt wordt door gebrek aan juiste ruimte. Bij de implementatie van de Concept RES zou dus niet uitgaan moeten worden van het verkleinen van de afstand tot een woning tot minder dan 400 meter.

Laagfrequent geluid

Aangenomen wordt dat nieuwere, hogere turbines stiller zijn, omdat ze tandloos zijn. Dit gaat over het hoorbare geluid dat ze voortbrengen. LFG wordt echter veroorzaakt door de generatoren die windturbines in principe zijn. Het is een natuurkundig verschijnsel dat generatoren altijd LFG voortbrengen. De techniek daaromtrent wijzigt niet. Isoleren tegen deze vorm van geluid is niet mogelijk dan alleen door de generator in een betonnen kluis/bunker te vatten. Bij een windturbine kan dit niet. Deze moet immers kunnen draaien en de generator staat hoog in de lucht. Verschillende onderzoeken geven aan dat de problemen hieromtrent lijken toe te nemen en dit roept de vraag op wat de gezondheidsrisico's zijn.

Toename in kosten gezondheidszorg en economie

De Concept RES stelt na alles te hebben overzien dat de omslag van fossiele bronnen naar duurzame bronnen, naast de klimaatdoelstellingen, een verbetering van onze leefomgeving en gezondheid kan geven. Met de huidige regelgeving van 400 meter tot een woning meldt het RIVM echter dat 2% (zeer ernstige mate) tot 10% van omwonenden van windturbines ernstige hinder ervaart door laagfrequent geluid (LFG). Zij doen die uitspraak op basis van verschillende studies. In het slechtste geval wordt 1 op de 10 omwonenden ziek door het geluid. Dat is veel. Het Rijk en in dit geval het college kiest hiervoor, omwille van de energietransitie. Naast dit leed dat hele wijken beslaat, worden de kosten voor de gezondheidszorg en economie volkomen genegeerd binnen dit dossier. Vanwege de bewuste keuze voor windenergie waarbij bekend is dat burgers ziek worden door LFG dienen ook deze kosten verwerkt te worden in de vraag hoe betaalbaar het systeem in de toekomst is.

WHO advies

Volgens het recentste rapport van het RIVM, gebaseerd op het WHO-advies, ervaren momenteel 3 miljoen huizen (37%) meer dan 55 decibel geluidhinder en ernstige gezondheidseffecten (zoals hartziekten) treden al op bij lagere geluidsniveaus dan tot nu toe werd aangenomen. Het wettelijk toegestane geluidsniveau moet omlaag en het kabinet moet het geheel van geluidhinder in kaart brengen en maatregelen formuleren. Een zorgvuldige besluitvorming waarbij het belang van burgers zwaarder weegt dan het algemeen belang behoort tot uw verantwoordelijkheid, zoals ook naast het Verdrag van Aarhus verwoord is in de Grondwet:

Art. 21 Grondwet: "De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu."

Art. 22 Grondwet: "De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid."

Praktijk en planvorming komen niet overeen

Doordat de planvorming met effectcontouren op papier en de effectcontouren in de praktijk niet met elkaar overeen komen is de geluidsbelasting voor burgers veel groter dan op papier wordt voorgesteld.

Ik zal het verschil aan u proberen uit te leggen: Bij de ontwikkeling van een type windturbine wordt deze qua geluidsbelasting die deze kan veroorzaken in optimale situatie getest. De

testresultaten worden verwerkt in een productomschrijving waarin de geluidsbelasting en geluidscontouren door windturbine Type X wordt vermeld. Deze productomschrijving wordt gebruikt bij het inplannen van windturbines op een te ontwikkelen locatie door als standaard de opgegeven geluidscontouren van het type windturbine te gebruiken. Uit onderzoek blijkt dit een papieren werkelijkheid te zijn.

In de praktijk is door onderzoek aangetoond dat iedere turbine zijn eigen geluidsfrequentie (dBa en LFG) heeft, die bovendien versterkt kan worden door de omgeving waarin deze is geplaatst. De contouren van het geluid reiken in de praktijk verder dan berekend en de overlast voor burgers is veelal groter. Diverse praktijk onderzoeken wijzen dit uit > onderzoek Moller en ook het gehouden DCMR onderzoek bij de windturbines in Rotterdam met effect op Geervliet en Heenvliet. Klachten van burgers worden in eerste instantie niet serieus genomen want op papier kunnen zij geen overlast ervaren. Dit leidt naast frustraties ook tot stress en gezondheidsproblemen. Praktijkonderzoek geeft echter wel weer wat de omwonenden aan pieken in het geluid ervaren.

Doordat voor geluid veroorzaakt door windturbines een jaargemiddelde geldt, dat aan alle turbines als standaard wordt opgelegd, kunnen burgers die overlast ervaren van de pieken zeer moeilijk een gegronde klacht indienen. Een gemiddelde verdoezelt heel handig de klachten die turbines met pieken in hun geluid bij omwonenden geven en noopt overheden niet om onderzoek ernaar uit te voeren. Men verschuilt zich achter de richtlijnen en de normen worden daardoor niet overschreden. Terwijl omwonenden wel wakker worden van de pieken in het geluid. Een zelfde redenering gaat op voor LFG, dat niet door iedereen op dezelfde manier wordt ervaren, maar wel ernstige gezondheidsklachten kan geven (somatische klachten als maag- en darmproblemen, stress, hartritme klachten en hoofdpijnen). Daarnaast treden slaapstoornissen en oververmoeidheid op. Omdat LFG een klein gedeelte van het geluidsspectrum uitmaakt, is dit sinds de invoering van de CHW opgenomen in het geheel en aangemerkt als verwaarloosbaar.

Het gezondheidsaspect als gevolg van LFG wordt daarom niet meegenomen, slechts het mogelijk maken van plaatsing van windturbines staat voorop. Gelet op de kwalijke gevolgen voor de volksgezondheid is LFG echter niet verwaarloosbaar en verdient aandacht, zoals ik hiervoor noemde. Alle andere hinder is in wet- en regelgeving vastgelegd, maar lijkt meer gunstig voor de initiatiefnemers in ons dichtbevolkte land, dan voor omwonenden van windparken.

Schoon

De energietransitie kan niet zonder biomassa wordt er door minister Wiebes gesteld. Ook in de Concept RES wordt hiervan uitgegaan. Biomassa staat momenteel zwaar onderdruk, zelfs milieuorganisaties zijn kritisch. Het wordt niet meer gezien als een acceptabel alternatief. Het is niet schoon door de uitstoot van fijnstof, meer CO₂ dan bij een gas -of kolengestookte centrale en daarnaast is er stikstofuitstoot. Door een boekhoudkundige truc wordt dit uit de CO₂ boekhouding gehouden, waardoor de stook van biomassa CO₂-neutraal wordt genoemd. Niets is minder waar. Om van de massale ontbossing maar te niet te spreken.

Eigen GES Voorne Putten

Tenslotte wil ik u wijzen op de volgende mogelijkheid:

Is het u bekend dat u kunt afzien van het deelnemen aan de RES?

Het is mogelijk bestuurs- en staatsrechtelijk dat een gemeenteraad besluit niet in de RES te participeren. Een gemeenteraad heeft het recht en de bevoegdheid zich autonoom op te stellen en er als het ware voor te kiezen een eigen 'GES' (gemeentelijke energie strategie) uit te werken, al dan niet in overleg en onderlinge afstemming met buurgemeenten en waterschappen. In de publicatie 'Regionale Energiestrategie zonder wettelijke basis, verplicht vrijwillige samenwerking met risico's' concludeerde prof. D.J. Elzinga

- dat de RES-regio's geen wettelijke grondslag hebben;
- dat gemeenten niet via de RES-regio's gebonden zijn aan het halen van landelijke energiedoelen;
- dat zonder wettelijke grondslag gemeenten en gemeenschappelijke regelingen niet aansprakelijk zijn en geen risico lopen wanneer bij of krachtens de Europese verdragen opgelegde verplichtingen niet worden nagekomen en dus ook niet aansprakelijk zijn als dit leidt tot een vordering op de staat in de vorm van een verplichting tot een of meer van de navolgende betalingen ingevolge artikel 7 Wet NERpe

De Energieverkenning Voorne-Putten is een goede opmaat voor een eigen GES Voorne-Putten. U staat daar niet alleen in. Gemeente Goeree Overflakkee en de Hoekse Waard hebben die stap ook genomen.

Verzoek tot uitstel besluitvorming en insturen Concept RES

De planning was dat 1 juni aanstaande een Concept RES door gemeenten dient te worden opgeleverd. Door de Corona is door het kabinet de datum verschoven naar 1 oktober 2020. Omdat de procedure van de RES democratisch tekorten kent en burgerparticipatie ontbreekt, verzoek ik u als raad het volgende:

1. Nu geen haast te maken met de besluitvorming om de Concept RES in te leveren;
2. Tot 1 oktober 2020 de tijd te benutten om:
 - a. onderzoek te doen naar het democratisch tekort in de procedure van de RES, de gevolgen in kaart te brengen die dit tekort heeft voor de gemeenten op Voorne-Putten.
 - b. De burgerparticipatie zo spoedig mogelijk op te starten rond het Concept RES zodra dit mogelijk is. Om daarmee de Concept RES in overeenstemming te brengen met de criteria gesteld in het Verdrag van Aarhus, d.w.z.:
 - ✓ De milieu informatie actueel, nauwkeurig en vergelijkbaar maken. Daarmee bedoelend niet alleen op het gebied van het afwegen van plaatsing wind- en zon in Terra Watt en % belasting op het landschap, maar op het gebied van alle consequenties die de voorgestelde milieumaatregelen hebben op de toestand van de gezondheid en veiligheid van de mens, met inbegrip van de verontreiniging van de voedselketen, indien van toepassing, de levensomstandigheden van de mens, waardevolle cultuurgebieden en bouwwerken, voor zover zij worden of kunnen worden aangetast door de bedoelde toestand van elementen van het milieu of, via deze elementen, door de bedoelde factoren, maatregelen of activiteiten.
 - ✓ In kaart brengen van een kosten-baten analyse aangaande burgers die gemoeid is met de in de concept-aanbod RES voorgestelde milieu maatregelen.
3. De directe en indirecte kosten voor burgers die gemoeid zijn met en voortkomend uit de RES inzichtelijk te maken. Evenals het aspect werkgelegenheid.
4. In de RES het punt van gezondheid en de daarmee gemoeide kosten nader uit te werken
5. Een afweging te maken om door te gaan met een eigen GES voor Voorne Putten.

Advies tot inzetten op inlichtingenplicht van het College van Burgemeester en Wethouders

Als raad kunt u voor de nadere uitwerking van de RES een beroep doen op de inlichtingenplicht van het college van B&W ten aanzien van de eerder beschreven onderwerpen in de zienswijze:

6. De RES voldoet niet aan het Verdrag van Aarhus
7. De directe en indirecte kosten voor burgers die gemoeid zijn met en voortkomend uit de RES zijn verre van inzichtelijk. Ook een kosten-batenanalyse daarvan ontbreekt. De juiste onderbouwing voor het toetsen van de basis 'een betaalbaar systeem' ontbreekt daardoor. Evenals de onderbouwing van de toename in de werkgelegenheid van 300.000 banen en mogelijk verlies aan banen.

8. Aspect volksgezondheid. Het verhoogd potentieel te plaatsen windenergie in regio draagt bij aan meer LFG. 2% tot 10% van omwonenden wordt ernstig ziek daardoor. Burgers moeten van alle consequenties op de hoogte worden gesteld (Aarhus). De RES bevat slechts een afweging ten aanzien van verminderde uitstoot en omschrijft het hanteren van het voorzorgbeginsel vanuit het Rijk rond de magneetveldsterkte bij de aanleg van een verzwaarde infrastructuur als een goed uitgangspunt. Hierdoor is de RES op het punt van gezondheid en de daarmee gemoeide kosten onvolledig en dient te worden aangevuld.
9. Door het college bevoegd te maken op dit dossier wordt de raad buiten spel gezet en ontbreekt de democratische legitimatie op de RES. U kunt dit herstellen door af te zien van deelname en te gaan voor een eigen GES. Deze optie is u niet voorgelegd, maar kan meer mogelijkheden voor alternatieven opleveren.

Ik eindig mijn bezwaar / zienswijze met de uitgangspunten voor een sociaal energiebeleid:

- ✓ Inwoners en werknemers mogen door de energietransitie niet achteruitgaan in inkomen en werkgelegenheid
- ✓ De woon- en energielasten mogen niet stijgen, bij voorkeur gaan ze omlaag
- ✓ Zonder zeggenschap van werknemers en wijkbewoners geen energietransitie
- ✓ Klimaatbeleid is een proces van onderop

Kopie aan andere organisaties

Een kopie van deze brief wordt eveneens verzonden aan de provincie Zuid-Holland, Waterschap Hollandse Delta en de Programmamanager Energiestrategie regio Rotterdam-Den Haag.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter Stichting "Windmolens N57 Nee!"

Adres
Woonplaats
Telefoonnummer
Email

Aan het College van B&W en de gemeenteraad van Hellevoetsluis
Postbus 13
3220 AA Hellevoetsluis

Onderwerp: Rapport 'Energieverkenning Voorne-Putten'

Hellevoetsluis, 28 april 2020

Geacht College en Geachte Raadsleden,

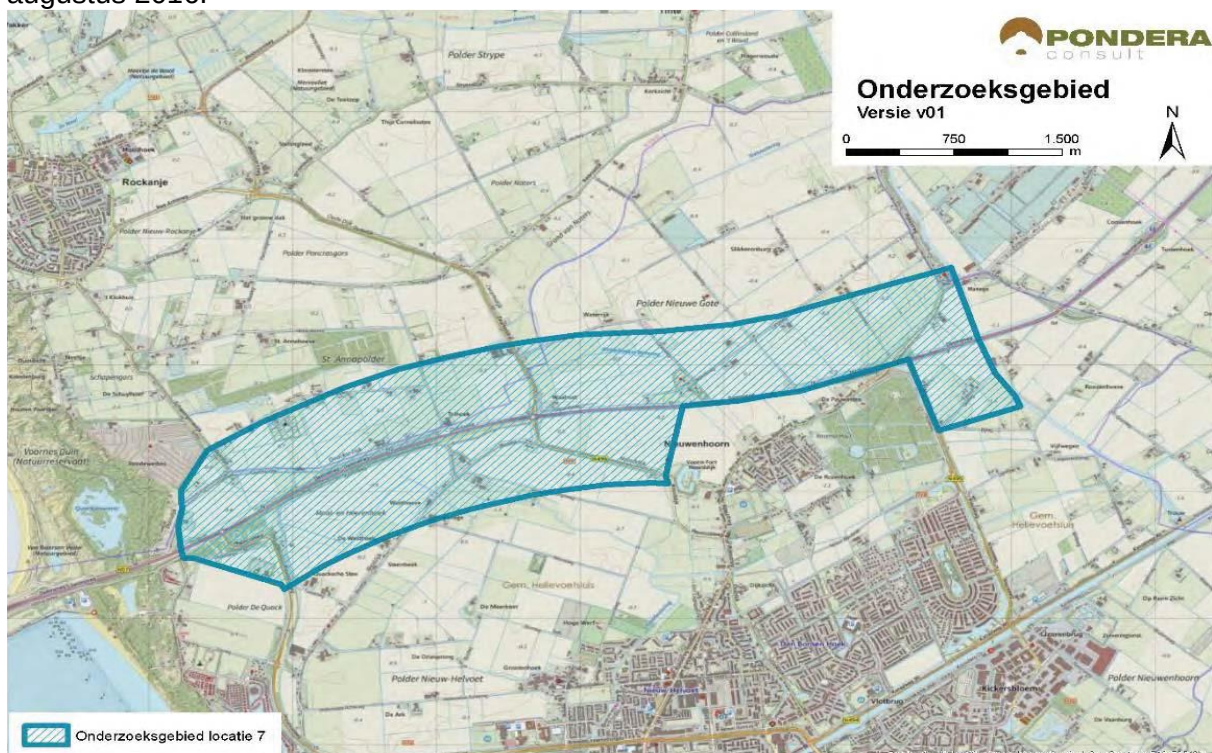
Deze brief is tweeledig. Allereerst bevat deze brief een bezwaarschrift op het besluit van het college van B&W d.d. 31 maart 2020, nummer 20200168 met als onderwerp *Energieverkenning Voorne-Putten, een landschappelijk perspectief op de energietransitie*. Gevolgd met een zienswijze op de Energieverkenning Voorne-Putten, bestaande uit een algemene reactie en een inhoudelijke reactie op de Energieverkenning. Het bezwaar is tevens een onderdeel van de reactie op de Energieverkenning, waardoor het in één document aan u wordt verzonden.

1. Bezwaarschrift

Als voorzitter van de Stichting Windmolens N57 Nee! dien ik een bezwaar in op het besluit van het college van B&W d.d. 31 maart 2020, nummer 20200168 met als onderwerp *Energieverkenning Voorne-Putten, een landschappelijk perspectief op de energietransitie*. Het bezwaar richt zich op de in het rapport 'Energieverkenning Voorne-Putten' opgenomen potentiële locaties bij de rotonde N57 Dammenweg/N497 Amnesty Internationallaan en de locaties bij de rotonde N57 Dammenweg/N496 Zwartedijk/Noorddijk en dat het college akkoord is gegaan met deze potentiële locaties windenergie in de Energieverkenning.

Motivering van het bezwaar

De in de verkenning opgenomen potentiële locaties zijn onderdeel van zoeklocatie F, zoals deze door de provincie Zuid-Holland destijds is opgenomen in de Partiele herziening Visie ruimte en mobiliteit Windenergie en planMER Partiele herziening VRM Windenergie Zuid-Holland in 2017, Deel B ONDERZOEKSGBIED 7 'N57' Provincie Zuid-Holland 715037 24 augustus 2016.

In de Energieverkenning Voorne-Putten staan meerdere potentiële locaties windenergie ingetekend, waarbij de opsteller van het rapport voor de verkenning de vrijheid heeft genomen om alle mogelijke potentiële locaties windenergie zonder belemmeringen in beeld te brengen. Logisch als uitgegaan wordt van het feit dat het een verkenning betreft, ware het niet dat aan bovengenoemde locaties een besluit van Provinciale Staten ten grondslag ligt. In de door PS gehouden hoorzitting in november 2017 heeft de wethouder van de gemeente Hellevoetsluis aangegeven dat de gemeente aanvankelijk de locatie F heeft aangeboden voor de realisatie van Windenergie, maar dat de gemeente Hellevoetsluis bij PS vervolgens de locatie F als ongewenst heeft betiteld.

Op 20 december 2017 heeft PS vanwege de grote maatschappelijk weerstand het besluit genomen locatie F N57 Entree Zuid uit de VRM te verwijderen. Het college van de gemeente Hellevoetsluis werd in dit besluit tevens verzocht:

1. met een voorstel te komen om een datum voor de zomer van 2018 te kiezen als moment waarop de gemeente Hellevoetsluis met een alternatieve locatie voor locatie F, N57 Entree Zuid, moet komen;
2. als Hellevoetsluis niet alsnog met een volwaardig alternatief en/of voorstel komt, de locatie F alsnog in de VRM op te nemen als potentiële zoeklocatie;
3. de gemeente Hellevoetsluis op te roepen niet alleen met locatiekeuze aan de slag te gaan, maar zich in te zetten en direct actief door te pakken op de maximale ontwikkeling om locatie G Haringvlietdam.

In de brief van B&W d.d. 21 september 2018 met kenmerk 2018042984 is aan omwonenden/belanghebbenden aangegeven dat voor locatie G 12 MW mogelijk is. Tevens zijn de conclusies van het onderzoek aan de provincie gestuurd. Hierdoor is het aannemelijk dat locatie F niet meer terugkomt in de VRM als zoeklocatie.

Het is daarom zeer verwonderlijk dat na deze geschiedenis en uiterste inspanning van dit college zelf, de locaties genoemd in deze verkenning worden goedgekeurd. Ook al is het slechts maar een verkenning, dan nog zouden deze locaties niet opgenomen kunnen worden en had het college de opsteller van het rapport hierover moeten informeren, dat deze locaties niet ingetekend kunnen worden als onderdeel van het potentieel aan windenergie.

De potentiële locaties bij de rotonde N57 Dammenweg/N497 Amnesty Internationaallaan en de locaties bij de rotonde N57 Dammenweg/N496 Zwartedijk/Noorddijk dienen daarom uit te het rapport 'Energieverkenning Voorne-Putten' worden gehaald. Het college van B&W had deze opname in het rapport moeten voorkomen, maar heeft door haar besluit deze locaties juist als potentiële locaties bevestigd. Het collegebesluit is daarom in strijd met het eerder door PS genomen besluit van 20 december 2017 over de locatie F, N57 Entree Zuid, waar de in de verkenning opgenomen locaties onderdeel van uitmaken.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter Stichting "Windmolens N57 Nee!"

Adres
Woonplaats
Telefoonnummer
Email

Deel 2

Inhoud:

- **Samenvatting deel 2**
- **I. Algemene reactie op rapport 'Energieverkenning Voorne-
Putten'**
 - o Geen democratische legitimatie
 - o Regionale Energie Strategie (RES) en de Energieverkenning Voorne-Putten
 - o Gevolgen Corona op proces RES
 - o Conclusie voor Voorne-Putten
 - o Verzoek
- **II. Inhoudelijke reactie op Energieverkenning Voorne Putten**
 - o A. Algemene indruk
 - o B. In de Energieverkenning ontbreekt een volgorde van- en maatregelen
 - o C. Effect Energieverkenning op burgers ontbreekt
 - *Verschillen Sociaal Energiebeleid en Klimaatakkoord*
 - o D. Pondera
 - o E. CO2-reductie, zon- en wind
 - o F. Berekening ruimtebeslag oppervlakte V-P wordt te positief voorgesteld
 - o G. Afstand tot woningen
 - o H. Tiphoogte 170 – praktijk vaak anders
 - o I. Geluid
 - o J. Zonnevelden op jonge zeelei
 - o K. Landschapsinvesteringen- land verdwijnt
 - o L. Overzicht energiepotentieel
 - o M. Ontwikkelingen en mogelijkheden

Samenvatting deel 2

I. Algemene reactie op rapport 'Energieverkenning Voorne-Putten'

Geen democratische legitimatie: De Regionale Energie Strategie (RES) kent geen staatsrechtelijk-juridische status of wettelijke grondslag. De gesignaleerde democratische tekortkomingen zijn schadelijk voor onze democratie, de lokale autonomie en ze ondergraven het draagvlak voor het energie- en klimaatbeleid. Zie voor meer informatie bijlage IV, Regionale Energie Strategie zonder wettelijke basis door prof. Mr. Elzinga. Het is belangrijk dat deelnemers aan RES-en niet een opgave vaststellen, waarmee ze zich binden aan rijksdoelen en - als ze die doelen niet halen- risico's lopen op EU-boetes. Het rijk kan EU-boetes doorzetten naar gemeenten, andere decentrale overheden én gemeenschappelijke regelingen. Het is aan te bevelen dat gemeenten zelf bottom-up hun eigen haalbare, doelen vaststellen, met inbreng vanuit de gemeenteraad en burgers.

De Energieverkenning Voorne-Putten vormt de bouwsteen voor de gemeenten op Voorne-Putten voor de RES Rotterdam-Den Haag en is dus onlosmakelijk daarmee verbonden. Wat ten aanzien van het ontbreken van de democratische legitimatie voor de RES geldt, geldt daardoor ook voor de Energieverkenning Voorne-Putten.

Verzoek: Ten behoeve van het democratische en het burgerparticipatie proces wordt u verzocht:

- De burgerparticipatie voor de Energieverkenning goed te organiseren
- De burgerparticipatie zo spoedig mogelijk op te starten rond de Energieverkenning Voorne-Putten zodra dit mogelijk is.
- Uitstel aan te vragen voor de inleverdatum van 1 oktober 2020.
- Uw besluit over de Energieverkenning op te schorten tot september 2020.
- Tot 1 oktober 2020 de tijd te benutten om onderzoek te doen naar het democratisch te kort in de RES procedure, de gevolgen in kaart te brengen die dit te kort heeft voor de gemeente Hellevoetsluis en de overige gemeenten op Voorne-Putten;
- De mogelijkheid van het niet deelnemen aan de RES te onderzoeken. Bestuurs- en staatsrechtelijk gezien is het mogelijk dat een gemeenteraad besluit *niet* in de RES te participeren. Een gemeenteraad heeft het recht en de bevoegdheid zich autonoom op te stellen en er als het ware voor te kiezen een eigen 'GES' (gemeentelijke energie strategie) uit te werken, al dan niet in overleg en onderlinge afstemming met buurgemeenten en waterschappen.

II. Inhoudelijke reactie op Energieverkenning Voorne Putten

Het is positief dat u het besluit heeft genomen om spaarzaam en beschermend met het open landschap van Voorne-Putten om te gaan, verwijst naar inpassing toekomstige ontwikkelingen waardoor mogelijk minder zonnepanelen en windturbines nodig zijn en gekozen hebt voor een rustig middengebied en dynamische randen conform het *Gebiedsprofiel Voorne-Putten*.

Volgorde maatregelen en effect op burgers ontbreekt

In de Energieverkenning ontbreekt een volgorde van- en maatregelen waarbij de meeste kans is op reductie van CO₂. Op 1 zou moeten staan het isoleren van woningen tot als laatste het verleggen van accent naar andere vormen van vernieuwbare energie.

Verzoek: In de Energieverkenning, de RES en in het uitvoeringsprogramma RES/RSW dient aandacht te zijn voor CO₂-reductie. Het gebruik van biomassa draagt daar niet toe bij en dient als mogelijkheid uit de Energieverkenning te worden gehaald, evenals uit de RES en het bijbehorend uitvoeringsprogramma.

Het effect Energieverkenning op burgers ontbreekt. De hele transitie mag niet leiden tot hogere energiekosten en woonlasten voor de burger. De Energieverkenning speelt hier niet op in, deze richt zich alleen op de verkenning van de realisatie van de maatregelen en de impact op het landschap. De realisatie kan echter niet losgezien worden van het effect dat dit alles heeft op de burgers.

Verzoek: U bent als overheid / gemeenteraad politiek verantwoordelijk voor de verdeling van schaarste binnen de maatschappij. Om te komen tot een juiste afweging moet daarom het gestelde in de Energieverkenning afgewogen worden in een bijbehorende sociale paragraaf, waarin de gevolgen van deze verkenning op de burgers inzichtelijk worden gemaakt. In deze zienswijze is een schema opgenomen die de verschillen in Sociaal Energiebeleid en Klimaatakkoord zichtbaar maakt en u kan ondersteunen in het maken van juiste keuzes waarbij de burger centraal staat.

Pondera: Een second opinion door een onafhankelijke partij om de Energieverkenning te beoordelen is op zijn plaats. Immers als u thuis besluit over te gaan tot een grote verbouwing worden vaak meerdere offertes gevraagd. In het geval van de grote verbouwing van Voorne-Putten slechts één, waarvan gesteld kan worden dat deze geen specialist is in het elektriciteitssysteem en de bijbehorende markt en duidelijk ook betrokken is bij de uitvoering van zon- en wind projecten en daardoor niet geheel onafhankelijk is in de advisering.

Berekening ruimtebeslag oppervlakte V-P wordt te positief voorgesteld.

De impact op het landschap is veel hoger zijn dan de aangegeven 3,4%- 5,6%. De Energieverkenning gaat uit van de totale oppervlakte van Voorne-Putten. Daar moet alle bestemde ruimte afgetrokken worden. Er blijft 15.714 hectare open ruimte* over die mogelijk geschikt zou kunnen zijn voor de aanleg van zonnenvelden. 750-1250 hectare aan zonnenvelden heeft op deze beschikbare open ruimte een belasting van 5,05% - 8,32%.nDe belasting op het landschap waar de maatregelen worden uitgevoerd, wordt nog hoger doordat het vrijhouden van het middengebied wordt gehanteerd.

Knipperlichten op de windturbines belastend voor het landschap. U wordt verzocht hiervoor een oplossing te vinden.

Afstand tot woningen loslaten: Het is zeer verontrustend dat in de Energieverkenning gemorrelt wordt aan het loslaten van de minimale afstand tot woningen. Stillere windturbines zijn geen optie daarvoor. De praktijk wijst namelijk anders uit. Voorbeelden dichtbij zijn Geervliet-Heenvliet en Korendijk.

In de Energieverkenning wordt gerekend met windturbines met tiphoogte 170 meter. De praktijk is anders. Windturbines moeten om rendabel te blijven steeds hoger worden. Reden waarom thans 200 meter tiphoogte minimale hoogte is voor windprojectontwikkelaars.

Gezondheid: Het RIVM meldt dat 9% omwonenden van windturbines ziek worden van Laagfrequent geluid. In uw besluitvorming moet het gezondheidsaspect van de burgers zwaarder wegen.

Jonge zeeklei: De impact op het landschap wanneer zonnenvelden worden aangelegd op jonge zeeklei is groot, niet alleen visueel maar bodem technisch. Het leven onder de grond onder de zonnepanelen verdort en de natuur is onherstelbaar beschadigd. De aangegeven investering om biodiversiteit aan te brengen is onvoldoende ter compensatie van de schade die de zonnepanelen aan de bodem toebrengen. In plaats van zonnenvelden zou een experiment op jonge zeeklei om CO2 in de grond op te slaan zoals bij de Krammer ook een doel in de Energieverkenning kunnen zijn.

Door de in de Energieverkenning genoemde landschapsinvesteringen gaat veel land naar water door deze investeringen. Is dit om de voorspelde wateroverlast het hoofd te gaan bieden in samenwerking met het waterschap?

Er staat *meer energiepotentieel ingepland* in de Energieverkenning dan nodig: + 5 windturbines en + 23 ha zonnenvelden. Is dit ruimte voor de toekomst om nog verder te kunnen groeien in wind- en zon?

Inpassing toekomstige ontwikkelingen en mogelijkheden in de Energieverkenning: Project Waterzijdig inregelen woonhuisinstallaties en als alternatief voor gebrek aan ruimte Delta 21

I. Algemene reactie op rapport ‘Energieverkenning Voorne-Putten’

Vanuit de Stichting Windmolens N57 Nee! is eerder al duidelijk gemaakt dat wij, als stichting, windenergie als alternatieve energiebron geen juist middel vinden. Het rendoert alleen met subsidie, is niet betrouwbaar vanwege een ontbrekende constante in levering en het Laagfrequente geluid is ziekmakend. Omdat er in de handleiding RES uitgegaan wordt van een potentieel aan zon- en wind waarmee we aan de klimaatafspraken kunnen voldoen, biedt dit opgelegde kader weinig ruimte voor alternatieven tijdens deze verkenning.

Geen democratische legitimatie

Gelet op landelijke ontwikkelingen bij het realiseren van windparken worden op het gebied van het ruimtelijk- en energiebeleid ernstige tekortkomingen gesignaleerd. In de werkp praktijk neemt men het tevens niet zo nauw met deze beginselen. Wij vragen daarom in deze zienswijze op de verkenning, extra aandacht voor deze beginselen welke zijn vastgelegd in het Verdrag van Aarhus en het Europees Handvest Lokale Autonomie.

Het **Verdrag van Aarhus** bepaalt o.a.:

- reële invloed, zeggenschap van het eerste moment planproces (ook voorstadium) op basis

Van volledige informatie aan de burger

Het **Europees Handvest Lokale Autonomie** bepaalt o.a.:

- gemeenteraden moeten ten behoeve van het lokaal belang een door de nationale overheid gegarandeerde beslissingsruimte hebben

Rijkscoördinatieregeling en Crisis- en herstelwet

Op grond van de Rijkscoördinatieregeling heeft het rijk doorzettingsmacht bij ruimtelijke plannen. Daarbij wordt geschermd met een nationaal belang dat nauwelijks behoorlijk onderbouwd is.

In tegenstelling tot de situatie bij voorheen de zgn. planologische kernbeslissing ontbreekt het nu aan checks en balances. Deugdelijke Maatschappelijke Kosten en Baten Analyses zijn afwezig, flinterdun of onderhevig aan vele onzekerheden, hier eveneens de onzekerheden in de Energieverkenning. Het parlement heeft destijds niet ingestemd met het Energieakkoord en evenmin met het Klimaatakkoord.

Door het ontbreken van een besluit van het parlement, ten grondslag aan een nationaal belang, staan ook de volksvertegenwoordigers in essentie buiten spel en zijn decentrale volksvertegenwoordigers evenmin eraan te pas gekomen.

De Rijkscoördinatieregeling is in veel gevallen ‘van rechtswege van toepassing’. Dit wordt gehanteerd als ‘automatisch van toepassing’. Dat is o.a. geregeld in de Elektriciteitswet, Gaswet, Mijnwet, Tracéwet, Waterwet, Wet ruimtelijk ordening (WRO).

Omdat Rijksstructuurvisies alleen voor de overheid een structuurvisie opstelt die bindend is regelt de WRO dat alleen zienswijzen kunnen worden ingediend, maar geen beroep kan worden ingesteld. Echter, als gevolg van de doorzettingsmacht van het rijk, bevatten rijksstructuurvisies bindende beslissingen waartegen geen beroep open staat voor burgers en gemeenten.

De Crisis- en Herstelwet verbiedt gemeenten om beroep aan te tekenen tegen structuurvisies van zogenaamde ‘hogere’ overheden. Die ‘hogere’ overheden overleggen in de regel niet met gemeenten over de plannen voor het grondgebied van die gemeenten, ze kunnen die plannen immers doordrukken.

De lokale autonomie van gemeenten wordt door deze doorzettingsmacht van de Rijkscoördinatieregeling en de Crisis- en herstelwet ernstig aangetast. Dit is in strijd met het Europees Handvest Lokale Autonomie (door Nederland en de EU geratificeerd).

Het huidige ruimtelijk- en energiebeleid heeft er, met de toepassing van de Crisis- en Herstelwet en de rijks- (en provinciale) coördinatieregeling toe geleid dat grootschalige windmolenparken door het rijk, tegen de wil van de burgers en gemeenten en zonder overleg met en besluitvorming door gemeenteraden zijn doorgedrukt. Het rijk krijgt hierbij hulp van de provincie en door het rijk mede gesubsidieerde organisaties zoals IPO, VNG en Unie van Waterschappen. Deze democratische tekortkomingen zijn schadelijk voor onze democratie, de lokale autonomie en ze ondergraven het draagvlak voor het energie- en klimaatbeleid.

Burgers mogen wel beroep aantekenen als de plannen concreet worden uitgewerkt in een bestemmingsplan/ omgevingsplan. Dat is een latere fase, waarbij de Rijksstructuurvisie door de Raad van State als toetsingskader wordt gehanteerd. Behoudens vormfouten maken burgers die volgens de regels beroep aantekenen daardoor geen enkele kans. Dit is in strijd met het Verdrag van Aarhus.

Regionale Energie Strategie (RES) en de Energieverkenning Voorne-Putten

De gesignaleerde democratische tekortkomingen zijn schadelijk voor onze democratie, de lokale autonomie en ze ondergraven het draagvlak voor het energie- en klimaatbeleid. De door de ministeries van BZK en EZK ingezette lijn met betrekking tot de Regionale Energiestrategieën (RES-en) en de door het rijk bepaalde indeling in RES-regio's zijn als methodiek een voortzetting van het eerdere centraal bepaalde energie- en klimaatbeleid, dat onvoldoende ruimte laat om lokaal en regionaal de energieopgave te bepalen.

De huidige visie voor het ruimtelijk- en energiebeleid betekent volgens het rijk niets minder dan '*De Grote verbouwing van Nederland*'. Een verbouwing waarbij medewerking van de burgers noodzakelijk is. De nu ingezette top-down benadering in de onlangs gepresenteerde PlanMER en de ontwerp-NOVI impliceren eerder een dictaat, waarbij elke vorm van democratische legitimatie van onderop uitgesloten wordt. Dat geldt ook voor 'gasloze wijken' en de onlangs gepresenteerde motie Zonneladder. Dit is een opmaat naar onbehoorlijk bestuur waarbij belangen niet meer zorgvuldig worden afgewogen (*Afdeling 3.2. Awb*). Er staat namelijk al vast 'wat eruit moet komen', want dat is al afgesproken bij de klimaattafels.

Schijnbeslisruimte gemeenteraden

Als de RES-en niet opleveren aan hernieuwbare energie wat het rijk heeft afgesproken met vertegenwoordigers van sectoren en lobbyisten (die de SDE+ subsidie incasseren bv. enkele zonneparken waarvan de SDE- subsidie bij Chinese bedrijven terecht komt. Partijen die voor het geld gaan en geen binding hebben met ons landschap. NB SDE+ wordt door de Nederlandse burgers opgebracht via de ingestelde Energiebelasting), dan heeft het Ministerie van EZK al aangegeven dat ze wel een 'verdeelmiddel' hebben voor de resterende klimaatafspraken en de fysieke ruimte die daarvoor nog op lokaal niveau moet worden gevonden. Hier is sprake van schijnbeslisruimte voor gemeenten.

Publicatie prof. D.J. Elzinga over RES

In de publicatie 'Regionale Energiestrategie zonder wettelijke basis, verplicht vrijwillige samenwerking met risico's' concludeerde prof. D.J. Elzinga

- dat de RES-regio's geen wettelijke grondslag hebben;
- dat gemeenten niet via de RES-regio's gebonden zijn aan het halen van landelijke energiedoelen;
- dat zonder wettelijke grondslag gemeenten en gemeenschappelijke regelingen niet aansprakelijk zijn en geen risico lopen op Europese boetes.

Echter, indien gekeken wordt naar andere processen waarmee het rijk taken bij decentrale overheden heeft neergelegd, blijkt sprake te zijn van verplichte vrijwilligheid en zeker niet van vrijblijvendheid. Als voorbeeld noemt hij de totstandkoming van de RUD's met de volgende 5 stappen:

1. Definiëren van een takenpakket.
2. Definiëren van regio's met decentrale overheden van wie verwacht wordt om het takenpakket gezamenlijk op te pakken.
3. Definiëren van de formele organisatie waarmee de decentrale overheden het pakket moeten oppakken
4. Dreigen met ministeriële aanwijzingen indien bepaald decentrale overheden weigeren vrijwillig mee te werken op de wijze waarop het rijk dat heft bepaald.
5. Het maken van een wet, die het takenpakket neerlegt bij de nieuw gecreëerde organisaties.

Zijn conclusie: 'Op het regionale niveau functioneren geen bestuurlijke organen die direct democratisch gelegitimeerd zijn en dat impliceert dat deze figuur voor vakdepartementen interessant is. In naam blijft er een koppeling aan gemeente, provincie en waterschap, in de praktijk is er een hoge mate van nationale sturing.' Zie

<https://www.deinl.nl/downloads/REGIONALE%20ENERGIESTRATEGIE%20ZONDER%20WETTELIJKE%20BASIS%20prof.%20Elzinga.pdf>

Conclusie

De RES'en kennen geen staatsrechtelijk-juridische status of wettelijke grondslag.

Het is belangrijk dat deelnemers aan RES-en niet een opgave vaststellen, waarmee ze zich binden aan rijksdoelen en - als ze die doelen niet halen- risico's lopen op EU-boetes. Het rijk kan EU-boetes doorzetten naar gemeenten, andere decentrale overheden én gemeenschappelijke regelingen. Het is aan te bevelen dat gemeenten zelf bottom-up hun eigen haalbare, doelen vaststellen, met inbreng vanuit de gemeenteraad en burgers.

De Energieverkenning Voorne-Putten vormt de bouwsteen voor de gemeenten op Voorne-Putten voor de RES Rotterdam-Den Haag en is dus onlosmakelijk daarmee verbonden. Wat ten aanzien van het ontbreken van de democratische legitimatie voor de RES geldt, geldt daardoor ook voor de Energieverkenning Voorne-Putten. Zie voor meer informatie bijlage IV, Regionale Energie Strategie zonder wettelijke basis door prof. Mr. Elzinga

Gevolgen Corona op proces RES

De Coronacrisis eist alle aandacht op, er ontbreekt voldoende controle van de volksvertegenwoordiging op bestuurlijke besluiten en kraakt de democratie. Inspraak van burgers is niet of slechts ten dele mogelijk.

De RES en dus ook de Energieverkenning Voorne-Putten is een onderdeel van de GROTE Verbouwing van Nederland. Besluiten hierover hebben dus verregaande gevolgen voor bestuur en burgers. Zeker nu door de Corona de burgerparticipatie zoals beoogd geen doorgang kan vinden, moet nagedacht worden of en wanneer de Energieverkenning in verdere procedure richting de regio Rotterdam-Den Haag wordt gebracht en welke waarde hieraan gehecht kan worden. Immers burgers zijn onvoldoende in de gelegenheid gesteld te participeren en van een draagvlak kan daardoor niet worden gesproken.

De besluitvorming over de Energieverkenning en ook de RES Rotterdam-Den Haag zou daarom buiten de opgestelde spoedwet digitale besluitvorming moeten vallen. Inmiddels is er wel enige ruimte gecreëerd nu de RES niet per 1 juni maar per 1 oktober 2020 bij het Rijk dient te worden ingeleverd. Gelet op de ontwikkelingen rond het Corona-virus is de vraag of deze termijn reëel genoemd kan worden.

Conclusie voor Voorne-Putten

De Energieverkenning Voorne-Putten maakt deel uit van de grootste verbouwing van Nederland ooit en is dus een belangrijke bouwsteen die met de grootste zorg dient te worden bekeken en behandeld. Een zware taak voor gemeenten en hun raden. Het democratisch proces moet gewaarborgd blijven en daar moet U als gemeenteraad voor waken dat dit inderdaad zo blijft. Burgerparticipatie voordat de Energieverkenning wordt ingestuurd voor de RES Rotterdam-Den Haag is daarom een noodzakelijk gegeven. De mogelijkheid om digitale bijeenkomsten te organiseren op Voorne-Putten wordt onderzocht. De vraag is of daarmee voldoende democratische legitimatie wordt opgehaald om deze vergaande plannen voor de ruimtelijke inrichting van ons eiland ten behoeve van de energietransitie, door te kunnen voeren met maatschappelijk draagvlak.

Verzoek: Ten behoeve van het democratische en het burgerparticipatie proces wordt u verzocht:

- De burgerparticipatie voor de Energieverkenning goed te organiseren
- De burgerparticipatie zo spoedig mogelijk op te starten rond de Energieverkenning Voorne-Putten zodra dit mogelijk is.
- Uitstel aan te vragen voor de inleverdatum van 1 oktober 2020.
- Uw besluit over de Energieverkenning op te schorten tot september 2020.
- Tot 1 oktober 2020 de tijd te benutten om onderzoek te doen naar het democratisch te kort in de RES procedure, de gevolgen in kaart te brengen die dit te kort heeft voor de gemeente Hellevoetsluis en de overige gemeenten op Voorne-Putten;
- De mogelijkheid van het niet deelnemen aan de RES te onderzoeken. Bestuurs- en staatsrechtelijk gezien is het mogelijk dat een gemeenteraad besluit niet in de RES te participeren. Een gemeenteraad heeft het recht en de bevoegdheid zich autonoom op te stellen en er als het ware voor te kiezen een eigen 'GES' (gemeentelijke energie strategie) uit te werken, al dan niet in overleg en onderlinge afstemming met buurgemeenten en waterschappen.

II. Inhoudelijke reactie op Energieverkenning Voorne Putten

De Stichting Windmolens N57! Nee! is de mening toegedaan dat windenergie niet duurzaam is om tal van redenen. Voor de productie wordt gebruik gemaakt van niet duurzame middelen, komt er bij de productie CO₂ vrij, zijn zij niet efficiënt in het voortbrengen van een betrouwbare energielevering omdat deze gepaard gaat met pieken en dalen en is daardoor nog steeds achtervang nodig van een centrale of import van stroom die niet duurzaam is opgewekt. Als belangrijkste punt zien wij de schade aan de volksgezondheid die wordt aangericht bij omwonenden wanneer windturbines zijn geplaatst.

Wij realiseren ons dat u met de Energieverkenning een opdracht uitvoert waaraan kaders zijn gesteld om aan het klimaatakkoord te voldoen en hebben met die idee de zienswijze opgesteld.

A. Algemene indruk

Het verdient een positieve opmerking dat u het besluit heeft genomen om spaarzaam en beschermend met het open landschap van Voorne-Putten om te gaan door voor de lange termijn 2030-2040 in hoofdstuk 5.1 te vermelden dat in die periode inmiddels ook andere vormen van energie-opwek ontwikkeld kunnen zijn (innovaties) waardoor er minder zonnepanelen en windturbines nodig zijn.

Ook het gekozen leidmotief in het advies voor een rustig middengebied en dynamische randen sluit dit motief aan bij het eerder opgestelde *Gebiedsprofiel Voorne Putten*, waarin beschreven is dat het contrast tussen de drukke haven en het rustige eiland bepalend is voor de identiteit van het gebied en dat de ambitie het behoud en het versterken van het rustige en agrarische middengebied. In de polders is er een heel weids beeld. In het gebiedsprofiel is het behoud van en het versterken van de ruimtelijke kenmerken hiervan opgenomen. Het vrijhouden van het middengebied zien wij als behoud van het open landschap dat zo kenmerkend is voor Voorne-Putten en gekoesterd moet worden. U dient hier zeer zuinig mee om te gaan.

Gebiedsprofielen zijn zelfbindend voor de provincie (*pg 8, 1.2 Hoe werkt een gebiedsprofiel*) en worden ingezet daar waar een provinciaal belang speelt.

Door met de Energieverkenning aan te sluiten bij het gebiedsprofiel wordt vanuit de gemeenten op Voorne-Putten een tegenwicht georganiseerd ten aanzien van de doorzettingsmacht die de provincie heeft wanneer het windpotentieel boven de 4 MW ligt, wanneer deze zou besluiten in het middengebied windturbines te willen plaatsen.

B. In de Energieverkenning ontbreekt een volgorde van- en maatregelen

Bij het opstellen van deze volgorde en maatregelen is gekeken naar de meeste kans op reductie van CO₂.

1. Het isoleren van woningen, mits het uitgangspunt is dat de woonlasten voor de burger niet stijgen.
2. Het toepassen van warmtenetten alléén bij een échte restwarmtebron in de nabijheid van woningen en alléén als de energierekening niet omhoog gaat.
3. Het vervangen van de huidige elektriciteitsopwekking door biomassa door elektriciteitsopwekking door gas.
4. Het vervangen van de huidige import van elektriciteit, die voornamelijk door kolen wordt opgewekt, door elektriciteitsopwekking door gas.
5. Het toepassen van zonne-energie alleen op gebouwen.
6. Het toepassen van windenergie alléén op zee en alléén zonder directe of indirecte subsidie, en alléén als verlies aan werkgelegenheid in de visserij wordt gecompenseerd.
7. Het stimuleren van het openbaar vervoer.
8. Het per direct stoppen met het subsidiëren van windenergie, zonneweiden, biomassa,

elektrisch vervoer en elektrische verwarming.

9. Bij het toewijzen van overheidsgelden aan onderzoek en ontwikkeling de nadruk leggen op een constantere vorm van leverbare energie b.v. Bleu Energy, thorium-energie en energiebesparing i.p.v. windenergie, zonne-energie, biomassa, elektrisch vervoer en elektrische verwarming.

C. Effect Energieverkenning op burgers ontbreekt

Er is geen afweging welk effect de Energieverkenning heeft op burgers. De weg van overtollige elektriciteit naar waterstof, opslag naar waterstof, gevolgd door omzetting naar elektrische energie is duur en niet efficiënt. Er is geen uitgesproken oplossing voorhanden. Vermoedelijk zullen vele technieken nodig zijn op een oplossing te vinden.

De burgers gaan via de energiebelasting de rekening betalen voor meer netten, dit is zonder hoger verbruik, maar ook door een hogere netbijdrage per kWh.

Tijdens de gehouden avonden voor de Warmtevisie is door de aanwezigen duidelijk aangegeven dat de hele transitie niet mag leiden tot hogere energiekosten en woonlasten voor de burger. Ook andere partijen zoals het FNV hameren hierop.

De Energieverkenning speelt hier niet op in, deze richt zich alleen op de verkenning van de realisatie van de maatregelen en de impact op het landschap. De realisatie kan echter niet losgezien worden van het effect dat dit alles heeft op de burgers.

Reden waarom extra aandacht wordt gevraagd voor Energiebijdrage huishoudens:

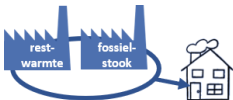
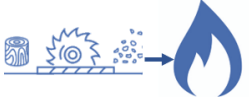
Voor de realisatie van de windparken betaalt de Nederlandse energieconsument al veel extra belasting op de maandelijkse energienota. Een dergelijk iets doet zich voor in Duitsland, waar voor velen de energie niet meer te betalen valt. Inmiddels zijn daar al minimaal 800.000 huishoudens afgesloten van de energie.

De haalbaarheid van de windambities wordt door het CBS en PBL betwijfeld. Het Parlementair onderzoek *Kosten en baten energie- en klimaatbeleid* van de Tweede Kamer laat zich bovendien kritisch uit over de kosten, de controle erop en het effect op CO₂-terugdringing door duurzame energie zoals windenergie.

De vraag is dan ook gerechtvaardigd of het wenselijk is deze weg te vervolgen ten koste van koopkracht, economische groei en onderzoek naar wel levensvatbare technologieën voor elektriciteitsopwekking. De verschillen tussen het sociaal energiebeleid en het klimaatakkoord zijn door de FNV in samenwerking met Ing. ... als volgt in kaart gebracht:

Verschillen Sociaal Energiebeleid en Klimaatakkoord

In de tabellen hieronder zijn de verschillen in kaart gebracht tussen het Sociaal Energiebeleid en het Klimaatakkoord.

Maatregel	Effect	Sociaal Energiebeleid	Klimaatakkoord
Gebouwde omgeving			
Woning isolatie 	CO2 ↓ energierekening ? banen ↑	✓ voorwaarde: kosten burger niet omhoog	✓
"Van het gas af" Warmtepomp 	CO2 =↑ energierekening ↑	✗	✓
"Van het gas af" Warmtenet 	CO2 ? energierekening ↑	? alléén bij échte restwarmtebron vlakbij woningen; voorwaarde: energierekening niet omhoog	✓
Van biomassa naar gas 	CO2 ↓ energierekening =	✓	✗
Van import kolen naar gas 	CO2 ↓ energierekening = banen ↑	✓	✗
Nieuwe biomassa 	CO2 ↑ energierekening ↑	✗	✓
Sluiten kolencentrales 	CO2 ↑ energierekening ↑ banen ↓	✗	✓
Wind op land 	CO2 =↓ energierekening ↑ leefomgeving ↓ gezondheid ↓	✗	✓
Wind op zee 	CO2 =↓ energierekening ↑ leefomgeving ↓ banen ↓	? mits: subsideloos + schadeloosstelling werknemers visserij	✓
Zon 	CO2 =↓ energierekening ↑ leefomgeving ↓ voedselproductie ↓	? alléén op daken geen zonneweides	✓

Verzoek: Uit niets blijkt dat de Energieverkenning een document is van een groter geheel dan alleen de RES Rotterdam-Den Haag. U bent als overheid / gemeenteraad politiek verantwoordelijk voor de verdeling van schaarste binnen de maatschappij. Om te komen tot een juiste afweging moet daarom het gestelde in de Energieverkenning afgewogen worden in een bijbehorende sociale paragraaf, waarin de gevolgen van deze verkenning op de burgers inzichtelijk worden gemaakt.

D. Pondera

Anderzijds wordt het volgende opgemerkt en dient als waarschuwing gezien te worden: Vanaf 2020 wordt de regionale samenwerking voorbereid in een regionaal Uitvoeringsprogramma voor de maatregelen beschreven in de RES en de Regionale structuur Warmte. Het een kan niet losgezien worden van het ander. Door te kiezen voor 'los van het gas', elektrisch rijden etc. zal er een toename zijn in de vraag naar elektriciteit. Pondera is geen specialist in het elektriciteitssysteem en de bijbehorende markt. De opstellers missen de kennis op systeem niveau om de aanleiding en de gevolgen te beschrijven van de snelle groei van duurzame opwekking in Europa, het belang van overschotten en tekorten op de elektriciteitsmarkt, de kosten voor opslag van stroom, de eindigheid van de stroommarkt, onzekere opbrengsten en leveringszekerheid en betrouwbaarheid. De verkenning geeft daardoor onvoldoende basis voor een besluit voor projecten.

Advies: In het uitvoeringsprogramma dient kennis en afstemming van de deelgebieden te worden ge(waar)borgd. Dit om financiële debacles, kostenstijgingen voor burgers en problemen in de uitvoering waar burgers afhankelijk van zijn te voorkomen.

Verkenning opgesteld met commerciële belangen

De gemeenten hebben gekozen voor Pondera als adviseur. Op de website is de volgende omschrijving te vinden: *Pondera Consult is de specialist op het gebied van duurzame energie. Wij richten ons op het creëren van een optimaal evenwicht tussen duurzame energiebehoeften, milieueffecten en maatschappelijke acceptatie.*

Naast diensten zoals haalbaarheid- en locatie studies voert Pondera ook projecten uit op het gebied van zon- en wind. Het in de Energieverkenning geschetste beeld lijkt vanuit die expertise opgesteld te zijn voor projectontwikkelaars, om hun inzicht te geven voor welke locatie zij zich kunnen melden met een mogelijk project om de energietransitie te realiseren. Dit is niet uit de lucht gegrepen. Inmiddels zijn op basis van de gegevens uit de Energieverkenning in de polder De Goote in Hellevoetsluis al boeren benaderd voor medewerking aan zonneweides. Vergoeding 7000 euro per hectare.

Het document 'planMER Partiele herziening VRM Windenergie Zuid-Holland in 2017, Deel B ONDERZOEKSGEBIED 7 'N57' Provincie Zuid-Holland 715037 24 augustus 2016' waarin onderzoekslocatie F is beschreven is opgesteld door Pondera. Dat onderzoekslocatie F door de provincie uit de VRM is gehaald zal Pondera niet zijn ontgaan. Het is daarom opvallend dat gegeven het feit dat Pondera hier kennis van heeft in deze Energieverkenning toch wederom dat wordt geprobeerd locaties die onderdeel zijn van de verwijderde zoeklocatie F te laten opduiken in deze Energieverkenning als potentiële windenergie locaties.

Advies: Hoewel ongebruikelijk wanneer gekozen wordt voor een bepaalde adviseur lijkt een second opinion door een onafhankelijke partij om de Energieverkenning te beoordelen op zijn plaats. Immers als u thuis besluit over te gaan tot een grote verbouwing worden vaak meerdere offertes gevraagd. In het geval van de grote verbouwing van Voorne-Putten slechts één, waarvan gesteld kan worden dat deze geen specialist is in het elektriciteitssysteem en de bijbehorende markt en duidelijk ook betrokken is bij de uitvoering van zon- en wind projecten en daardoor niet geheel onafhankelijk is in de advisering.

E. CO₂-reductie, zon- en wind

De Energieverkenning gaat uit van plaatsing van zon- en wind om energieneutraal te worden. Steeds duidelijker wordt dat het bij klimaatverandering draait om CO₂-reductie. In de gehele Energieverkenning wordt hier geen rekening mee gehouden. Wat levert de Energieverkenning op aan CO₂-reductie?

Biomassa: In 3.2 van de Energieverkenning wordt aangegeven dat de gemeenten op Voorne-Putten zich gezamenlijk inzetten voor o.a. het duurzaam opwekken van warmte, elektriciteit, biomassa en hernieuwbare gassen. Het gebruik van Biomassa staat ter discussie omdat dit niet bijdraagt aan het verminderen van CO₂-reductie maar juist de uitstoot verhoogt. Ook leidt dit tot onnodige ontbossing, terwijl bomen hard nodig zijn als schakel in het ecosysteem. Het lijkt daarom onjuist om in de Energieverkenning de mogelijkheid van biomassa op te nemen.

Als gekeken wordt naar bijvoorbeeld 0-op-de-meterwoningen met zonnepanelen kan gesteld worden dat zonnepanelen in de winter vrijwel niet leveren en seizoensopslag van zonnestroom op grote schaal niet mogelijk is. Evenals stroom van wind overigens. (Technisch gezien zijn zonnepanelen contraproductief omdat opvang van die piekstroom extra CO₂-uitstoot veroorzaakt.) Dat betekent dat de warmtepompen die de CO₂-reductie van Nederland een impuls zouden moeten geven, moeten gaan draaien op stroom geleverd door een centrale. Dat kan alleen als er nog voldoende centrales daarvoor zijn. Het gemiddelde rendement van het stroomnet van duurzame bronnen is net 40% en dat is waar warmtepompen op gaan draaien. Om CO₂-reductie te realiseren is gas de schoonste brandstof voor centrales.

Verzoek: In de Energieverkenning, de RES en in het uitvoeringsprogramma RES/RSW dient aandacht te zijn voor CO₂-reductie. Het gebruik van biomassa draagt daar niet toe bij en dient als mogelijkheid uit de Energieverkenning te worden gehaald, evenals uit de RES en het bijbehorend uitvoeringsprogramma.

F. Berekening ruimtebeslag oppervlakte V-P wordt te positief voorgesteld

Als Stichting omarmen wij het principe om het middengebied vrij te houden van windturbines en zonnevelden en zien graag dat dit basisprincipe opgenomen in deze Energieverkenning door alle andere overheden wordt gerespecteerd. Toch lijkt een opmerking ten aanzien van het verwachtingsmanagement op zijn plaats ten aanzien van de belasting die de maatregelen opgenomen in de Energieverkenning heeft op het landschap. De in de Energieverkenning genoemde belasting van de maatregelen op het landschap ten aanzien van zonnevelden is onjuist. De Energieverkenning gaat uit van een beslag van 3,4%-5,6% van de totale oppervlakte van Voorne Putten. Voorne-Putten heeft een totale oppervlakte van 220 Ha². Maar de oppervlakte is in gebruik en grond heeft een bestemming. Hierdoor wordt de vrije keuze om zonnevelden aan te leggen beperkt. Van de 220 Ha² moet dus het bodemgebruik met bestemming voor de aanleg van zonnevelden worden afgetrokken. Voor de herberekening is voor het inzichtelijk maken van de thans nog beschikbare ruimte op Voorne Putten gebruik gemaakt van gegevens van het CBS over het bodemgebruik per gemeente. Omdat het zonnevelden betreft wordt de ruimte op daken even buiten beschouwing gelaten bij de herberekening.

Voor Voorne Putten wordt in de Energieverkenning een oppervlakte gegeven van 220 km². Deze oppervlakte komt het meest overeen met het aantal hectaren dat voor Voorne-Putten staat inclusief binnenwateren maar exclusief buitenwateren, zijnde 23.344 hectare. Voor de herberekening ruimtebeslag zonnevelden is daarvan uitgegaan.

3,4% van de totale oppervlakte van Voorne-Putten betekent bijna 794 Ha en 5,6% betekent 1307 Ha iets meer dan is vermeldt in de Energieverkenning 750-1250 Ha. Hier is echter geen rekening gehouden met het grondgebruik.

Wanneer alle bestemde ruimte wordt afgetrokken blijft er 15.714 hectare open ruimte* over die mogelijk geschikt zou kunnen zijn voor de aanleg van zonnevelden.

Wanneer vervolgens gekeken wordt welke impact 750-1250 hectare heeft op de nog beschikbare open ruimte betekent dit een belasting van 5,05% - 8,32%. De belasting op de open ruimte valt dus hoger uit dan dat de Energieverkenning aangeeft. De belasting op het landschap waar de maatregelen worden uitgevoerd, wordt nog hoger doordat het vrijhouden van het middengebied wordt gehanteerd. De impact op het landschap zal daar dus veel

hoger zijn dan de aangegeven 3,4%- 5,6%. Reden om na te denken over een alternatief. Zie hierover meer aan het eind van de zienswijze.

*Voor de berekening beschikbare open ruimte (Bijlage I), is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS.

Belastend effect knipperlichten

Gelet op de belasting van het landschap ten aanzien van de plaatsing van windturbines merken wij op dat windturbines vanaf 150 meter (nieuwe norm wordt 145 meter) van de Luchtverkeersleiding Nederland verplicht moeten worden voorzien van verlichting. Dit bestaat uit een wit (bij dag) en rood (bij nacht) knipperlicht. De rode knipperende verlichting is vooral op zich al heel storend omdat deze in de avond goed zichtbaar is, maar wordt versterkt vanwege het knipperende effect. Dit onrustige beeld wordt nog meer versterkt door het draaien van de wieken. In de Energieverkenning wordt gesproken over een tiphoogte van 170 meter. Deze worden dus voorzien van rode knipperlichten.

Verzoek: Op de site van Pondera wordt door Martijn ten Klooster, Senior Adviseur bij Pondera Consult B.V een uiteenzetting gegeven wat wel en niet kan ten aanzien van lichthinder door windturbines. U wordt gevraagd om Pondera een maatwerk advies te laten leveren voor het beperken van lichthinder door windturbines en dit als voorwaarde als investering voor het landschap van Voorne-Putten op te nemen in de Energieverkenning.

Bron: <https://ponderaconsult.com/licthinder-windturbines-wat-moet-wat-mag/>

G. Afstand tot woningen

In de Energieverkenning wordt in paragraaf 3.3. het volgende aangegeven:

- A. *Bij een onderzoek naar de plaatsingsmogelijkheden van windturbines wordt bij een eerste scan vaak een afstand van 400 meter tot geluidgevoelige objecten (zoals woningen) aangehouden waarbinnen windturbines niet gepositioneerd kunnen worden. Uit ervaring blijkt dat vanaf 400 meter (eventueel met mitigerende maatregelen) voldaan kan worden aan wet- en regelgeving ten aanzien van geluid en slagschaduw. Deze afstand kan worden verkleind wanneer stillere turbinevarianten worden toegepast.*
- B. *Indien er sprake is van een organisatorische en functionele binding van een woning met het windpark, kan het mogelijk zijn om deze aan te merken als een “woning behorende bij de inrichting”. Hierdoor wordt de woning een onderdeel van het windpark, waardoor de wet- en regelgeving omtrent geluidbelasting op deze woning zich wijzigt en te hanteren afstanden tot windturbines verkleind kunnen worden.*

Reactie op A

Om bij de laatste zin van het citaat te beginnen, stillere turbinevarianten betekent hoorbaar geluid. Windturbines blijven generatoren die Laagfrequent geluid voortbrengen. Onder het kopje geluid wordt hier nader op ingegaan.

Algemeen > Afstand tot woningen

De windturbines worden steeds hoger, maar de geldende normen tot een woning zijn daarop niet aangepast. In Nederland laten de normen toe dat één enkele windturbine op bijna 200 meter van een huis mag staan; in Vlaanderen is dat ongeveer 300 meter; in Denemarken circa 325 meter, in Duitsland iets meer dan 400 meter en in Wallonië ca 425 meter. De verschillen zijn nog dramatischer voor een meer realistisch alternatief: een windpark met vijf turbines parallel aan bebouwing. In Nederland staan de geluidsnormen toe dat zo'n park op 400 meter van de huizen mag komen te staan; in Wallonië is dat 800 meter; in Vlaanderen nog wat meer (875 meter); in Duitsland is het ruim 900 meter; en in Denemarken is dat meer dan 1000 meter.

Daaruit kan geconcludeerd worden dat de Nederlandse geluidsnormen omwonenden volstrekt onvoldoende bescherming bieden tegen geluidsoverlast. In ons land mag een

windpark van 5 turbines op 400 meter van een dorp worden neergezet, terwijl in de ons omringende landen die afstand veel groter is en de geluidsnormen bovendien lager zijn dan hier. Daar geeft de overheid mensen dus wel de garantie dat ze (redelijk) ongestoord kunnen slapen. In ons land is het kennelijk belangrijker om zoveel mogelijk ruimte te vinden voor windturbines. Nederland is echter hiervoor te klein!

Nederlandse overheden weten dit ook en erkennen dat wanneer de 400 meter afstand tot woningen verruimd moet worden er in Nederland geen enkele windturbine geplaatst kan worden.

Dat nu in de Energieverkenning gemorreld gaat worden aan de afstand van 400 meter tot een woning, om een windturbine nog dichterbij te kunnen plaatsen onder vermelding dat deze steeds stiller worden is ZEER VERONTRUSTEND. Bekend is dat bij het groter worden van de windturbines het geluidsniveau toeneemt met 1 tot 2 dB. Logaritmisch gezien betreft dit geen optelling van nog 1 dB erbij maar een verdubbeling van het geluidsniveau.

Onder dezelfde promo zijn windturbines neergezet bij Korendijk. Volgens initiatiefnemer Dick de Bruijne: ***“de meest stille turbines die er zijn, omdat ze geen tandwielaandrijving hebben. Ze maken ook maar tien tot twaalf omwentelingen per minuut. Ik denk niet dat de mensen ze horen, al weet je pas zeker of er overlast is als ze daadwerkelijk draaien.***

De praktijk wijst andere bevindingen uit, er is ernstige geluidsoverlast en momenteel wordt met omwonenden een traject doorlopen met de DCMR.

Waar op de tekentafel van de meest ideale gegevens omtrent geluid van de gekeurde windturbine wordt uitgegaan, blijkt in de praktijk elke windturbine zijn eigen dynamiek te hebben. Ook in het voortbrengen van laagfrequent geluid. Het gehouden DCMR onderzoek bij Geervliet Heenvliet toont aan dat de op de tekentafel bedachte geluidscontouren niet overeenkomen met de praktijk. Er is meer overlast dan in het PlanMER is bedacht.

Volgens de thans geldende norm op 400 zijn bij Geervliet-Heenvliet en Korendijk windturbines bij woningen geplaatst. Beperking van de geluidsoverlast door middel van maatwerkvoorschriften, waar ook in de Energieverkenning als oplossing naar wordt verwezen, biedt geen soelaas. De bewoners van Geervliet, Heenvliet en Korendijk ervaren ernstige geluidsoverlast.

Ondanks dat omwonenden erkend overlast ondervinden vanwege een te hoog geluidsniveau, heeft klagen over geluidsoverlast door omwonenden veelal geen zin. Door de geldende regelgeving vallen de piekbelastingen in geluid binnen het jaargemiddelde. Blijft een producent met zijn windturbine binnen het gestelde jaargemiddelde voor geluid is er geen probleem. Dat burgers wakker liggen van het geluid is dan slechts een gegeven van jammer dan en kan er niet opgetreden worden.

Gezondheidsrisico's

Wat zijn de gezondheidsrisico's wanneer er verder gemorreld wordt aan de 400 meter afstand tot woningen. Het gezondheidsaspect als gevolg van laagfrequent geluid wordt niet meegenomen in de Energieverkenning, slechts het mogelijk maken van plaatsing van windturbines staat voorop.

Verzoek: Wij dringen aan op een zorgvuldige besluitvorming ten aanzien van de Energieverkenning waarbij het belang van de burgers zwaarder gaat wegen ten opzichte van het algemeen belang.

Kijkreflex

Een andere reden om de afstand tot woningen groter te maken dan de huidige wetgeving: Hoe sneller de windturbine draait hoe onrustiger het beeld wordt. Dit heet het kijkreflex. Om al deze optische redenen is het noodzakelijk om windturbines op een flinke afstand van

woningen te plaatsen. In Duitsland en Frankrijk hanteren ze daarom een norm van 1500 meter.

Beleid Goeree-Overflakkee

Op Goeree-Overflakkee heeft de gemeenteraad op 24 november 2016 een motie van de VKGO en de SGP aangenomen waarin is bepaald dat de afstand tussen bewoning en windmolens niet minimaal 450 meter moet zijn, zoals wettelijk is voorgeschreven, maar het dubbele: 900 meter. Deze motie is ingediend vanwege de geluidsbelasting en slagschaduw op woningen.

Goeree-Overflakkee is het voorbeeld van duurzaamheid en energie neutraal, waar de gemeenten op Voorne/Putten met de Energieverkenning ook naar streven. Waar Goeree-Overflakkee dus wel aandacht heeft voor haar burgers bij het bepalen van windturbinelocaties, wijkt de Energieverkenning hier duidelijk vanaf. In plaats van aandacht voor haar burgers wordt gekeken naar het mogelijk maken van plaatsing van de benodigde windturbines. Om dit mogelijk te maken wordt zelfs de afstand van 400 meter tot een woning niet meer heilig geacht.

Dichterbij huis: Motie Westvoorne 'Geen klap van de molen'

De Westvoornse gemeenteraad heeft op 30 mei 2017, dus nog heel recent, unaniem de motie 'Geen klap van de molen' aangenomen. Deze motie houdt in dat windturbines veel verder van woningen af geplaatst dienen te worden. De raadsleden pleitten unaniem voor een minimale afstand van 1,5 kilometer tot huizen. Voor de motie zie bijlage II.

Gelet op de uitspraken in de Energieverkenning over het verkleinen van de afstanden tot woning naar minder dan 400 meter, is geen rekening gehouden met de destijds aangenomen motie.

Reactie op B – woning onderdeel windpark

Dat nu in de Energieverkenning is opgenomen om de woningen die in de weg staan te betrekken bij windturbine project is ZEER VERONTRUSTEND. Het toont eerder de problematiek aan dat er onvoldoende beschikbare ruimte binnen de gestelde kaders van de Energieverkenning op Voorne-Putten te vinden is die aan de norm van 400 meter tot een woning voldoet en daarvoor een oplossing is bedacht. Het plaatsen van windturbines staat in deze gedachte voorop en niet het (gezondheids)belang van de burger. Woningeigenaren zullen voorgesteld worden eigenaar te worden van de windturbine en gratis deel te nemen aan het project en daardoor worden ze erin meegezogen. Klagen over geluidsoverlast heeft voor deze groep geen zin want zij zijn onderdeel van de exploitatie. De Energieverkenning is hier wel duidelijk over: *Hierdoor wordt de woning een onderdeel van het windpark, waardoor de wet- en regelgeving omtrent geluidbelasting op deze woning zich wijzigt en te hanteren afstanden tot windturbines verkleind kunnen worden.*

Burgers die zich laten verleiden tot een aanbod hebben veelal geen ervaring met het wonen naast een windturbine en ervaren later pas waarvoor zij gekozen hebben. De geluidsproblematiek is in de praktijk complex. Echter zij kunnen niet meer terug en zijn als het ware vogelvrij. Geen bescherming meer ten aanzien van geluidsbelasting

H. Tiphoogte 170 – praktijk vaak anders

In paragraaf 3.3. is het volgende opgenomen ten aanzien van het bepalen van de belemmeringen windenergie:

Voor de belemmeringenkaarten die in deze rapportage zijn opgenomen is uitgegaan van windturbines met een ashoogte van 110 meter, een rotordiameter van 120 meter en een tiphoogte van 170 meter.

Reactie

Windturbines worden vanaf het begin dat zij zijn geïntroduceerd steeds hoger vanwege de beschikbare wind. Wanneer windturbines van 80 m tiphoogte werden neer gezet, werd er al gesproken dat deze niet meer rendabel waren en er naar 120 m tiphoogte moest worden gegaan om rendabel te zijn. De huidige praktijk is niet anders. Windturbines moeten steeds hoger. De redenering is, dat de stroomopbrengst is afhankelijk van de hoogte van de windmolen. Vooral de rotordiameter is belangrijk. Hoog in de lucht waait het vaker en harder. Hoe groter de rotordiameter, hoe meer wind de wieken vangen en hoe meer stroom de windmolen opwekt. Over het algemeen geldt de regel: als de wieken van een windmolen twee keer zo groot zijn, is de opbrengst (in kWh) vier keer zo hoog.

In de Energieverkenning is gekozen om te rekenen met 170 meter, maar in de praktijk heeft nu al de tiphoogte van 245 meter de voorkeur en wordt straks neergezet op de Maasvlakte. De bij Korendijk geplaatste windturbines hebben een tiphoogte van bijna 200 m.

Het loslaten van de minimale afstand tot woningen is daarom des te verontrustend. Terwijl windturbines steeds groter worden is aan de minimale afstand tot een woning niet getornd.

I. Geluid

Laag frequent geluid (Lfg)

Lfg is schadelijk voor mens en dier. Onze grootste zorg, die destijds in 2005 nog wat werd weggewimpeld is juist het laagfrequent geluid van windturbines, dat onhoorbaar maar juist onbewust voelbaar is

Nu 15 jaar verder is de conclusie dat windturbines Lfg voortbrengen en vermeld het RIVM dit op haar site.

Citaat: (Bron RIVM document Factsheet Lfg kenmerk 90/2013 DMG KvL/RvP/lvK/ms d.d. 13 juni 2013)

• Windturbines produceren ook laagfrequent geluid. Het laagfrequente deel van het geluid van windturbines kan wellicht, net als bij andere geluidbronnen, tot extra hinder leiden, maar er is nog geen evidentie dat dit een factor van belang is.

• Er zijn nog onvoldoende gegevens beschikbaar om de invloed van windturbines op de slaap te kunnen beoordelen. De huidige onderzoeksresultaten laten een definitieve conclusie niet toe.

• Voor andere gezondheidseffecten is onvoldoende bewijs voor een directe relatie met windturbinegeluid.

• Wel kan chronische hinder of het gevoel dat door de windturbines de omgevings- of levenskwaliteit afneemt, via stressprocessen een negatieve invloed hebben op de gezondheid en het welbevinden van mensen die in de buurt van windturbines wonen.

In november 2018 meldt het RIVM het volgende:

Ernstige hinder door laagfrequent geluid lijkt toe te nemen, dit concludeert het RIVM op basis van een inventarisatie van meldingen bij verschillende instanties. Het percentage ernstig gehinderden varieert van 2% tot 10 % van de bevolking (18+). Nauwkeuriger getallen zijn niet te geven, omdat er niet systematisch onderzoek gedaan wordt en het vraagstuk niet standaard in bestaande gezondheidsmonitoren is opgenomen. Het advies is om dit in de toekomst wel te gaan doen.

Verder is er zorg dat laagfrequent geluid in de toekomst (verder) zal toenemen, door:

- Toename wegverkeer in combinatie met de geluidsisolerende maatregelen, waardoor juist het LFG meer gehoord wordt.
- Klimaatverandering en energietransitie, die zorgen voor een toename in mechanische ventilatiesystemen, warmtepompen en koelsystemen.

Teleurstellend is dat op basis van dit onderzoek, waaruit toch vooral een toename van de problematiek te lezen valt, er geen advies is om verder onderzoek te doen en landelijk beleid te formuleren. Wat ons betreft een gemiste kans!
U kunt het hele rapport lezen op: <https://bit.ly/2QnLnby>

Rapport Lfg DCMR

De DCMR die betrokken is bij het opstellen van de m.e.r. rapportage heeft ooit ook een rapportage opgesteld over de effecten van Lfg en hoe schadelijk dit is voor het milieu en voor mensen. Ook voor de GGD is voor de beantwoording van vragen een zelfde onderzoek uitgevoerd> *Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden GGD Informatieblad medische milieukunde Update 2013 RIVM rapport 200000001/2013 I. van Kamp et al.)*

Hieruit komt naar voren:

De Nederlandse dosis-responsrelatie voor windturbinegeluid en hinder voorspelt bij de huidige geluidnormen een percentage ernstig gehinderden van maximaal negen procent (van de mensen die op een afstand van een windturbine wonen waarbij het niveau van de geluidsnorm wordt bereikt).(pg 10)

Lfg kan waargenomen worden als een druk op de oren, het hoofd, de keel of de borst. Lfg wordt niet door iedereen waargenomen, waardoor de klachten van de gehinderden niet altijd serieus worden genomen. Daar de hinder door Lfg met name 's nachts optreedt, zal de gehinderde vooral slaapstoornissen ondervinden. De stress zal hierdoor bij de betrokkene eerder toe- dan afnemen. Gevolgen bijvoorbeeld depressie, agressie, vermijdingsgedrag en overmatig gebruik van alcohol, tabak, drugs of voedsel. Maar ook: veranderingen in de bloedsomloop (hoge bloeddruk) en ademhaling, hoofdpijn, duizeligheid, zweten en slapeloosheid.

Er is nog onvoldoende bekend over het relatieve aandeel van Lfg en gewoon geluid in hinder. Wellicht kan het laagfrequente deel van het geluid van windturbines, net als bij andere bronnen, tot extra hinder leiden, maar er is nog geen bewijs dat dit een factor van belang is.

Meer onderzoek

Ten aanzien van de zorgen over het effect van Lfg op mensen en vooral kinderen brengen wij de rapportage van huisarts Sylvia van Maanen onder uw aandacht in Bijlage III.

In haar rapportage geeft zij aan dat wereldwijd rond geplaatste windturbines zich dezelfde klachten voordoen. Zij pleit er voor dat zolang onvoldoende bekend is of de plaatsing van turbines nabij bewoning veilig is, dient de overheid goed onderzoek te initiëren, tot die tijd het voorzorgbeginsel toe te passen en van plaatsing in stedelijke gebieden af te zien. Dit geldt des te meer omdat er voldoende alternatieven voor de opwekking van groene energie beschikbaar zijn.

Een substantieel deel van omwonenden van windturbines rapporteert wereldwijd identieke klachten:

chronische slaapproblemen, hoofdpijn, tinnitus, een drukgevoel op de oren, vertigo, visusklachten,

luchtwegproblemen, tachycardie, prikkelbaarheid, concentratie- en geheugenproblemen, en

angstgevoelens samengaan met de sensatie van inwendige pulsaties of trillingen zowel slapend als in wakker toestand.² Als mogelijke oorzaken wordt gedacht aan het – deels hoorbare – geluid van turbines, de vibraties die voelbaar zijn, de slagschaduw op woningen, de (knipperende) lichten op de turbines en de visuele impact.

Ook spelen maatschappelijke en sociale aspecten een belangrijke rol. De waarde van een woning kan dalen, terwijl exploitanten er goed aan verdienen.

Daar komt nog bij dat omwonenden zich niet gehoord voelen. Dikwijls worden zij gemarginaliseerd als ‘nimby’s’ (not in my backyard). Bovendien negeren beleidsmakers hun bezwaren en klachten omdat de samenhang met de turbines niet ‘wetenschappelijk bewezen’ is. Terwijl het jaren kan duren voordat onafhankelijk onderzoek oorzaak-gevolgrelaties hard maakt.

Bron: Windmolens maken wel degelijk ziek -Sylvia van Manen 22 maart 2018

In het ‘Startdocument PLANMER PARTIËLE HERZIENING VRM WINDENERGIE ZUID-HOLLAND Provincie Zuid-Holland 2015, Bijlage C Advies De Balij wordt het laagfrequent geluid veroorzaakt door windturbines niet langer ontkend en gewezen op meer onderzoek: *“Dit kan op grotere afstand van het windpark meer problemen geven dan in de normen is meegerekend. Vervolgonderzoek moet uitsluitsel geven of er sprake is van onderschatting.”*

Ook voor de potentiële locaties windenergie opgenomen in de Energieverkenning Voorne-Putten moet een dergelijk vervolgonderzoek uitsluitsel geven of er sprake is van onderschatting. Zoals bekend, is Laagfrequent geluid schadelijk voor de gezondheid. Ook als dit volgens het RIVM indirect komt door slaapgebrek veroorzaakt door ervaren overlast van Laagfrequent geluid.

U heeft daar in een verantwoordelijkheid die voortkomt uit de Grondwet:

Art. 21 Grondwet: “De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.”

Art. 22 Grondwet: “De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid.”

* Bron NLVOW (lid van uw klankbordgroep)

Ter illustratie hoe de geluidsoverlast in de praktijk afwijkt van de papierenwerkelijkheid een onderzoek naar overlast bij Windpark Houten:

“Het Copernicus Instituut van de Universiteit Utrecht bracht eind oktober 2015 de resultaten van het onderzoek naar Windpark Houten van Eneco naar buiten, waarin alle omwonenden binnen 1 kilometer van de 3 windturbines zijn bestudeerd. Conclusie: van de 820 huishoudens heeft 33% geluidsoverlast en heeft 13% slaapproblemen. Een huishouden is volgens het CBS 2,2 Nederlander en dus liggen in Houten 235 mensen dagelijks wakker ($820 \times 13\% \times 2,2$). Dat is circa 80 mensen per windturbine.

Die 13% komt overigens aardig overeen met de 8% van het RIVM onderzoek, toch? Nou niet echt, want in Houten zijn zogenaamde maatwerkvoorschriften van kracht, waardoor veel minder geluid geproduceerd mag worden dan landelijk toegestaan. En dan nog liggen dus honderden mensen wakker van windturbines. Trekken we dat door naar de 2.000 windturbines die we er in Nederland op land bij willen plaatsen én rekenen we daarbij dat bij al die projecten de ruime norm geldt, dan kunnen we op de achterkant van een bierviltje

uitrekenen hoeveel mensen dat treft. Zullen we het dik naar beneden afronden en houden op 150.000 mensen met slaapstoornissen? Slaapstoornissen veroorzaken nogal wat, bijvoorbeeld een verminderde arbeidsproductiviteit. Weet u dat de maatschappelijke kosten voor het bedrijfsleven als gevolg daarvan rond de €1.800, - per persoon per jaar is?”

J. Zonnevelden op jonge zeeklei

Zeeklei is zeer vruchtbaar en daarom is er met name op Voorne veel akkerbouw. In de Energieverkenning is het voornemen om de zonnevelden te plaatsen op gebieden met jonge zeeklei. Dat betekent dat zeer vruchtbare, dus kostbare grond hiervoor bestemd gaat worden, dat dus een kapitaalverlies gaat inhouden voor het landschap. Voor de boer minder, want die wordt gecompenseerd met vergoedingen. Maar de Energieverkenning draait juist om de impact van de maatregelen op het landschap in beeld te brengen.

Grondgebonden zonneparken dekken grote stukken bodem af, waardoor licht wordt weggehouden en de bodem lokaal droger wordt. De verwachting is dat hierdoor de vegetatiegroei en het ontstaan van organische stof afnemen, waardoor er minder voedsel beschikbaar komt voor het bodemleven. De metingen van studenten van Wageningen Universiteit bij vier zonneparken bevestigen deze hypothese.

Conclusie: De impact op het landschap wanneer zonnevelden worden aangelegd op jonge zeeklei is dus groot, niet alleen visueel maar bodem technisch. Gesteld kan worden dat al het leven onder de grond onder de zonnepanelen onherstelbaar verdord en de natuur onherstelbaar beschadigd. De aangegeven investering om biodiversiteit aan te brengen is daarom onvoldoende ter compensatie van de schade die de zonnepanelen aan de bodem toebrengen. Voor de compensatie zou meer een relatie moeten worden gelegd met de grote van het zonneveld, de schade die daaronder wordt aangericht aan de bodem en de daarmee gemoeide noodzakelijke compensatie aan biodiversiteit. De Energieverkenning legt deze relatie niet en toont niet aan dat er gezocht zal worden naar een zekere balans in de geboden compensatie voor de aangerichte schade. Om de bodemschade te voorkomen dient eerst gezocht te worden naar alternatieven in de vorm van zon op daken, geluidswallen, rond windturbines etc. Dat in de Energieverkenning wordt gemeld dat de gebieden die gevoelig zijn voor verzilting als eerst in aanmerking komen, doet daar niet aan af. Ook hier treedt bodemschade op.

Experiment CO2 opslag in de grond

Bij de Krammer start een experiment waarbij agrariërs samenwerken met de windexploitanten om meer CO2 in de grond te gaan opslaan. In plaats van zonnevelden zou een experiment op jonge zeeklei om CO2 in de grond op te slaan ook een doel in de Energieverkenning kunnen zijn.

K. Landschapsinvesteringen- land verdwijnt

Investeringen in landschap bestaan uit *dijkbeplanting en waterstelsel polder* bij wind, een *krekenstelsel* bij zonnepanelen en *waterrijke ruimten* en beplanting bij glastuinbouw. Effectief verdwijnt er dus land naar water door deze investeringen. Is dit om de voorspelde wateroverlast het hoofd te gaan bieden in samenwerking met het waterschap?

L. Overzicht energiepotentieel

Uitgegaan wordt van een combi, 21 windturbines en 450 ha zon. In het overzicht staat meer ingepland namelijk $11 \times 5 = 16$ turbines aan de noordrand en $10 \times 5 = 15$ in het Haringvliet en 473 ha aan zon.

Vraag: Is dit ruimte voor de toekomst om nog verder te kunnen groeien in wind- en zon?

M. Ontwikkelingen en mogelijkheden

In 3.2 van de Energieverkenning wordt aangegeven dat de gemeenten op Voorne-Putten zich gezamenlijk inzetten voor o.a. besparen op de energievraag en het opslaan van energie om de gelijktijdigheid van vraag en aanbod te regelen.

Hiervoor worden een tweetal projecten onder uw aandacht gebracht:

1. Waterzijdig inregelen woonhuisinstallaties

Den Haag heeft samen met de provincie en een tiental buurtcomités het voortouw genomen om meer woonhuisinstallaties waterzijdig in te regelen. De gemeente brengt installateurs samen, regelt kennisuitwisseling, stimuleert bewoners, biedt een loket en pakt de eigen gebouwen aan. Daarmee is de hofstad de eerste gemeente die het waterzijdig inregelen van cv-installaties integraal op de agenda heeft gezet.

Gas besparen en comfort

Een goed ingeregelde installatie levert huiseigenaren een besparing op het gasverbruik op en zorgt voor meer comfort. Het in balans brengen van aanvoer en retour in een cv-installatie staat door de energietransitie hoger op de agenda dan ooit. Van een goed ingeregelde installatie kan de aanvoertemperatuur van de verwarming mogelijk worden teruggeschroefd. Bewoners kunnen van de gemeente Den Haag een tegemoetkoming van €75 euro ontvangen. Dit komt bovenop de landelijke subsidie voor waterzijdig inregelen die via de subsidieregeling energiebesparing eigen huis (SEEH) te verkrijgen is.

Warmtenet: lagere temperaturen

De temperatuur van de toekomstige warmtenetten komt op maximaal 70 graden te liggen. Door de warmte beter over de radiatoren te verdelen zal het bij de meeste woningen ook bij dergelijke temperaturen comfortabel zijn. Ook bij woningen die goed genoeg geïsoleerd zijn voor warmtepomptechniek, is het noodzakelijk dat cv-installaties in balans zijn. Bij dynamisch inregelen worden druk gecompenseerde afsluiters toegepast. Die zorgen ervoor dat de gewenste ingestelde volumestroom gewaarborgd blijft en dus onafhankelijk is van de wisselende drukverschillen in de installatie.

Naast energiebesparing en CO₂-reductie is er ook een maatschappelijk aspect. De besparing van 20% op de gasrekening door waterzijdig inregelen ook tevens gezien worden als armoedebestrijding: een win-win situatie.

Energie opslag-Delta 21

Zoals eerder is aangegeven dient het verkleinen van de afstand tot de woning van een windturbine in de Energieverkenning niet te worden opgenomen om de voorgestelde windturbineplannen mogelijk te maken om het gebrek aan ruimte daarvoor te compenseren. Eerder bent u door Ing. ... om diverse redenen erop gewezen dat windturbines op zee horen en niet op land. Het landschap van Voorne-Putten is kostbaar waardoor verder gekeken dient te worden. Daarom aandacht voor het project Delta 21 dat inmiddels steeds meer steun uit het bedrijfsleven en de universitaire wereld krijgt en vanuit de provincie en Waterschappen in toenemende belangstelling staat. Ook uw gezamenlijke inzet om te kijken naar energieopslag komt hierin aan de orde.

Anderzijds wordt gerealiseerd dat dit project in conflict lijkt te staan met de aangenomen Gastvrijheidsvisie in 2016 waarbij een groot accent is gelegd voor behoud en ontwikkeling van de recreatie en het toerisme op Voorne-Putten, waarbij het strand van Westvoorne een belangrijke rol speelt. Echter in de uitwerking van Delta 21 wordt hieraan specifiek aandacht besteed en wordt de actieve inbreng uit Voorne-Putten in dat verband door de projectleiders op prijs gesteld. Hetgeen nu niet aan de orde is. De gemeente Goeree Overflakkee is inmiddels aangeschoven als stakeholder en praat dus mee.

Primair is Delta 21 een alternatief, dat erop gericht is om Nederland beter te beschermen tegen hoogwateroverlast, zelfs als de zeespiegel stijgt. Delta 21 beoogt met haar plan een

toekomstbestendige oplossing voor de zuidwestelijke delta waarbij een ruimtelijke inrichting de volgend drie ambities heeft:

- Hoogwaterveiligheid,
- Natuurherstel
- Energieopslag.

Hoogwaterveiligheid

Daarmee worden niet alléén belangrijke elementen uit het Deltaprogramma 2020 en het Nationaal Klimaatakkoord geadresseerd, maar wordt ook een alternatief geboden voor de verdwijning van het rivierenlandschap door dijkverzwaring. Zo kan zelfs dat deel van Nederland een flinke zeespiegelrijzing opvangen en wordt de natuur in en rond het Haringvliet en het Hollandse Diep hersteld en versterkt.

Natuurherstel

Door verschillende “stakeholders”, zoals de natuurorganisaties, de sportvissers, de lokale overheden, het toerisme en vanuit de verantwoordelijken voor de Europese Kader Richtlijn Water binnen Rijkswaterstaat, is erop aangedrongen om dit plan gelijktijdig optimaal te benutten voor natuurherstel. Uitgangspunt van DELTA21 is daarom dat de natuurwaarden, als gevolg van de ruimtelijke ingreep, meer dan ruimhartig gecompenseerd worden.

Energieopslag

De ruimtelijke inpassing omvat een Getijmeer en Energieopslagmeer buitengaats van het Haringvliet en enkele kleine aanpassingen met grote natuurvoordelen in het Haringvliet en het Hollands Diep.

Het Energiemeer zal elke nacht met de overvloedige windenergie worden leeggepompt en overdag als energiecentrale werken, eventueel aangevuld met aquabatteries en een zonnepark.

Het plan biedt daarom de mogelijkheid om in het grootschalig opslagbekken, gedurende 12 uur 1860 MW, energie tijdelijk in waterkracht op te slaan. Zo kunnen de dagelijkse pieken en dalen in vraag en aanbod van energie, tegen lage kosten, worden opgevangen en hoeft het bestaande e-net minder verzwakt te worden. Daardoor zal ook de overvloedige zon- en windenergie optimaler worden benut evenals het elektriciteitsnet. Het Energieopslagbekken biedt ook ruime kansen voor een 1 GW drijvend zonnepark en een 1,2 GW Aquabattery voor energieopslag. Ook is er ruimte voor een groot windpark offshore en voor warm water seizoensopslag. Door deze totaalaanpak wordt dus niet alleen de waterveiligheid voor deze eeuw geborgd, maar worden ook belangrijke bijdragen geleverd aan de gewenste energietransitie en broeikasreductie

Brielle-Westvoorne

Het Energieopslagmeer wordt natuurvriendelijk ingericht. Het Getijmeer wordt aantrekkelijk gemaakt voor de recreatie, onder meer door het strand bij Oostvoorne weer geschikt te maken voor strandtoerisme en de toegankelijkheid voor de recreatievaart naar het Haringvliet te vergroten. Ook de unieke natuurgebieden, die binnen het plan vallen, De Kwade Hoek op Goeree en Voornes Duin bij Oostvoorne kunnen versterkt, geïntegreerd en uitgebreid worden. Optioneel kan ook het zoute getij in het Oostvoornse Meer weer terugkeren. In de brede duinen rond het Energieopslagmeer en het Getijmeer wordt 2000 ha nieuw duingebied gevormd. Ook in de Voordelta waar ondiepe banken een belangrijke biotoop vormen voor vogels en zeedieren, kan een aanzienlijke verbeterslag worden gerealiseerd. Door o.a. 2000 ha. aan het oppervlakte aan overstroombare banken toe te voegen in het deel van Voordelta, dat aansluit op de Hinderplaat. Op advies van de milieubeweging worden de zoetwaterinlaten meer naar het Hollands Diep verplaatst. Ook biedt het plan, optioneel, mogelijkheden voor herstel van de stranden van Oostvoorne. Door vlak langs het strand een smalle en ondiepe geul met een breedte van 50-100 m aan te brengen kan de strandfunctie daar hersteld worden en wordt het water elk getij verversd. De kleine geul kan optioneel ook direct verbonden en geïntegreerd worden met het Oostvoornse

Meer, zodat ook daar de zoutwaterbiotoop kan terugkeren en de blauwalg er kan verdwijnen. Zo worden voor Voorne het toerisme nieuwe kansen geboden, met volledig behoud en herstel van de natuurwaarden. Het plan houdt uiteraard in dat zoet water wordt ingelaten via de Roode Vaart (Volkerak Zoommeer wordt ook zout) en via het waternetwerk vanaf Strijensas tot en met het Brielse Meer. Eventueel is daar, met behulp van een gemaal, ruimte voor zoetwateropslag.

Ruimte voor Offshore zonnepark en windpark

Delta 21 biedt ook een alternatief voor het gebrek aan ruimte dat er is op Voorne-Putten en de hoge belasting op het landschap drastisch kunnen verkleinen wanneer uitvoerig moet worden gegeven aan de in de Energieverkenning opgestelde maatregelen. Het Energieopslagbekken biedt ook ruime kansen voor een 1 GW drijvend zonnepark en een 1,2 GW Aquabattery voor energieopslag. Ook is er ruimte voor een groot windpark offshore en voor warm water seizoensopslag.

Voor meer informatie over Delta 21 zie bijlage IV.

Kopie aan andere gemeenten

Een kopie van deze brief wordt eveneens verzonden aan de raden van de gemeenten Westvoorne, Brielle, Nissewaard, Goeree Overflakkee, provincie Zuid-Holland, Waterschap Hollandse delta en de Programmamanager Energiestrategie regio Rotterdam- Den Haag.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter Stichting "Windmolens N57 Neel"

BIJLAGEN

- I. Berekening % ruimtebeslag door maatregelen Energieverkenning op beschikbare ruimte Voorne-Putten
- II. Motie 'Geen klap van de molen' gemeente Westvoorne 30 mei 2017
- III. Onderzoek huisarts Sylvia van Maanen naar effect windturbines op burgers binnen haar praktijk
- IV. Regionale Energie Strategie zonder wettelijke basis door prof. Mr. Elzinga
- V. Informatie Delta 21- folder en presentatie

Bijlage I

Belasting van de in de Energieverkenning genoemde maatregelen op het landschap is onjuist

De Energieverkenning gaat uit van een beslag van 3,4%-5,6% van de totale oppervlakte van Voorne Putten . Hieronder treft u een herberekening aan van het beslag op de thans nog beschikbare ruimte op Voorne Putten die gebaseerd is op gegevens van het CBS. Het beslag op de nog beschikbare ruimte is 5,1%-8,3 %. De belasting van de voorgestelde maatregelen in de Energieverkenning op het landschap van Voorne-Putten is daarmee een hoger percentage dan in de verkenning wordt voorgesteld.

	Brielle 2015	Hellevoetsluis 2015	Nissewaard 2015	Westvoorne 2015
Totale opp. In Ha.	3114	4627	9873	9748
Bestemd gebied				
Verkeersterrein Spoor	0	0	0	0
Bebouwd terrein Woonterrein	211	536	959	267
Semi bebouwd Bouwterrein	12	26	118	8
Recreatieterrein Sportterrein	76	44	104	25
Agrarisch terrein Terrein bestemd voor glastuinbouw	159	7	3	143
Bos en open natuurterrein Bos	49	140	170	769
Binnenwater Totaal binnenwater	360	1366	1554	524
Buitenwater Totaal buitenwater	0	112	0	3906
Totale opp. bestemd gebied	867	2231	2908	5642
Restant beschikbare open ruimte	2247	2396	6965	4106

Bron: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70262ned/table?fromstatweb>

Herberekening

Opp. Voorne-Putten		3,4%	5,6%
ha incl. binnen en buiten water	27.362	930,31Ha	1532,27 ha
ha zonder buiten water met binnen water	23.344	793,70 Ha	1307,26 Ha
Hoeveel % is het daadwerkelijk qua belasting op de nog beschikbare ruimte			
Ha zonder binnen en buiten water	19.540	4,06%	6,69 %
Ha beschikbare open ruimte	15.714	5,05 %	8,32 %

Voor Voorne Putten wordt in de Energieverkenning een oppervlakte gegeven van 220 km². Deze oppervlakte komt het meest overeen met het aantal hectaren dat voor Voorne-Putten staat inclusief binnenwateren maar exclusief buitenwateren, zijnde 23.344 hectare. Voor de herberekening ruimtebeslag zonnevelden is daarvan uitgegaan.

3,4% van de totale oppervlakte van Voorne-Putten betekent bijna 794 Ha en 5,6% betekent 1307 Ha iets meer dan is vermeldt in de Energieverkenning 750-1250 Ha. Hier is echter geen rekening gehouden met het grondgebruik.

Wanneer alle bestemde ruimte wordt afgetrokken blijft er 15.714 hectare open ruimte over die mogelijk geschikt zou kunnen zijn voor de aanleg van zonnevelden.

Wanneer vervolgens gekeken wordt welke impact 750-1250 hectare heeft op de nog beschikbare open ruimte betekend dit een belasting van 5,05% - 8,32%. De belasting op het landschap valt dus hoger uit dan dat de Energieverkenning aangeeft.

PLATFORM

LEEFBAAR & DUURZAAM HAAGLANDEN

27 JUNI 2020

WENSEN & BEDENKINGEN CONCEPT RES 1.0

PLATFORM LEEFBAAR & DUURZAAM HAAGLANDEN

Het Platform Leefbaar en Duurzaam Haaglanden is op 6 maart 2020 opgericht door inwoners van Pijnacker-Nootdorp, Zoetermeer en Den Haag/Leidschenveen. Onze achterban bestaat uit leden van 4 VvE's, Bewonersorganisatie Leidschenveen, Buurtvereniging 's Gravenhout, bewoners uit Pijnacker-Nootdorp, Rokkeveen en Meerzicht. Aanleiding voor de oprichting van het Platform is de ontwikkeling van de Regionale Energie Strategie (RES) in de RES-Regio Rotterdam-Den Haag/Leidschenveen in 2020.

Doel van het Platform is het beschermen van onze woonomgeving en natuur- en recreatiegebieden (in de RES-Regio) tegen de schadelijke impact van windturbines en zonnevelden. Wij komen enerzijds op voor de leefbaarheid van onze woonomgeving, anderzijds zijn wij voorstander van spaarzaam omgaan met energie en het ontwikkelen van duurzame en nieuwe energiebronnen.

Het Platform onderschrijft de noodzaak van de transitie naar schonere en duurzame energie-opwekking. Wij denken bij extra opwekking van elektriciteit aan zonnepanelen op daken en langs snelwegen en wind op zee. Uitbreiding van het aantal windturbines boven de VRM-afspraken (2017) is onwenselijk (conform het coalitieakkoord van Gedeputeerde Staten Z-H). Wat betreft warmte denkt het platform primair aan het benutten van de restwarmte uit de industrie. Vermindering van energieverbruik door isolatie en gedragsverandering van de gebruikers komt op de eerste plaats.

Wij zien energieverduurzaming als onderdeel van een meer omvattend verduurzamingsplan (zoals grondstoffen circulariteit, kwaliteit van de omgeving en borging biodiversiteit).

Het Platform vraagt de bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren om inwoners/burgers nadrukkelijk (tijdig) bij de ontwikkeling en uitvoering van de RES te betrekken. En dat zij door hen serieus genomen en gehoord worden. Zoals uit de Concept RES blijkt gaan alle inwoners in meer of mindere mate met de RES te maken krijgen: als energiegebruiker, als (belasting)betaler, als initiatiefnemer (zon op dak) en soms als omwonende van energieprojecten (zonnevelden en windturbines).

WENSEN & BEDENKINGEN

Via deze nota geeft het Platform haar wensen en bedenkingen (zienswijze) mee aan de gemeenteraadsleden. Wij zullen onze wensen & bedenkingen na de bijeenkomst van 8 juli ook voorleggen aan het college van burgemeester en wethouders van Zoetermeer met het verzoek om een reactie.

Onze wensen & bedenkingen geven wij aan de hand van de 5 RES-thema's:

1. Participatie en Procedure
2. Relatie omgevingsvisie en RES
3. Elektriciteit
4. Warmte
5. Brandstoffen
6. Overig

1. PARTICIPATIE EN PROCEDURE

Het Platform merkt op dat burgers in een te laat stadium bij de ontwikkeling van de RES betrokken zijn. Uitgaande van de Handreiking RES van Nationaal Programma RES (NPRES) zou de burger in een veel eerder stadium betrokken moeten worden. Het succes van de RES staat of valt immers met initiatieven en, op zijn minst, de medewerking van burgers. Het traject vanaf 2018 heeft zich vooral binnenkamers afgespeeld. Zelfs raadsleden konden ons tot april 2020 niet inhoudelijk vertellen hoe het er voor stond met de RES.

Positief zijn wij over het initiatief van de raadsleden van Zoetermeer om op 8 juli een informatie-bijeenkomst te houden. Ter voorbereiding van deze bijeenkomst hebben de burgers alle relevante informatie ontvangen (Concept RES deel A en B, diverse brieven en ook aanbevelingen/zienswijze van de Natuur en Milieufederatie Zuid Holland (NMZH)). Wij merken op dat de verstrekte informatie voor een 'normale' burger lastig te doorgronden is (veel informatie, veel terminologie, veel herhaling en een tamelijk ondoorgroendelijk proces). Dit bevordert de betrokkenheid van de burger niet. Een brij aan ondoorgroendelijke informatie zal eerder tot argwaan dan draagvlak leiden.

In de Concept RES staat uitgelegd via welke gremia de Concept RES tot stand is gekomen. Het gaat dan om gremia waarin bestuurders en ambtenaren actief zijn. Naast deze gremia zijn er ook Ateliers gehouden die de bestuurders (o.a. Bestuurlijk Netwerk Energie) adviseerden. Aan deze Ateliers werd ook deelgenomen door maatschappelijke organisaties. Deze zijn verenigd in de Participatiecoalitie: Buurkracht, Hier Opgewekt, LSA Bewoners.nl, Energie samen en de Natuur en Milieufederatie Zuid Holland. Het Platform is in toenemende mate bezorgd over hoe de Ateliers hun werk hebben gedaan en in hoeverre daar echt naar de belangen van inwoners is gekeken.

Wij zijn daarbij op 15 juni 2020 gealarmeerd door een artikel van Marjolein Quene. Zij nam deel aan RES-bijeenkomsten in Noord-Holland en schreef daarover op Platform O(verheid) ¹:

'Als lid van een algemeen bestuur van een waterschap kon ik de afgelopen periode meepraten over de RES in twee gebieden. Op die bijeenkomsten waren veel mensen aanwezig van adviesbureaus. Het bleek dat de adviesbureaus ingehuurd waren door ambtenaren, maar wat precies hun opdracht was bleef onduidelijk. Volksvertegenwoordigers – zoals gemeenteraadsleden of bestuurders van waterschappen – wisten niet goed wat hun rol op die bijeenkomsten was: luisteren naar de inbreng van inwoners of andere volksvertegenwoordigers, of was dit het juiste moment om hun eigen inbreng te geven? Steevast werd van elke bijeenkomst gezegd dat het een geslaagde bijeenkomst was omdat mensen actief 'meededen' en er 'veel is opgehaald'.

Het Platform hoopt dat bovenstaande niet geldt voor de Ateliers van onze RES-regio. Of dat zo is zal komende periode duidelijk moeten worden.

De adviezen van de Ateliers zijn naar ons beeld zwaarwegend geweest. Het verbaast het Platform dat organisaties van de Participatiecoalitie een zware rol in de RES-Ateliers hebben gekregen. Immers deze organisaties hebben burgers uit de regio noch geraadpleegd over in te nemen standpunten, noch geïnformeerd over haar rol of inbreng. De leden van deze vaak landelijk optredende organisaties hebben feitelijk *a titre personnel* geopereerd. Reden om twijfels te hebben bij hun inbreng op lokaalniveau.

De Concept RES pleit er voor om nu 'snel met grondeigenaren van de zoekgebieden om de tafel te gaan om te inventariseren wat er nodig is om hun eigendom eventueel in te zetten of te benutten ten behoeve van de energietransitie' ². Uit het proces van de VRM (2016-2017) heeft de Provinciale Staten geleerd dat allereerst de overheid moet besluiten of een gebied in aanmerking komt voor grootschalige opwek van energie en dat daarna het gesprek gevoerd wordt met grondeigenaren en niet andersom ³. Immers de overheid bepaalt waar bijvoorbeeld windturbines komen. Het starten met het gesprek met grondeigenaren in de fase daarvoor kan er toe leiden dat de regie te veel bij de grondeigenaar komt te liggen. Indien een grondeigenaar bijv. windturbines op zijn land wil, kan dit leiden tot subjectieve afwegingen ⁴.

De Wensen & Bedenkingen worden nu opgehaald door de Raad van Zoetermeer. Het vervolgtraject is onlogisch. Voor 1 oktober 2020 kan Zoetermeer wensen en bedenkingen meegeven aan NPRES. Daarmee verwerkt onze RES-regio niet zelf de gewenste aanpassingen voor die cruciale datum en biedt die aangepaste versie aan NPRES aan. Dat proces van aanpassing en verfijning gebeurt in onze RES-regio na 1 oktober 2020.

Wat NPRES op 1 oktober 2020 met de wensen en bedenkingen (van 30 RES-regio's(!)) gaat doen, is voor het Platform onduidelijk. Ondertussen rekenen NPRES en PBL wel de nu voorliggende Concept RES door. Dit doen NPRES en PBL in oktober 2020 voor alle 30 RES-regio's. Hebben de RES-regio's de 35TWh op te wekken elektriciteit niet behaald, dan volgt er een vervolgtraject, waarbij ook onze RES Regio een extra opgave kan krijgen (Route 35). Het ingewikkelde is dat alle berekeningen gemaakt worden op plannen die niet democratisch zijn vastgesteld en ook zo weer kunnen wijzigen (wensen en bedenkingen zijn niet verwerkt). De gemeenten gaan immers zelf over wat er binnen hun gemeente wel of niet gebeurt in het kader van de RES. Het Platform vindt dat NPRES en PBL

¹ Platform O: <https://platformoverheid.nl/artikel/regionale-energiestrategie-businesscase-of-publieke-afweging/>

² Deel B pag 78

³ Commissie Ruimte en Leefomgeving PZH 8 februari 2016

⁴ Voorbeeld De Haagse Molen in Leidschendam-Voorburg

een Concept RES moeten doorrekenen waarin de wensen en bedenkingen zijn verwerkt, ook als dit uitstel betekent. 'Haastige spoed is zelden goed'.

Het Platform dringt erbij Zoetermeer op aan om tenminste een democratisch vastgestelde nota met wensen en bedenkingen vanuit het College te sturen. Ook dringen wij er bij het College op aan om deze 'weeffout' in de procedure door NPRES te laten herstellen.

Het Platform geeft het volgende mee:

Bedenkingen

1. De ondoorgrondelijkheid van de informatie over de Concept RES heeft een negatief effect op de betrokkenheid van de burger;
2. De burgers zijn te laat betrokken bij de Concept RES;
3. De Maatschappelijke organisaties hebben hun inbreng niet getoetst bij de burgers uit de regio. Daarmee is hun inbreng discutabel en weinig vertrouwenwekkend;
4. Voortijdige gesprekken met grondeigenaren over de mogelijkheid tot grootschalige energieopwekking in de zoekgebieden zal leiden tot subjectieve afwegingen over de wenselijkheid; de business-case kan voor het belang gaan van de inwoners van het gebied;
5. NPRES en PBL gaan aan de hand van de Concept RES de te realiseren opgave van de RES-regio berekenen, terwijl er niet democratisch besloten is over de inhoud van de Concept-RES. Dit kan er toe leiden dat de RES-regio een extra opgave in het kader van energieopwekking krijgt of gehouden wordt aan eerder genoemde indicaties (2,8-3,2TWh).

Wensen

1. Betere communicatie met de burger en publieksversies van de (Concept) RES en van de RES – procedure;
2. Meer aandacht van de Media vragen voor het RES-proces;
3. Het gebrek aan verbinding tussen Participatiecoalitie en burgers benoemen in de Concept RES. Meer nuance met betrekking tot de waarde van hun inbreng. Zij vertegenwoordigen onvoldoende de inwoners van de regio;
4. Gesprekken met grondeigenaren over mogelijkheid tot grootschalige opwekking van elektriciteit pas starten na democratische besluiten over wenselijke locaties;
5. De Raad met het College komen tot een gedragen reactie van Zoetermeer op de Concept RES;
6. Het College moet NPRES laten inzien en er toe bewegen de procedure aan te passen.

2.RELATIE OMGEVINGSVISIE EN RES

Veel gemeenten, ook Zoetermeer, hebben nog geen omgevingsvisie vastgesteld en/of gecommuniceerd. De RES heeft een grote ruimtelijke impact op de omgeving. De concept RES stelt dat 'De RES opgenomen moet worden in het omgevingsbeleid (Klimaatakkoord) ⁵'. Daarnaast is ook de Nationale omgevingsvisie (NOVI) van belang. Gezien de voortgang van de RES zal niet de RES worden opgenomen in het omgevingsbeleid, maar zal de RES bepalend zijn voor de Omgevingsvisie en het omgevingsbeleid. Het risico is groot, dat er op korte termijn landschappelijke ingrepen worden gedaan (voor 20-30 jaar) die haaks staan op de Omgevingsvisie. Dit betekent dat er uitermate kritisch gekeken moet worden naar landschappelijke ingrepen in het kader van de RES en dat bepaalde mogelijkheden pas beoordeeld kunnen worden nadat de Omgevingsvisie en omgevingsbeleid is vastgesteld.

Bedenkingen

6. De RES loopt voor op de Omgevingsvisie en omgevingsbeleid, waardoor er risico's optreden als het gaat om de inrichting van onze omgeving/landschap.

Wensen

7. Besluiten over grote landschappelijke ingrepen in het kader van de RES nemen na vaststelling Omgevingsvisie en vormgevingsbeleid.

⁵ Deel B pagina 34

3.ELEKTRICITEIT

De Concept RES richt zich primair op opwekking van energie. Energiebesparing lijkt daaraan ondergeschikt. Toch geldt: 'wat je niet gebruikt hoeft je ook niet op te wekken'. De RES moet meer ingaan op hoe we in onze regio de besparing gaan realiseren en hoeveel de verwachte opbrengst daarvan is.

Daarbij merken wij op dat de regio grote energieverbruikers dient te weren, zoals datacentra ⁶. En dat er kritisch gekeken moet worden naar de huidige grootverbruikers. In onze regio verbruiken de huishoudens 25% van de elektriciteit, de tuinbouw 21% en de utiliteit 42%. Grootschalig elektriciteit opwekken met windturbines ten behoeve van de grootgebruikers is onwenselijk. Dat mag niet ten koste gaan van woongenot en landschap.

Onze regio wordt getypeerd als de Warmteregio van Nederland (er is tweemaal zoveel warmte beschikbaar als er gevraagd wordt). Elektrificatie van de warmtevraag moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Het Platform kan zich in dat uitgangspunt vinden.

Op voor hand zijn er geen cijfermatige doelstellingen over hoeveel elektriciteit moet worden opgewekt. Toch gaat de Concept RES uit van 2,8-3,2 TWh. Dat is ook aan NPRES en Plan Bureau voor de Leefomgeving (PBL) aangereikt. Met het noemen van deze doelstelling heeft de regio MRDH zich vastgepind op tenminste 2,8 TWh. Ook wil de Concept RES alle mogelijkheden die daadwerkelijk in het landschap passen aanwenden. Mede door het noemen van de doelstelling wordt de druk om windturbines in het landschap op te stellen verhoogd. Daar zit voor het Platform een grote zorg.

WIND OP LAND

Windturbines op land heeft (zeer) grote impact op het landschap. Het plaatsen van windturbines op land is een grote zorg voor het Platform. In de Concept RES staan een aantal geruststellende alinea's over grootschalige opwekking van elektriciteit op land:

- we kiezen voor een haalbare aanpak die past bij het landschap, inwoners, bedrijven en regionale kwaliteiten;
- oplossingen moeten gedragen worden door de omgeving: bewoners, grondeigenaren en bedrijven;
- we werken toe naar een regio die de plek is waar we volop kunnen genieten van de natuur;
- we nemen als vertrekpunt wat redelijkerwijs mogelijk is;
- we werken vanuit de intrinsieke regionale kwaliteiten, draagkracht en waardering van het landschap;
- we gaan uit van wat past en wat haalbaar is.

Ondanks bovenstaande zijn er bij het Platform grote zorgen over wind op land.

DRAAGKRACHT VAN HET LANDSCHAP

In de Concept RES wordt nadrukkelijk ingegaan op de '*draagkracht van het landschap*'. Voor burgers is deze redenatie ondoorgrondelijk. Gesuggereerd wordt immers dat de plaatsing van windturbines (van tenminste 230 m hoog) de eigenheid en kwaliteit van het landschap kan behouden of zelfs versterken. De RES noemt dat evenwichtskunst. De RES geeft aan dat het mogelijk is om door windturbines in de natuur te plaatsen, de natuur versterkt kan worden door de opbrengst terug te laten vloeien naar het gebied. Vooral de NMZH is daar een groot voorstander van (www.natuurwind.nl). Zij noemt in haar brief ⁷ dat zij zich hard wil maken voor het zorgvuldig ontwikkelen en inpassen van grootschalige energieopwekking in natuur en landschap. Het Platform kent geen locaties in ons land waar dit gerealiseerd is en waar de omwonenden en gebruikers van het gebied tevreden zijn met het resultaat.

De achterban van de Natuur en Milieufederatie is echter overwegend negatief over het plaatsen van windturbines in natuurgebieden⁸.

LOKAAL EIGENDOM

De Concept RES noemt als belangrijke voorwaarde voor grootschalig elektriciteitsopwekking het 50% lokaal eigendom. Energiecoöperaties, zoals de Windvogel (www.windvogel.nl) willen heel graag windturbines ontwikkelen. Ook Dezo (www.dezo.eu) de Zoetermeerse Energiecoöperatie

⁶ Casus Datacentra Wieringermeer (Google en Microsoft): NRC 13 juni 2020

⁷ Documenten van NMZH waren onderdeel van de informatieset voor inwoners

⁸ De Burgerbeweging over: grootschalige energieopwekking op land (onderzoek door de NMF juni 2020; https://www.natuurenmilieufederaties.nl/wp-content/uploads/2020/06/2020.06.18_De-burgerbeweging-over-grootschalige-energieopwekking-op-land.pdf)

blijft deze ambitie houden. En ook de NMZH wil hier in een grote speler worden. Zij wil vaart maken. Eerdere pogingen om in het kader van de VRM met Staatsbosbeheer windturbines in de Balij te realiseren zag zij stranden door totaal gebrek aan draagvlak.

Het Platform is van oordeel dat lokaal eigendom van windturbines grote risico's met zich meebrengt. Bekend is dat het bij lokaal eigendom vaak gaat om energiecoöperaties die leden laten deelnemen. Dat zijn ook burgers, maar zij wonen meestal niet in de buurt van de windturbines. Leden uit de Randstad participeren bijvoorbeeld in windturbines in Drenthe of Groningen. Daarmee hebben coöperatieleden de lusten en de omwonenden de lasten. Dit geeft enorm veel sociale onrust in het gebied en is een bedreiging voor het draagvlak voor de energietransitie.

Het lokaal eigendom van miljoenen kostende windturbines is een merkwaardig fenomeen. Immers burgers participeren ook niet bij de aanleg van een weg of een tunnel.

Lokaal eigendom van zonnepanelen is kleinschaliger en zeker zon op dak wordt door vrijwel iedereen als positief ervaren.

VERHAALLIJN INFRASTRUCTUUR (ZOEKGEBIED A12)

Het Platform is van oordeel dat de Concept RES de burger zand in de ogen strooit met onschuldige termen als 'Verhaallijn'.

De Verhaallijn Infrastructuur noemt de A12 Zone van Den Haag tot Lansingerland.

De Concept RES stelt dat dit een gebied is met VEEL kansrijke gebieden voor de productie van zon en wind. Voor plaatsing van zonnepanelen kan dat kloppen. Zeker indien wij de A12 deels overkappen.

Er wordt echter ook gesteld:

- 'er zijn in deze zone kansen voor windturbines waar mogelijk in lijnopstelling';
- 'Er is meer onderzoek nodig voor ontwikkelmogelijkheden voor windenergie langs de A12 in combinatie met recreatie' (hier lezen we de invloed van de NMZH);
- En: aanleg van windturbines langs infrastructuur kan een conflict opleveren met het streven naar open landschappen en de bescherming van vogels

Als wij scherp naar de locatie A12 Den Haag-Lansingerland kijken constateren wij dat:

- er tussen het Prins Clausplein en Prisma/Bleizo geen mogelijkheden zijn voor het plaatsen van windturbines, tenzij De Balij of het Westerpark geofferd wordt. Maar dat past niet bij de uitspraken over landschap, natuur, recreatie en draagvlak; daarnaast is het een bedreiging voor de vogelstand en vleermuizen in dit gebied (Groen Blauwe Slinger: Nieuwe Driemanspolder-De Balij- Groenzoom);
- HERON weliswaar een bedrijventerrein is maar te dichtbij de wijk 's Gravenhout ligt;
- Prisma/Bleizo een VRM locatie⁹ is.

Inmiddels is bekend dat het Convenant tussen de Stadregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland waarin de plaatsing van windturbines in het kader van de VRM is geregeld, is verlengd tot 2025. Prima/Bleizo is zo'n VRM-locatie. Dit betekent dat de gemeente Lansingerland de opgave heeft om binnen haar gemeente 12 MW opgesteld vermogen windenergie moet realiseren op Prima/Bleizo of elders. Het niet realiseren van deze 12MW windenergie mag niet leiden tot een windenergieopgave voor de gemeenten Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp. Beide gemeenten zijn binnen RES-verband ingedeeld in het Cluster infrastructuur A12 (zoekgebied).

Op basis van de VERHAALLIJN STADSRANDEN kun je opmaken dat de A12 tussen Prins Clausplein en Prima/Bleizo juist NIET als kansrijk gebied voor windenergie wordt beoordeeld! De kaart is echter (opzettelijk?) vaag gehouden. Je kunt namelijk ook lezen dat alle stadsranden (paars) voldoen aan de definitie van deze Verhaallijn, maar dat het gebied nog niet is uitgesloten of gedefinieerd als kansrijk gebied voor wind en zon. Het Platform wil hierover graag opheldering. Het Platform merkt op dat het definiëren als ongeschikt voor windturbines juist zou zijn, want windturbines langs dit deel van de A12 staan dicht bij woonwijken. Zon is juist weer wel heel goed mogelijk (geluidswal, overkapping).

In de VERHAALLIJN OPEN LANDSCHAP staan in de Meerpolder als mogelijkheid 3 windturbines ingetekend. Dit is aan de rand van het Groene Hart in de gemeente Leidschendam-Voorburg. Dat is zeer onwenselijk, omdat dit een vogelweide gebied is. Inmiddels heeft de gemeente Leidschendam-Voorburg een motie aangenomen waarin is vastgelegd dat er binnen de gemeente geen windturbines mogen komen. Het Platform juicht dit toe.

⁹ VRM: Visie Ruimte en Mobiliteit, waarin potentiële plaatsingsgebieden voor windturbines zijn aangegeven

COALITIE AKKOORD ZUID-HOLLAND EN DE CONCEPT RES

Het Coalitieakkoord 2019-2023 stelt het volgende over wind op land: 'Energieopwekking uit wind op land heeft onze laatste voorkeur. Wij actualiseren onze plaatsingsvisie voor windmolens met de volgende voorwaarden: er is lokaal draagvlak, windmolens worden opgesteld in lijn- opstelling langs infrastructuur en grote open wateren, geen plaatsing in het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden. Omwonenden moeten kunnen meedelen in de opbrengsten van windmolens. Daarbij laat de provincie ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties – zoals vastgelegd in ons omgevingsbeleid – kunnen worden uitgebreid'.

Het Platform constateert dat de Concept RES onvoldoende aansluit bij het Coalitieakkoord. Er van uitgaand dat het Coalitieakkoord overeind blijft, betekent dit dat de realisatie van wind op land te rooskleurig is voorgespiegeld door de Concept RES.

POWERNEST

De gemeente Den Haag denkt aan de ontwikkeling van de PowerNest¹⁰. Hiermee kunnen in stedelijk gebied gebouwen energieneutraal worden gemaakt. De PowerNest is een 4,8 meter hoge unit die windenergie en zonnepanelen met elkaar combineert. Dat is gunstig mede omdat het Nederlandse weerbeeld een behoorlijke afwisseling laat zien van wind en zon, zeker gedurende het jaar. Daardoor blijft de totale opbrengst over het hele jaar redelijk stabiel en wordt op termijn ook opslag van energie – en daarmee netonafhankelijkheid – een haalbare kaart.

Bedenkingen

7. De Concept RES heeft onvoldoende oog voor grootverbruikers en de effecten van grootgebruik voor de inwoners (namelijk meer grootschalig opwekken);
8. Met het niet expliciet noemen van een cijfermatige doelstelling over hoeveel elektriciteit moet worden opgewekt en het wel noemen van een bandbreedte kan de RES-regio de regie kwijtraken over wat er geleverd moet worden als RES-Regio;
9. Windturbines in natuur en recreatiegebieden zijn onacceptabel en zullen het landschap nimmer versterken;
10. Lokaal eigendom van miljoenen kostende windturbines zal leiden tot een situatie waarbij investeerders van elders de lusten hebben en omwonenden de lasten;
11. De Verhaallijn Infrastructuur A12 gaat uit van de mogelijkheid van windturbines tussen Prins Clausplein en Prisma/Bleizo. Dat is onmogelijk gezien de bebouwde omgeving en natuurgebieden De Balij en Westerpark. Ook geeft de Verhaallijn infrastructuur A12 wellicht iets anders aan dan de Verhaallijn Stadsranden;
12. In de Verhaallijn Open Landschap staat een optie voor windturbines in de Meerpolder. Dit is onwenselijk;
13. In de Concept RES wordt onvoldoende aandacht besteed aan de VRM-afspraken en de gevolgen daarvan voor de RES; ook het nieuwe Convenant wordt niet genoemd;
14. De Concept RES heeft geen oog voor het Coalitie Akkoord 2019-2023 in de Provincie Zuid-Holland.

Wensen

8. De Concept RES moet meer nadruk leggen op energiebesparing.
9. De Concept RES moet er zorg voordragen dat inwoners niet het slachtoffer worden van grootverbruikers in onze regio; ook moet bezien worden in welke mate grootverbruik wenselijk is;
10. De Concept RES vermeldt een realistische doelstelling of vermeldt niets over mogelijke opbrengst, ook geen bandbreedte van 2,8-3,2 TWh;
11. De NMZH wordt niet erkend als partij die het voortouw moet nemen als het gaat om participatie bij de RES; daarnaast wordt de NMZH er op gewezen dat haar stellingname dat windturbines in natuur- en recreatiegebieden ontwikkeld kunnen worden in strijd is met de enquête gehouden onder hun achterban in juni 2020; De NMZH verwijst in haar brief naar het houden van deze enquête;
12. De Verhaallijn Infrastructuur A12 moet worden aangepast. Windenergie tussen Prins Clausplein en Prisma/Bleizo is onmogelijk (en onwenselijk). Dit is ook in lijn met de motie ' Geen windmolens in De Balij en Westerpark';
13. Er moet duidelijkheid komen over de Verhaallijn Stadsranden, er wordt nu teveel opengehouden en dat biedt kansen voor ongewenste ontwikkelingen;
14. De Concept RES gaat in op de VRM en het recent verlengde Convenant, in het bijzonder de gevolgen voor het Cluster Zoetermeer-Pijnacker-Nootdorp-Lansingerland;
15. De mogelijkheid tot windturbines in de Meerpolder moet worden geschrapt (Verhaallijn Open Landschap);

¹⁰ Powernest: <https://www.bouwwereld.nl/producten/powernest-maakt-hoogbouw-energieneutraal/>

16. De Concept RES wordt afgestemd op het Coalitie Akkoord Provincie Zuid-Holland, in het bijzonder als het gaat om de plaatsing van windturbines op land;
17. De Concept RES neemt de ontwikkeling van PowerNest mee in de opgave.

ZON

Volgens het Coalitie Akkoord Provincie Zuid-Holland moet elektriciteitsopwekking met zon voor wind gaan. Zoals de concept RES beschrijft is hier nog heel veel in te winnen. Het Platform staat daar achter. Wel vinden wij dat in de eerste plaats de daken moeten worden benut en de geluidswallen van wegen. Wat betreft zonnevelden moeten we in onze dichtbebouwde regio zeer terughoudend zijn. Dus geen zonnevelden in natuur- en recreatiegebieden.

Het Platform kan zich zeer vinden in geluidswallen met zonnepanelen, met name op het traject Prisma/Bleizo tot Prins Claus Plein. Wij merken op dat de geluidsoverlast van de A12 groot is en het fijnstof gezondheidsrisico's met zich meebrengt. Gedeeltelijke overkapping is de beste optie en biedt nog meer mogelijkheden.

Het Platform heeft onvoldoende zicht op in welke mate de gemeente nu zon op dak stimuleert. In hoeverre zijn er plannen voor alle overheidsdaken? Daarnaast is er zorg om het initiatief geheel bij Dezo¹¹ te leggen. Het Platform constateert dat DeZo zich zeker inspant om haar idealen te realiseren, maar de organisatie mist slagkracht, middelen en organiserend vermogen.

Het Platform pleit er voor om naast zon op overheidsdaken, bedrijventerreinen of zon op dak bij particulieren verder te stimuleren. Wij vragen extra aandacht voor het realiseren van zon op de daken van VvE's. Binnen VvE's is het vaak lastig om zon op dak te realiseren. Onder andere door de vereiste meerderheid die nodig is voor zo'n besluit.

Het Platform is geen voorstander van zonnevelden in onze kostbare open ruimte. Zeker in natuur- en recreatiegebieden is dit uit den boze.

Bedenkingen

15. Het realiseren van zonnevelden is onwenselijk in onze dichtbevolkte regio; de combinatie van zonnevelden en natuur zal leiden tot ernstige verschraling van het gebied en achteruitgang van biodiversiteit;
16. Er is te weinig realisatiekracht binnen de gemeente om op grote schaal zon op dak waar te maken;
17. Er is in de concept RES te weinig aandacht voor de problematiek die realiseren van zon op dak van de VvE's met zich meebrengt.; Risico is dat de daken van VvE's onderbenut blijven.

Wensen

18. Duidelijke keuze maken en uitdragen om langs de A12 van Prisma/Bleizo tot het Prins Clausplein te kiezen voor elektriciteitsopwekking met zonnepanelen op geluidswallen en eventueel gedeeltelijke overkapping van de snelweg;
19. Realisatiekracht om te komen tot zon op dak vergroten;
20. Specifieke aandacht voor VvE's.

4. WARMTE

De problematiek met betrekking tot het benutten van restwarmte is complex. In feite te complex voor Platforms die inwoners vertegenwoordigen. Het is ook bij uitstel een vraagstuk dat door onze hele RES-Regio gezamenlijk moet worden opgepakt, waarbij ook de Rijksoverheid een rol zal moeten hebben.

Het Platform is van oordeel dat het besluit 'van het gas-af' ondoordacht en ongenueanceerd is. Onze RES-regio moet dit nuanceren. Ten eerste komt niet al het gas van de bedreigde provincie Groningen, ten tweede is gas de fossiele brandstof die hoge energetische waarde heeft en een relatief beperkte CO2 uitstoot. Inmiddels is zelfs Urgenda ook tot deze conclusie gekomen. Er lijkt zich een meerderheid af te tekenen die pleit voor een minder snelle afbouw van het gebruik van gas (en gas niet inwisselen voor biomassa). Ook voor de stabiliteit van ons energiesysteem is gas nodig. Of het nu is in de elektriciteitscentrale of bij de burger thuis.

¹¹ Duurzame Energiecoöperatie Zoetermeer www.dezo.eu

Bovenstaand neemt niet weg dat onze regio fors moet inzetten op restwarmte. Die warmte is er en moeten we zoveel mogelijk benutten. Kritische vraag blijft wel wat er gebeurt als de industrie duurzamer wordt en minder restwarmte gaat produceren. Dit blijft in de Concept RES onderbelicht

Veel inwoners tasten in het duister welke plannen Zoetermeer heeft: krijgt mijn wijk een warmtenet of moet ik toch een warmtepomp en kan dat, is het wenselijk? Of moet ik een nieuwe energiezuinige CV-ketel kopen?

In de Concept RES wordt veel aandacht besteed aan de warmte infrastructuur, bijvoorbeeld de warmteleiding die langs Zoetermeer naar Leiden moet gaan lopen. Onduidelijk is wat Zoetermeer wil en wat zij doet om aan het warmtenet te worden aangesloten. Wij vragen om meer duidelijkheid, te beginnen met een helder proces en planning.

Het Platform verbaast zich over het huidige '0-op de meter traject', waarbij blokken woningen aan de warmtepomp gaan, terwijl de Concept RES onnodige elektrificatie van de warmtevraag wil voorkomen. Wij vragen ons af hoe dit beleid te rijmen valt met de Concept RES en of er nieuwe plannen in de pijplijn zitten. Dat zelfde geldt voor de nieuwbouw waarbij ook warmtepompen meer regel dan uitzondering zijn. Het risico is dat de inwoner met zijn warmtepomp in een wijk komt te wonen met een warmtenet.

Tot slot vraagt het Platform aandacht voor de kosten voor afnemers van warmte uit het warmtenet. In Oosterheem (warmtenet) en ook in de Schoutenhoek (geothermie geleverd door Etec) worden inwoners geconfronteerd met hoge, niet beïnvloedbare energierekeningen.

Bedenkingen

18. Het risico is dat Zoetermeer te snel van het gas af wil, terwijl temporiseren de voorkeur zou moeten hebben en daar ook draagvlak voor is;
19. De inwoners zijn onvoldoende geïnformeerd over eventuele plannen met betrekking tot de realisatie van warmtenetten in Zoetermeer;
20. Zoetermeer lijkt onvoldoende op te trekken in de regio om haar belangen veilig te stellen;
21. Het realiseren van 0 op de meter woningen die gebruik maken van warmtepompen staat haaks op het beleid om de warmte zo min mogelijk te elektrificeren; dat geldt ook voor de nieuwbouw;
22. Het Platform maakt zich zorgen over de kosten van het gebruik van warmte afkomstig van warmtenetten.

Wensen

21. Een meer kritische en terughoudende opstelling van Zoetermeer als het gaat om 'van het gas af';
22. Duidelijkheid over de ontwikkeling van het warmtenet en een grotere inzet van Zoetermeer om dit te realiseren;
23. Meer richten op gebruik van restwarmte en terughoudendheid als het gaat om stimuleren van warmtepompen;
24. Kosten voor de gebruiker van afname van restwarmte via het warmtenet beperken.

6. BRANDSTOFFEN

Het Platform is positief over de initiatieven om het gebruik van (groene) waterstof te ontwikkelen als energiedrager. Wij zien hierin geen initiërende rol voor de gemeente. Wel moet de gemeente goed de vinger aan de pols houden, zodat zij tijdig deze mogelijkheid kan benutten. Wij vinden dat de gasinfrastructuur behouden moet blijven om zo mogelijk te benutten voor waterstof.

Bedenkingen

Geen

Wensen

25. De gemeente moet goed de vinger aan de pols houden bij de ontwikkeling van (groene) waterstof als energiedrager en tijdig aanhaken als dit een reële optie wordt;
26. Gasinfrastructuur moet behouden blijven.

5.OVERIG

SAMENWERKING

Het Platform is afgelopen periode opgevallen dat er weinig informatie-uitwisseling en samenwerking is tussen de gemeente Zoetermeer en naast gelegen gemeenten. Het Platform wordt door de wethouder regelmatig op pad gestuurd om zelf informatie te krijgen van andere gemeenten bijvoorbeeld Lansingerland (over Prima/Bleizo). Ook raadsleden onderhouden naar ons idee weinig contact met collega's van andere gemeenten of met de Provinciale Staten. Dit wekt nu de indruk: 'ieder voor zich'. De samenwerkingsgerichtheid die de RES vergt bemerkt het Platform onvoldoende.

VEILIGHEID

In de Concept RES lezen wij het pleidooi om de veiligheidseisen met betrekking tot windprojecten te versoepelen. Dit om meer en makkelijker windturbines te kunnen realiseren. Dit is voor ons Platform onbespreekbaar.

Bedenkingen

23. Het Platform heeft het beeld dat bestuurders, ambtenaren en raadsleden van Zoetermeer onvoldoende samenwerken. Wij bespeuren terughoudendheid in plaats van een proactieve houding.
24. Het Platform vindt het ernstig dat de Concept RES pleit voor het versoepelen van veiligheidseisen die gesteld worden aan windturbines.

Wensen

27. Bestuurders, ambtenaren en raadsleden van Zoetermeer werken intensief en proactief samen met buurgemeenten, de Provincie, Waterschappen en Provinciale Staten en de inwoner merkt dit ook;
28. Veiligheidseisen die gesteld worden aan de plaatsing van windturbines worden niet versoepeld .

Motie “géén klap van de molen”

De raad van Westvoorne, in vergadering bijeen op dinsdag 30 mei 2017,

overwegende dat:

- de provincie Zuid-Holland heeft op 17 maart 2017 de ontwerp partiele herziening verordening Ruimtelijke en Milieu Windenergie (VRM) ter inzage gelegd;
- in de VRM zijn locaties opgenomen die geschikt dan wel geschikt te maken zijn voor windenergie;
- de hoogte van windturbines alsmaar toeneemt;
- ondanks de grote turbinehoogte de afstand van windmolens tot woningen nog altijd maar minimaal 450 m bedraagt;
- Westvoorne als enige gemeente op Voorne-Putten, op basis van het voorgaande convenant, reeds windturbines heeft gerealiseerd op de locatie Noordzeeboulevard en wel met een vermogen van 12 MW,

is van mening dat:

- het op de gemeentegrenzen plaatsen van windturbines in de nabijheid van woningen onvoldoende de benodigde integrale afweging van belangen zichtbaar maakt;
- de toenemende hoogte van turbines de invloed op de omgeving vergroot, waarbij in de nabijheid van de turbine de leefomgeving ernstig wordt aangetast;
- de beoogde twee turbines die nabij de N57 en ten zuidoosten van de gemeentegrens van Westvoorne zijn geprojecteerd op een te geringe afstand zouden kunnen komen van (Westvoornerse) woningen

verzoek:

- de griffier van de gemeente Westvoorne deze motie kenbaar te maken aan de portefeuille houder windenergie van de provincie Zuid Holland, de gemeenteraden op Voorne-Putten, als ook het samenwerkingsverband Voorne-Putten en de Minister van Infrastructuur en Milieu;
- in het ontwerp partiele herziening verordening Ruimtelijke en Milieu Windenergie op te nemen dat de afstand tussen windturbines en (Westvoornerse) woningen minimaal 1.500 m moet bedragen;
- in het ontwerp partiele herziening verordening Ruimtelijke en Milieu Windenergie de locatie nabij de N57 en ten zuidoosten van de gemeentegrens van Westvoorne te laten vervallen en indien nodig deze windmolens te verschuiven naar de zuidzijde van de Haringvlietdam,

en gaat over tot de orde van de dag.

J. Noordermeer
Partij Westvoorne

Unaniem aangenomen.
R. Vrijman

Windmolens maken wel degelijk ziek

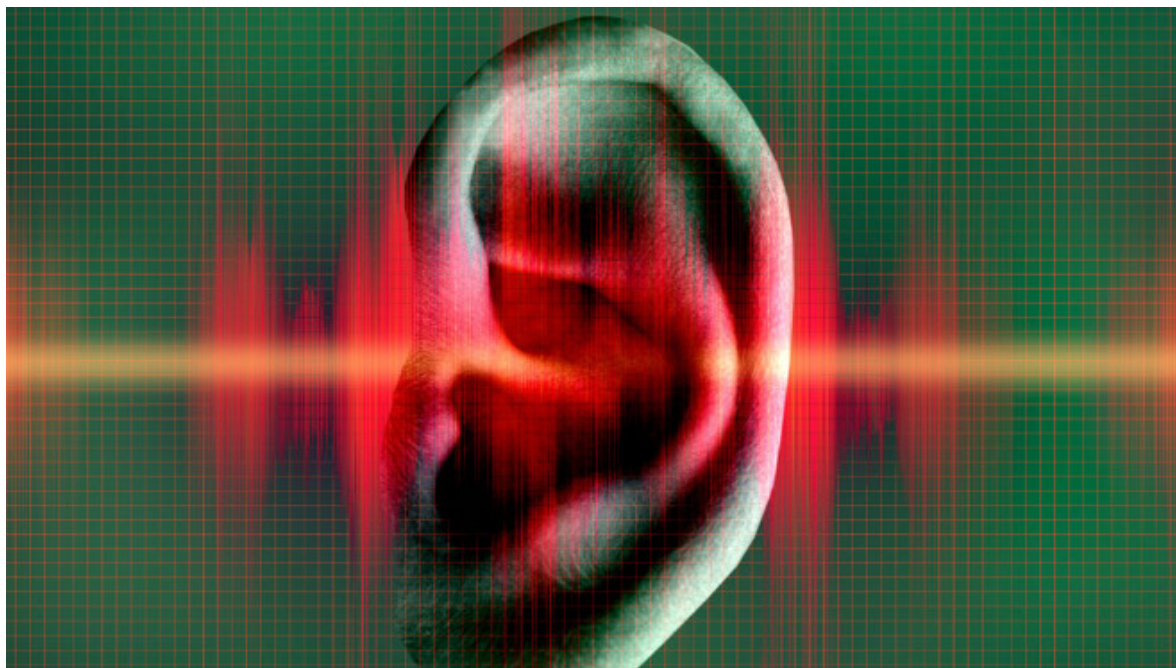
[Sylvia van Manen](#) 22 maart 2018 7 minuten leestijd

maatschappij

Windmolens maken wel degelijk ziek

Toepassing voorzorgsbeginsel en beter onderzoek zijn nodig

☐ Plaats een reactie

☐ Getty Images

Windturbines veroorzaken onder meer laagfrequent geluid, slagschaduw en – knipperende – lichten. Dat kan tot gezondheidsproblemen leiden, die echter nog te weinig serieus worden genomen. Terwijl volgens het voorzorgsprincipe de overheid kan ingrijpen, ook als klachten nog niet onomstotelijk bewezen zijn.

ADVERTENTIE

Ten aanzien van milieu en gezondheid geldt in Nederland het voorzorgsbeginsel. Dit houdt in dat de overheid beschermende maatregelen kan nemen tegen mogelijk schadelijke milieueffecten van een

situatie, ook als die effecten nog niet onomstotelijk zijn bewezen. Het beginsel gaat dus over de vraag hoe te handelen bij wetenschappelijke onzekerheid. Provincies en gemeenten werd bijvoorbeeld geadviseerd om bij ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk te vermijden dat kinderen langdurig in de magneetveldzone van een hoogspanningsleiding verbleven vanwege de aanwijzingen dat deze de kans op leukemie bij kinderen verhoogden – inmiddels is er voor deze relatie overigens voldoende bewijs.¹

Het is tijd dat het voorzorgsbeginsel ook wordt toegepast bij de bouw van windturbines in de bewoonde omgeving, omdat ook hier ruim voldoende aanwijzingen zijn voor gezondheidsschade bij omwonenden.

Lans breken

In Den Bosch, waar ik werk, worden binnen de gemeentelijke bebouwing, en binnen 600 meter van een lagere school, vier windturbines geplaatst van de hoogste categorie: masthoogte 126 meter, tiphoogte van de bladen 186 meter. Hierdoor zullen jonge kinderen gedurende de eerste twaalf jaar van hun leven gedurende zes tot tien uur per dag blootstaan aan laagfrequente drukgolven. De eerste 'windnomade' is al verhuisd na plaatsing van een (lagere) windturbine in deze omgeving.

open-quoteThe day will come when man will have to fight noise as inexorably as cholera and the plague.close-quote

Nobelprijswinnaar Robert Koch, honderd jaar geleden

Als huisarts wil ik een lans breken voor het welzijn van mijn patiënten. Er bestaat al geluidsoverlast vanwege de A59, het RIVM geeft in haar rapporten aan dat hinder door cumulatie van geluid moet worden meegewogen in het beleid. Voor de duidelijkheid: het probleem heeft geen betrekking op mijzelf. Ik woon in een dorp verderop.

Klachten wereldwijd

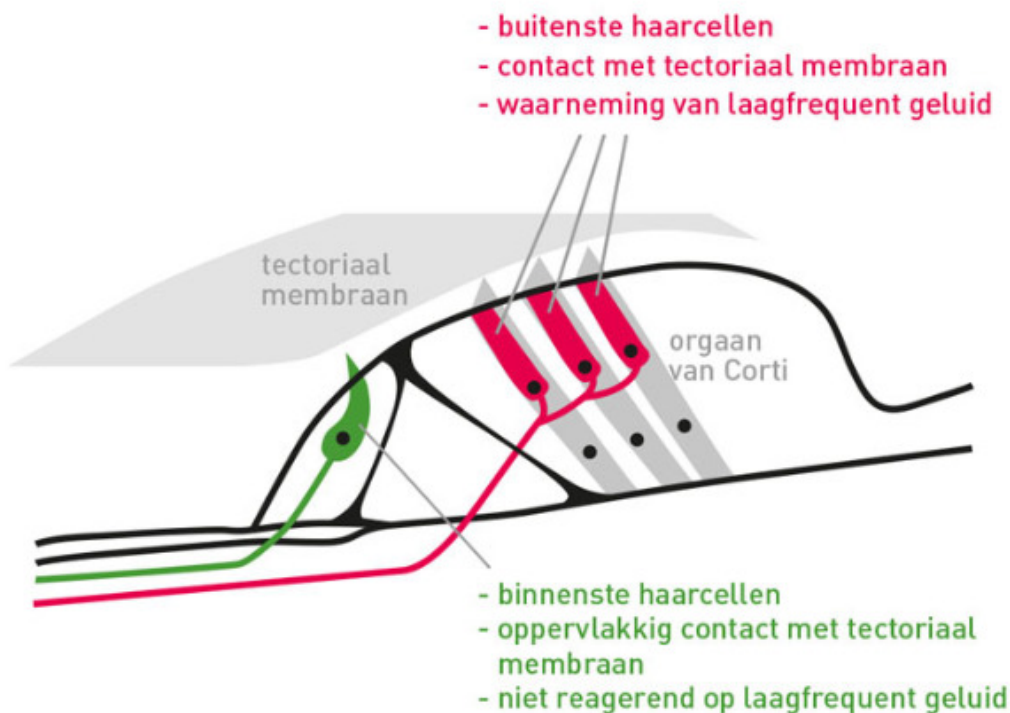
Een substantieel deel van omwonenden van windturbines rapporteert wereldwijd identieke klachten: chronische slaapproblemen, hoofdpijn, tinnitus, een drukgevoel op de oren, vertigo, visusklachten, luchtwegproblemen, tachycardie, prikkelbaarheid, concentratie- en geheugenproblemen, en angstgevoelens samengaan met de sensatie van inwendige pulsaties of trillingen zowel slapend als in wakkere toestand.² Als mogelijke oorzaken wordt gedacht aan het – deels hoorbare – geluid van turbines, de vibraties die voelbaar zijn, de slagschaduw op woningen, de (knipperende) lichten op de

turbines en de visuele impact.

Ook spelen maatschappelijke en sociale aspecten een belangrijke rol. De waarde van een woning kan dalen, terwijl exploitanten er goed aan verdienen.

Daar komt nog bij dat omwonenden zich niet gehoord voelen. Dikwijls worden zij gemarginaliseerd als 'nimby's' (not in my backyard). Bovendien negeren beleidsmakers hun bezwaren en klachten omdat de samenhang met de turbines niet 'wetenschappelijk bewezen' is.^{3 4} Terwijl het jaren kan duren voordat onafhankelijk onderzoek oorzaak-gevolgrelaties hard maakt.

BINNENSTE EN BUITENSTE HAARCELLEN

Het binnenoor heeft twee typen haarcellen, de binnenste (IHC's) en de buitenste (OHC's) haarcellen.

De IHC's bewegen vrij in de endolymfe, de vloeistof in het binnenoor, en hebben geen contact met het tectoriaal membraan. Zij worden geïnnerveerd door zenuwvezels betrokken bij gehoor. Zij bewegen alleen door voortgeleide trillingen van voldoende sterkte, en worden daardoor niet in beweging gebracht door de trillingen van laagfrequent geluid (LFG).

De OHC's worden geïnnerveerd door zenuwvezels die niet betrokken zijn bij het bewust 'horen'. De cilia (trilharen) van de OHC's hebben een innig contact met het tectoriaal membraan. Deze mechanische

verbondenheid zorgt ervoor dat zij gevoeliger zijn voor verplaatsingen, waardoor zij wel reageren op de drukgolven van LFG en infrasound. Dit biedt een verklaring voor onderzoek waarbij al bij veel lagere dan de hoorbare frequenties de cochlea wordt geprikkeld en mensen fysieke hinder kunnen ervaren van LFG.⁶

Laagfrequent geluid

Geluidsgolven zijn als geluid waarneembaar voor het menselijk oor bij frequenties tussen 16 en 16.000 Hz. Daarboven bevindt zich het ultrasound, daaronder het laagfrequent geluid (LFG) of infrasound. Het hoorbare geluid brengt – vanaf een voldoende sterkte (uitgedrukt in decibel) – in de cochlea de binnenste haarcellen (*inner hair cells*, IHC's) in beweging, waarna impulsoverdracht plaatsvindt via de gehoorzenuw. De lage bewegingsenergie van laagfrequent geluid brengt de IHC's niet in beweging en is daardoor voor de meeste mensen niet hoorbaar. Echter, bij experimenteel onderzoek blijkt blootstelling aan laagfrequent geluid tot robuuste elektrische respons van de cochlea te leiden.⁵ Dit kan worden verklaard door de verschillende mechanische eigenschappen van de binnenste en buitenste haarcellen (*outer hair cells*, OHC's) (zie kader).

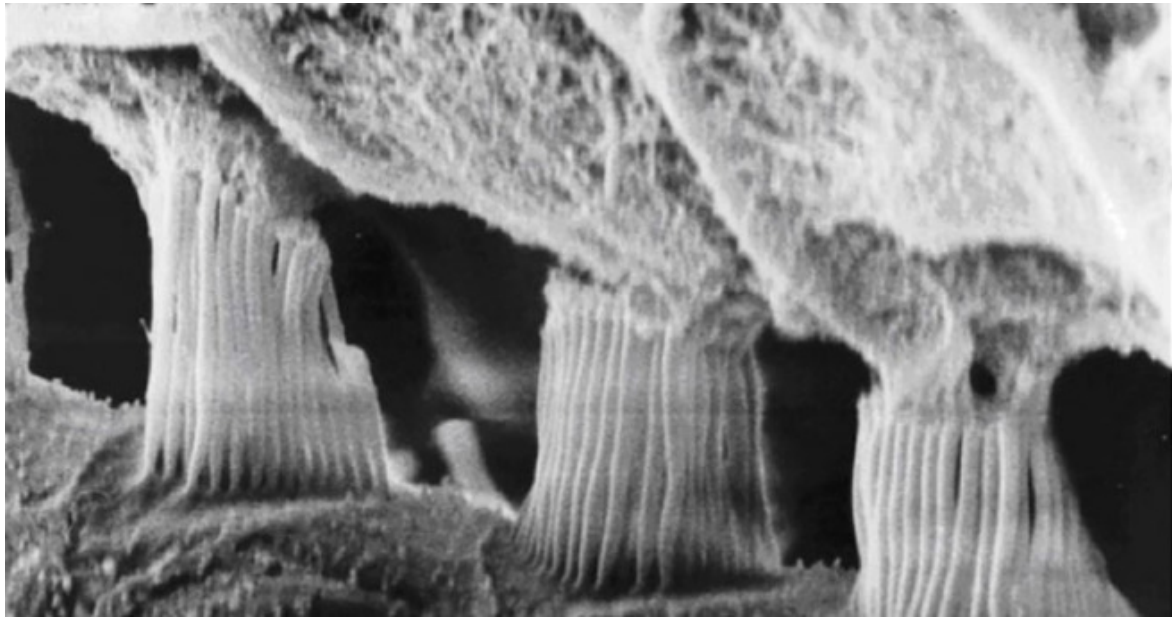
Verklaringsmodel

De afgelopen jaren is vooral door akoestici gepubliceerd over de gevolgen van windturbines, zoals door prof. dr. Colin Hansen in zijn boek *Wind Farm Noise, measurement, assessment, and control*, met daarin honderden literatuurverwijzingen naar wetenschappelijk onderzoek.⁷

Chronisch slaaptekort bij kinderen remt de ontwikkeling van hun hersenen

De schattingen van het percentage mensen dat gevoelig is voor laagfrequent geluid variëren tussen 10 en 20 procent. Mensen lijken bovendien in de loop van de tijd steeds gevoeliger te worden voor laagfrequent geluid. Onder anderen de Portugese onderzoekster Pereira heeft hiervoor een verklaringsmodel ontwikkeld.⁸ In dierexperimenteel onderzoek werden ratten blootgesteld aan laagfrequent geluid vergelijkbaar met werknemers op een luchtmachtbasis (vijf dagen van de week, negen uur per dag). Pereira vond in elektronenmicroscopische opnamen van de cochlea verklevingen tussen de OHC's en het tectoriaal membraan (zie foto). Dit zou leiden tot een toename van de gevoeligheid voor laagfrequent geluid na langere blootstelling. Een belangrijke reden om jonge kinderen niet langdurig in de directe nabijheid van windturbines te laten verblijven.

□ Elektronenmicroscopische opname van de cochlea van een rat na expositie aan laagfrequent geluid. Het tectoriaal membraan is gefuseerd met de cilia (trilharen) en de cilia zijn onderling verkleefd.

Slaapstoornis

Mensen reageren ook in hun slaap op omgevingsgeluiden. Zelfs geluidsniveaus van slechts 33 dB kunnen autonome, motorische en corticale reacties veroorzaken, zoals tachycardie, lichaamsbewegingen en ontwaken. Ouderen, jonge kinderen en bewoners met een pre-existente slaapstoornis zijn extra *at risk* voor verstoring van de slaap door geluid. Voor de kinderen onder hen geldt dat chronisch slaaptekort de ontwikkeling van hun hersenen remt.⁹⁻¹⁰

In een Nederlands/Zweeds onderzoek hebben Janssen e.a. de ervaren geluidshinder van windturbines vergeleken met de ervaren hinder door weg-, vlieg- en railverkeersgeluid. De hinder van windturbines werd al op lagere niveaus gerapporteerd.¹¹ Met de huidige richtlijn voor geluidsbelasting van 41 Lden gedurende de nacht wordt geaccepteerd dat 10 procent van de omwonenden hinder ervaart van turbines.

Omdat de nieuwe en grotere types windturbine meer laagfrequent geluid produceren, zal ook de hinder toenemen. Dit bleek in Houten, waar *sinds de plaatsing* van een aantal hoge turbines, de omwonenden over geluidsoverlast klagen. Toch heeft het drie (!) jaar geduurd voordat onderzoekers van de Universiteit van Utrecht konden bewijzen dat de overlast gevende toon gerelateerd was aan de turbines. De exploitanten moeten nu de coating van de bladen aanpassen.

Gidslanden tot inkeer

In Denemarken wordt momenteel een bigdataonderzoek uitgevoerd naar de relatie tussen windrichting en -kracht en een aantal gezondheidsafgeleiden. Dit betreft ziekenhuisopnames

vanwege acuut coronair syndroom, vroeggeboortes en de prescripties van bloeddrukmedicatie, antidepressiva en slaapmedicatie.¹² In afwachting van de uitkomsten heeft een groot aantal Deense gemeenten de bouw van onshoreturbines gestopt. In Beieren – voorloper in windenergie – heeft de federale overheid in 2016 besloten dat de minimale afstand tussen turbines en bewoning tienmaal de tiphoogte moet bedragen: de 10-H-regel. Deze maatregel heeft ook in hoger beroep stand gehouden. Dit betekent de facto een bouwstop in 90 procent van de deelstaat. Blijkbaar komen de gidslanden tot inkeer. Andere overheden zouden hierdoor gealarmeerd moeten zijn.

Goed onderzoek initiëren

Onderzoek naar de effecten van windturbines op omwonenden beperkt zich in de regel tot interviews en vragenlijsten, ook in Nederland. Mede hierdoor is het niet goed mogelijk om voldoende wetenschappelijke bewijskracht te verzamelen. Er wordt nauwelijks tot geen biomedisch onderzoek gedaan. Dat moet beter. Te denken valt dan aan polysomnografie voor en na plaatsing, meting van stimulus-responstijden bij kinderen voor en na plaatsing (computerspelletjes?), aan tensie- en hartslagmetingen (gedurende de nacht) voor en na plaatsing, enzovoort.

Vorig jaar is het eerste onderzoek verschenen waarin een statistisch significante relatie wordt aangetoond tussen de plaatsing van windturbines en verhoging van het aantal suïcides.¹³

Zolang onvoldoende bekend is of de plaatsing van turbines nabij bewoning veilig is, dient de overheid goed onderzoek te initiëren, tot die tijd het voorzorgbeginsel toe te passen en van plaatsing in stedelijke gebieden af te zien. Dit geldt des te meer omdat er voldoende alternatieven voor de opwekking van groene energie beschikbaar zijn.

auteur

contact

cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld door de auteur.

VOETNOTEN

Het voorzorgsbeginsel bij ruimtelijke ontwikkelingen. Omgaan met

1. Aerts, K. Winterink, K. Het voorzorgsbeginsel bij ruimtelijke ontwikkelingen. Omgaan met onzekerheid. ROMagazineNL, september 2015
2. Michaud D.S.I. Exposure to wind turbine noise: perceptual responses and reported health effects. Journal of the Acoustical Society of America 2016; 139, 1443-1454
3. van Kamp, I. et al. Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden GGD Informatieblad medische milieukunde, RIVM Update 2013
4. Heroux, M-E, WHO environmental noise guidelines for the European region. 2015
5. Salt, A.N., DeMott, J.E. Longitudinal endolymph movements and endocochlear potential changes induced by stimulation at infrasonic frequencies. Journal of the Acoustical Society of America 1999; 106, 847-856
6. Salt, A.N., Lichtenhan, J.T. How does windturbine noise affect people? Acoustics Today, Winter 2014: 21-27
7. Hansen, C.H., Doolan, C.J., Hansen K.L. Wind Farm Noise: measurement, assessment and control, first edition 2017
8. Branco, N.A.A., Alves-Pereira, M. Low Frequency Noise-Induced Pathology: Contributions Provided by the Portuguese Wind Turbine Case. Inter.Noise 2015
9. Basner, M, MD et al, Auditory and non-auditory effects of noise on health. The Lancet, Volume 383, Issue 9925, 12-18 April 2014, Pages 1270-127
10. Jan J.E., Reiter R.J., Bax M.C.O., Ribary U., Freeman R.D., Wasdell M.B. Long-term sleep disturbances in children: a cause of neuronal loss European Journal of Paediatric Neurology 2010; 380-390
11. Janssen, S.A., Vos, H. et al. A comparison between exposure-response relationships for wind turbine annoyance and annoyance due to other noise sources. J Acoust Soc Am 2011; 130: 3746-3753
12. Backalarz, C., Sondergaard, L.S., Laursen, J.E. 'Big Noise Data' for windturbines. 2016 Internoise Hamburg
13. <http://en.friends-against-wind.org/health/impact-of-wind-turbines-on-suicide>

REGIONALE ENERGIESTRATEGIE ZONDER WETTELIJKE BASIS

Verplicht-vrijwillige samenwerking met risico's

Beantwoording van vragen op verzoek van de fractie Integer
Liberaal van het bestuur van het waterschap Delfland

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Beantwoording van vragen	4
2.1	Deelvragen groep 1.....	4
2.2	Deelvragen groep 2.....	5
2.3	Zoals nu lijkt te zijn voorgenomen.....	5
3	Conclusie: de verplicht vrijwillige samenwerking	7
	Bijlagen	8
	Afkortingen	8
	Geraadpleegde stukken.....	8

1 Inleiding

De RES-regio's of Regionale Energietransitie regio's zijn ingesteld door het Rijk om de energietransitie te bevorderen. Het zijn samenwerkingsverbanden tussen gemeenten, een provincie en waterschappen. Soms zijn waterschappen zelfs aan twee regio's toebedeeld. De RES-regio's zijn volgens de VNG ingesteld met als doel te komen 'tot meerjarige programmatische nationale aanpak met lands-dekkend integrale regionale energie strategieën'.

Naar aanleiding van de instelling van de RES-regio's heeft u de volgende vragen gesteld:

Vraag 1

De overkoepelende vraag betreft de staatsrechtelijk-juridische status en wettelijke grondslag van de energieregio (RES-regio), zoals nu lijkt te zijn voorgenomen. Wat is die staatsrechtelijk-juridische status en is er een wettelijke grondslag?

Deelvragen groep 1:

- Zijn de RES-regio's juridisch gebonden aan het halen van landelijke energiedoelen op het gebied van elektriciteit?
- Als de RES-regio's de landelijke energiedoelen niet halen, kan het rijk Europese boetes dan verhalen op gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen (en provincies) op basis van de wet NERpe (zie o.a. art. 7)?
- Zijn gemeenten en waterschappen verplicht deel te nemen aan een RES-regio? Zo ja, op basis van welke wet?
- Welke bevoegdheden hebben RES-regio's? Op basis van welke wet?
- Wat is de democratische legitimatie van RES-regio's?
- Wat is de speelruimte in de nu gedachte opzet van RES-regio's voor de gekozen gemeenteraden, staten en algemene besturen van de waterschappen? Komt een regierol toe aan gemeenten/gemeenteraden? Aangezien de decentrale overheden de regie hebben over de ruimtelijke inpassing van grootschalige energie. (Afspraak in Interbestuurlijk Programma en Investerings-agenda 'Naar en duurzaam Nederland').

Deelvragen groep 2:

- Op basis van welke bevoegdheid kunnen provincies de regie nemen als de regiovorming van onderop niet slaagt?
- De provincies maken kennelijk deel uit van de RES-regio's. Leidt dat tot een dubbele, niet transparante positie voor de provincies?

2 Beantwoording van vragen

Het algemene antwoord kan kort zijn. Er is geen wettelijke grondslag voor de RES-regio's. Het instellen van de RES-regio's kan dus worden gezien als een verzoek van de Rijksoverheid aan de andere overheden om werk te maken van de energietransitie en dat te doen in door de Rijksoverheid aangewezen regionale verbanden.

In de paragrafen 2.1 en -o worden de deelvragen behandeld.

In de overkoepelende vraag staat een kleine tussenzin: zoals nu lijkt te zijn voorgenomen. Dit tussenzinnetje is heel belangrijk, omdat het niet alleen verwijst naar de huidige juridische stand van zaken, maar ook naar een te verwachten voornemen van de minister van Economische Zaken en Klimaat. Dit tussenzinnetje maakt paragraaf 2.3 noodzakelijk. In deze paragraaf wordt het meest belangrijke deel van het antwoord gegeven.

2.1 Deelvragen groep 1

- Zijn de RES-regio's juridisch gebonden aan het halen van landelijke energiedoelen op het gebied van elektriciteit?
 - o De RES-regio's zijn niet juridisch gebonden aan het halen van landelijke energiedoelen.
- Als de RES-regio's de landelijke energiedoelen niet halen, kan het rijk Europese boetes dan verhalen op gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen (en provincies) op basis van de wet NERpe (zie o.a. art. 7)?
 - o Er is geen aansprakelijkheid bij gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen en provincies zonder wettelijke grondslag.
- Zijn gemeenten en waterschappen verplicht deel te nemen aan een RES-regio? Zo ja, op basis van welke wet?
 - o Nee. Er is geen wettelijke grondslag.
- Welke bevoegdheden hebben RES-regio's? Op basis van welke wet?
 - o De RES-regio's hebben niet meer bevoegdheden dan de bevoegdheden van de bij de regio aangesloten overheden.
- Wat is de democratische legitimatie van RES-regio's?
 - o De Tweede Kamer zou de ontwikkeling van RES-regio's kunnen beïnvloeden, maar lijkt vooralsnog geen enkele invloed te hebben gehad.
De minister van EZK beantwoordt een gelijklopende Kamervraag als volgt: *'Gemeenten, provincies en waterschappen bepalen gezamenlijk de contouren van de regio's. De officiële ontwikkeling van de RES start na het ondertekenen van het Klimaatakkoord. Uitgangspunt daarbij is dat gemeenteraden, Provinciale Staten en waterschapsbesturen in 2019 een startnotitie vaststellen. Dit vormt ook het formele mandaat voor de regio's om aan de gang te gaan met de RES.'*

*Wanneer de concept RES is gevormd moet deze ook formeel worden goedgekeurd via het omgevingsbeleid van de decentrale overheden.*¹

Aangezien de Tweede Kamer dit antwoord heeft geaccepteerd, volgt hieruit dat niet te verwachten is dat de Tweede Kamer een rol gaat spelen.

- Wat is de speelruimte in de nu gedachte opzet van RES-regio's voor de gekozen gemeenteraden, staten en algemene besturen van de waterschappen? Komt een regierol toe aan gemeenten/ gemeenteraden? Aangezien de decentrale overheden de regie hebben over de ruimtelijke inpassing van grootschalige energie.
 - o Aangezien het op dit moment nog vrijwillig is, is de speelruimte maximaal. De regierol kan op dit moment door elke 'vrijwilliger' worden opgepakt, mits de andere 'vrijwilligers' daarmee akkoord gaan. RES-regio's zijn vooralsnog een interbestuurlijk instituut.

2.2 Deelvragen groep 2

- Op basis van welke bevoegdheid kunnen provincies de regie nemen als de regiovorming van onderop niet slaagt?
 - o De provincies hebben geen bevoegdheid.
- De provincies maken kennelijk deel uit van de RES-regio's. Leidt dat tot een dubbele, niet transparante positie voor de provincies?
 - o De deelname van provincies ligt enerzijds voor de hand, aangezien ze ook eigen ruimtelijke taken heeft. Aan de andere kant, heeft de provincie ook een toezichthoudende rol op de gemeenten. Dat kan inderdaad leiden tot onduidelijkheden.

2.3 Zoals nu lijkt te zijn voorgenomen

De RES-regio's zijn ingesteld door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Op 22 mei 2016 is de *Deal Pilots Regionale Energiestrategie* ondertekend door de ministeries van Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu en Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, de VNG, UvW en het IPO. De RES-regio's stelen verder op een paragraaf uit het regeerakkoord *Vertrouwen in de Toekomst* (2017). In dit akkoord wordt aangegeven dat *'met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders (het Rijk) per regio een plan (maakt) voor verduurzaming van de gebouwde omgeving om te komen tot een programmatische aanpak met een optimale mix van energiebesparing, duurzame warmte en duurzame opwekking'*. De pilots en het regeerakkoord hebben geleid tot de RES-regio's die in het *Voorstel voor Hoofdpijnen van het Klimaatakkoord* van 10 juli 2018 worden genoemd. Het voorlopige akkoord op hoofdpijnen is hierna verder uitgewerkt in het *Concept Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030* van 6 november 2018. De regionale indeling is overigens in het voorstel en in het concept niet terug te vinden. Toch is de indeling bekend.

¹ Beantwoording Kamervragen over kabinetsappreciatie voorstel hoofdpijnen Klimaatakkoord door minister van Economische Zaken en Klimaat, 31 oktober 2018.

Er is dus geen formeel besluit, er is geen aanwijzing van een minister en er is geen wettelijke grondslag voor de RES-regio's.

Dat betekent niet dat hier sprake is van een proefballon die door gemeenten, provincies en waterschappen niet serieus hoeft te worden genomen. Indien gekeken wordt naar andere processen waarmee de Rijksoverheid bepaalde taken bij decentrale overheden heeft neergelegd, blijkt dat er eerder sprake is van verplichte vrijwilligheid en dus zeker niet van vrijblijvendheid. Het proces ziet er als volgt uit:

1. Definiëren van een takenpakket.
2. Definiëren van regio's met decentrale overheden van wie verwacht wordt om het takenpakket gezamenlijk op te pakken.
3. Definiëren van de formele organisatie waarmee de decentrale overheden het pakket moeten oppakken.
4. Het dreigen met ministeriële aanwijzingen indien bepaalde decentrale overheden weigeren vrijwillig mee te werken op de wijze waarop de Rijksoverheid dat heeft bepaald.
5. Het maken van een wet, die het takenpakket neerlegt bij de nieuw gecreëerde organisaties.

Als voorbeeld kan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) worden genoemd. De RUD's hadden aanvankelijk dezelfde status als de RES-regio's op dit moment. De start van de RUD lag in het rapport van de Commissie Herziening Handhavingstelsel VROM – ook wel Commissie Mans genoemd. Gaandeweg werd via ministerieel schrijven duidelijk dat de vorm toch vast lag: samenwerkingsverbanden op grond van de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr). De Eerste Kamer voorkwam dat de instelling van de RUD wettelijke verplicht was. De facto bleek uiteindelijk dat er weinig verschil was. Nadat eerst mondeling druk was uitgeoefend, schreef de staatssecretaris brieven aan die gemeenten die hun autonomie op dit beleidsterrein weigerden op te geven. Hierin werd aangegeven dat als er niet vrijwillig werd meegewerkt, de Rijksoverheid zou kunnen komen met aanwijzingen. Hoewel de staatssecretaris door de wetgever niet bevoegd was om op dit punt aan gemeenten aanwijzingen te geven, was dit voor veel gemeenten voldoende om aan de wensen van de staatssecretaris tegemoet te komen (Lunsing 2011). Uiteindelijk leidde het tot een wetswijziging, waarin de door het Rijk bevolen verplaatsing van gemeentelijke bevoegdheden naar samenwerkingsverbanden wettelijk werd vastgelegd. Volgens de Raad voor het openbaar bestuur was 'in de feitelijke uitwerking van het wetsvoorstel (...) *sprake van een versterking van de sturingsmogelijkheden van het Rijk en van verstrekkende, verplichte overdracht van gemeentelijke taken aan de Veiligheidsregio*' (De Greef, 2009).

De aanvankelijk schijnbaar vrijblijvende aanpak van het Rijk na de publicatie van het rapport van de commissie Mans bleek uiteindelijk dwingend en een vermindering van de beleidsvrijheid van gemeentebesturen. Het Rijk bepaalde welke taken minimaal moesten

worden ondergebracht bij de RUD's, het Rijk bepaalde bij welke RUD elke overheid was aangesloten en het Rijk bepaalde welke juridische vorm de RUD's hadden.

3 Conclusie: de verplicht vrijwillige samenwerking

De overkoepelende vraag naar de staatsrechtelijke-juridische status en de wettelijke grondslag van de energieregio (RES-regio) kan kort worden beantwoord. Er is geen staatsrechtelijk-juridische status of wettelijke grondslag.

De zinsnede – zoals nu lijkt te zijn voorgenomen – moet echter in het licht worden gezien van andere vergelijkbare processen die het Rijk eerder heeft geïnitieerd. Net als bij de GHOR, de Veiligheidsregio en de RUD werden lagere overheden door het Rijk gevraagd om mee te werken aan de totstandkoming van samenwerkingsverbanden. Aanvankelijk leken die een vrijblijvend karakter te dragen. Toch werden de samenwerkingsverbanden al vrij vroeg als tamelijk dwingend ervaren door bestuurders en volksvertegenwoordigers van decentrale overheden. Uiteindelijk heeft dat geleid tot verplicht vrijwillige samenwerking.

Het heeft er alle schijn van dat dit ook nu zal gaan gebeuren. De wetgever zal dan een *lex specialis* opstellen. Deze *lex specialis* zal bevoegdheden van de decentrale overheden overdragen aan de nieuwe samenwerkingsverbanden – de RES-regio's. Zoals bekend vermindert dat de sturingsmogelijkheden van volksvertegenwoordigers van de decentrale overheden, zeker als de Rijksoverheid ook nog normen gaat toevoegen aan de verplicht vrijwillige samenwerking. Verzet van de Raad van State en de Eerste Kamer heeft in het verleden niet geholpen. Het stelsel van regionale samenwerking tussen overheden wordt in beginsel genormeerd door de Wet gemeenschappelijke regelingen. In die wet is vrijwillige samenwerking de maatstaf. Nu echter met grote regelmaat de *lex specialis* het algemene stelsel van de Wgr doorbreekt, is de betekenis van deze organieke wet sterk tanende. Dit gaat met regelmaat ook ten koste van de controle- en verantwoordingsmechanismen die in de Wgr zijn opgenomen. Op het regionale niveau functioneren geen bestuurlijke organen die direct democratisch zijn gelegitimeerd en dat impliceert dat deze figuur voor vakdepartementen interessant is. In naam blijft er een koppeling aan gemeente, provincie en waterschap, in de praktijk is er een hoge mate van nationale sturing.

Bijlagen

Afkortingen

GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisaties
IPO	Interprovinciaal Overleg
NErpe	Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (wet)
RES	Regionale EnergieStrategie
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VROM	Verkeer Ruimtelijke Ordening en Milieu (ministerie)
Wgr	Wet gemeenschappelijke regeling

Geraadpleegde stukken

Beantwoording Kamervragen over kabinetsappreciatie voorstel hoofdlijnen Klimaatakkoord door minister van Economische Zaken en Klimaat, 31 oktober 2018

Commissie Herziening Handhavingstelsel VROM, 2008: *De tijd is rijp*.
2014: *Omgevingsdiensten onder de bestuurlijk-juridische loep*

EZK, 2018: *Concept Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030*

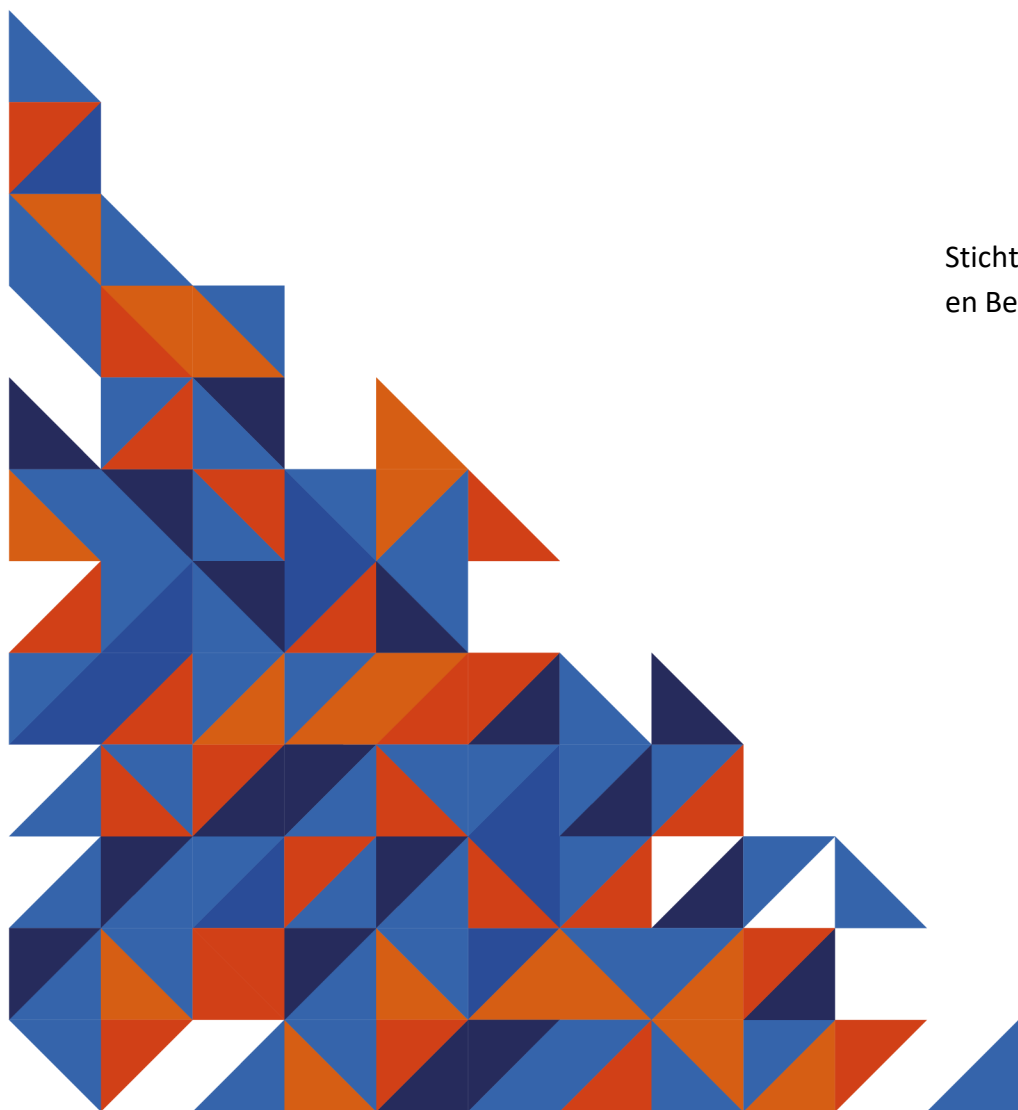
EZK, 2018: *Hoofdlijnen van het Klimaatakkoord*, 2009: De Gemeentestem, 7324. Pp. 449-457, *Veiligheidsregio's: verlengd lokaal bestuur of toch functioneel bestuur?*

Greendeal, 2016: *Deal Pilots Regionale Energiestrategie*

Kamerstukken I 2009/10, 31 953, nr. I.

, 2011: *Dit bottom up proces moet van harte worden toegejuicht - Onderzoek naar verweermogelijkheden tegen een mogelijke top down benadering*.

Regeerakkoord 2017: *Vertrouwen in de Toekomst*

Stichting voor Beleidsanalyse
en Bestuursondersteuning

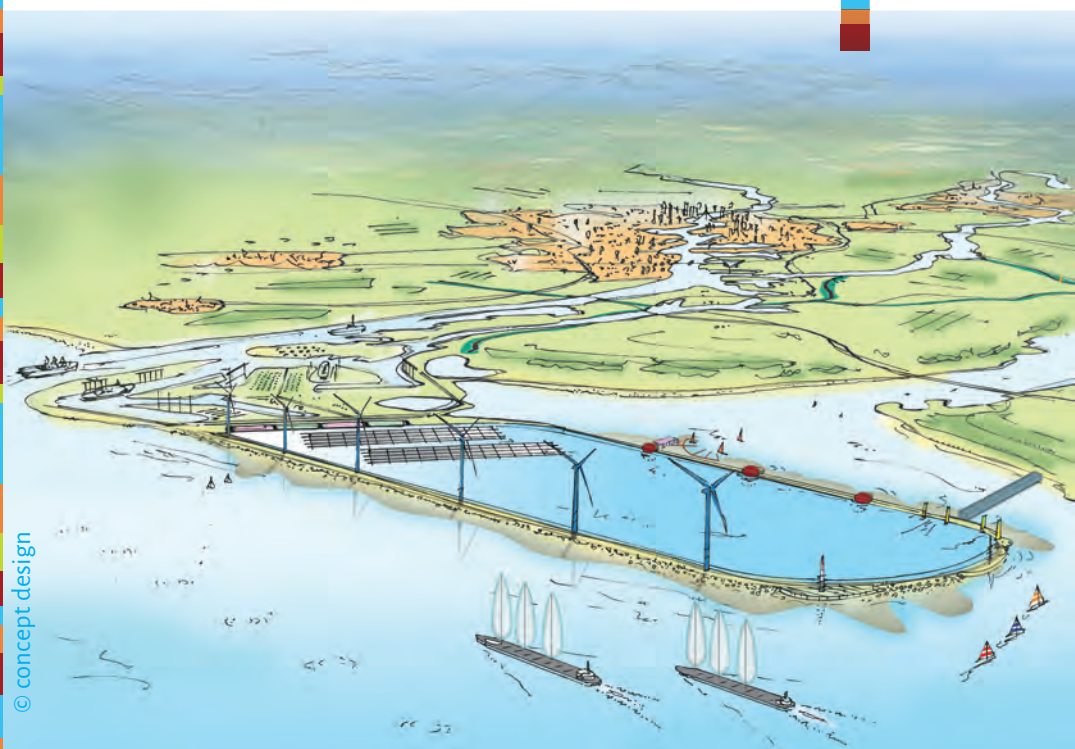
Toekomstbestendige oplossing voor de zuidwestelijke delta

Valmeer met een gemaal dat overtollig water kan wegpompen naar zee. Tevens een batterij, die energie kan opslaan. Door het plan slim in te passen, herstelt het ook de natuur en de vismigratie in het Haringvliet.

Ruimtelijk inrichtingsplan met 3 ambities maakt het plan uniek:

1. Waterveiligheid
2. Energieopslag
3. Natuurherstel

 DELTA
21

Besparing

- Nu € 2 mrd en tot 2100 > € 6 mrd kostenbesparing
- 4% extra CO₂ reductie in 2030

Klimaat

- Rotterdam: **Duurzame Energiehub**
- Concretisering Nationaal **Klimaatakkoord**
- **Aantrekkelijk woon- en leefklimaat**

Overstromingsveiligheid

- zowel **binnen-** als **buitendijks**, zonder **dijkverhogingsprogramma**

Energie

- **Energieopslag 1,8 GW**
- **Getij-centrale**
- **Zonne- en windpark**
- **Seizoensopslag warmte**

Natuur

- **Natuurherstel Haringvliet**
- **Vismigratie weer terug**
- **Garantie zoetwateraanvoer**
- **Zout getij in Haringvliet**

— Initiatief

— Mobiel

— e-mail

— web www.delta21.nl

